

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FİNANSAL PERFORMANSIN ÇOK KRİTERLİ KARAR
VERME TEKNİKLERİ İLE ÖLÇÜMÜ TÜRKİYE'DEKİ
KATILIM BANKALARININ PERFORMANSI ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

Mamadou Alimou BARRY

Danışman
Prof. Dr. Sevinç GÜLER ÖZÇALIK

İZMİR-2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ **Finansal Performansın Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri ile ölçümü Türkiye’deki Katılım Bankalarının Performansı Üzerine Bir Araştırma**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2023

Mamadou Alimou BARRY

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Finansal Performansın Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri ile Ölçümü

Türkiye’deki Katılım Bankalarının Performansı Üzerine Bir Araştırma

Mamadou Alimou BARRY

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Finans Programı

Bir Ülke ekonomisinde bankacılık sektörü büyük bir öneme sahiptir, bankacılık sektörü diğer ekonomik sektörlerden ayrı olarak bir ülkenin finansal göstergesi şeklinde bilinmektedir. Önemli finansal aracı kurumu olarak bilinen bankacılık sektöründe yaşanan olumlu ya da olumsuz herhangi bir olay ister istemez diğer ekonomik yapıları da etkilemektedir. Bu doğrultuda bankacılık sektörü bir ülkenin ekonomik gelişmesi açısından kilit bir konuma sahiptir. Bankacılık sisteminin bir unsuru olan katılım bankaları son yıllarda küresel ekonomide ve Türkiye ekonomisinde hızla büyümektedir. Günümüzde küreselleşme ile beraber katılım bankalarının performans değerlendirmesi, sürdürülebilir ve karlı büyümelerine katkı sağlaması açısından önem kazanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, 2016 – 2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyette bulunan kamu ve özel sermayeli beş katılım bankasının (Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Albaraka Katılım Bankası, Kuveyt Katılım bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası) performansının değerlendirmektir. Bu kapsamda, sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, karlılık ve gelir-gider yapısı olmak üzere altı (6) temel kriter ve yirmi (20) alt kriterden oluşan değişkenler kullanılmıştır. Oranlar oluşturulduktan sonra çok kriterli karar verme yöntemlerinden ENTROPI yöntemi ile seçilmiş olan kriterlerin ağırlıkları belirlenmiş, ardından TOPSIS yöntemi ile bankaların performans sıralaması gerçekleştirilmiştir. Ortalama değer sonuçlarına göre, en yüksek

puana sahip olan banka Vakıf Katılım Bankası yer almıştır. 2. Sırada Ziraat Katılım Bankası, 3. Sırada Kuveyt Katılım Bankası, 4. Albaraka Katılım Bankası ve 5. Sırada Türkiye Finans Katılım Bankası yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Katılım Bankaları, Performans Analizi, ENTROPI ve TOPSIS

ABSTRACT

Master's Thesis

Measurement of Financial Performance with Multi-Criteria Decision Making Technique a Study on the Performance of Participation Banks in Türkiye

Mamadou Alimou BARRY

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Business Administration

Finance Program

The banking sector has a great importance in a country's economy, because the banking sector is known as the financial indicator of a country apart from other economic sectors. Any positive or negative event in the banking sector, which is known as an important financial intermediary institution, inevitably affects other economic structures. In this respect, the banking sector has a key position in terms of the economic development of a country. Participation banks have been growing rapidly in the global economy in recent years. Today, with globalization, performance evaluation of participation banks has gained importance in terms of contributing to their sustainable and profitable growth.

The main objective of this study is to evaluate the performance of five (5) participation banks (Vakıf Participation Bank, Ziraat Participation Bank, Albaraka Participation Bank, Kuveyt Participation Bank, Türkiye Finans Participation Bank) operating in Turkey between 2016 and 2020. This study consists of six (6) main criteria and twenty (20) sub-criteria, capital adequacy, balance sheet structure, asset quality, liquidity, profitability and income-expense structure. After the ratios are created, the weights of criteria selected by the ENTROPI method, one of the multi-criteria decision-making methods, are determined by the TOPSIS method to determine which bank performs better in which year and then the performance ranking of the banks is realized according to the data found. As a result of the analysis, Vakıf Participation Bank and Ziraat Participation Bank have the best performance for all years, while Türkiye Finans

Participation Bank has the lowest performance.

Keywords: Banking, Participation Banks, Performance Analysis, ENTROPI and TOPSIS.

**FİNANSAL PERFORMANSIN ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME
TEKNİKLERİ İLE ÖLÇÜMÜ TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARININ
PERFORMANSI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLOLARIN LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PERFORMANS VE PERFORMANS YÖNETİMİ

1.1. PERFORMANS KAVRAMI	3
1.1.1. Performans Tanımı	3
1.1.2. Performans Unsurları	4
1.2. PERFORMANS YÖNETİMİ	6
1.2.1. Performansının Yönetiminin Amaçları	7
1.2.2. Performans Yönetiminin Kuralları	8
1.2.3. Performans Yönetiminin Yararları	9
1.2.3.1. Kurum Açısından Yararları	9
1.2.3.2. Çalışan Açısından Yararları	10
1.2.4. Performans Yönetimi Sistemi Süreçleri	10
1.2.4.1. Performans Planlanma	11
1.2.4.2. Performansın İzlenmesi	12

1.2.4.3. Performans Değerlendirmesi	13
1.2.4.4. Performans Geliştirilmesi	14
1.3. PERFORMANS ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	14
1.3.1. Performans Ölçme	15
1.3.2. Performans Değerlendirme	16
1.3.2.1. Performans Değerlendirme Tanımı	16
1.3.2.2. Performans Değerlendirmenin Amaçları	16
1.3.2.3. Performans Değerlendirmesinin dezavantajları	17

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI

2.1. BANKA KAVRAMI	18
2.1.1. Dünya’da Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	18
2.1.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	20
2.1.2.1. Cumhuriyet Öncesi	20
2.1.2.2. Cumhuriyet Dönemi	21
2.2. KATILIM BANKACILIĞI TANIMI	24
2.3. KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ:	25
2.3.1. Dinsel Nedenleri	25
2.3.2. Sosyal Nedenleri	25
2.3.3. Ekonomik Nedenleri	26
2.3.4. Politik Nedenleri	26
2.4. KATILIM BANKACILIĞININ HEDEFİ	26
2.5. KATILIM BANKALARININ HİZMETLERİ	27
2.6. KATILIM BANKACILIĞININ ÇALIŞMA PRENSİPLERİ	27
2.6.1. Faiz Yasak Olmalı	27
2.6.2. Kar ve Zarar Paylaşılmalı	28
2.6.3. Spekülasyon Yasak Olmalı	28
2.6.4. Belirsizlik Yasak Olmalı	29
2.6.5. Faaliyet Transparan (Şeffaf) Olmalı	29
2.7. TÜRKİYE’DE HİZMET SUNAN KATILIMCI BANKALARI	29

2.7.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	30
2.7.2. Kuveyt Türk Katılımcı Bankası A.Ş.	33
2.7.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	36
2.7.4. Vakıf Katılımcı Bankası A.Ş.	39
2.7.5. Ziraat Katılımcı Bankası A.Ş.	42
2.7.6. Emlak Katılım Bankası A.Ş.	45
2.8. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ (TKBB)	46
2.9. ULUSLARARASI KATILIM BANKACILIK ORGANİZASYONU	47
2.9.1. İslami Kalkınma Bankası (İDB)	48
2.9.2. İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu (AAOIFI)	48
2.9.3. İslami Mali Hizmetler Konseyi (İFSB)	49
2.9.4. Uluslararası İslami Finansal Piyasa(IIFM)	50
2.9.5. Malezya Muhasebe Standartları Kurulu (MASB)	51
2.9.6. İslami Bankalar ve Finans Kuruluşlar Genel Konseyi (CIBAFI)	51
2.9.7. İslami Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı (IIRA)	52
2.10. KATILIM BANKACILIĞINDA FON TOPLAMA YÖNTEMİ	52
2.10.1. Özel Carı Hesap	52
2.10.2. Kar ve Zar Katılım Hesapları	53
2.11. KATILIM BANKACILIĞINDA FON KULLANDIRMA YÖNTEMİ	55
2.11.1. Murabaha	55
2.11.2. Müşaraka	57
2.11.3. Mudarebe	58
2.11.4. Seleem	58
2.11.5. İstisna	59
2.11.6. İcara (Finansal Kiralama)	60
2.11.7. Tavarruk/Tevarruk	61
2.11.8. Borç Verme (Karz-ı Hasen)	62
2.11.9. Sukuk	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM
BANKACILIKLARININ FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ: TOPSIS
YÖNTEMLE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	64
3.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJISI	64
3.2.1. ENTROPI Yöntemi	64
3.2.2. TOPSIS Yöntemi	66
3.3. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜR TARAMASI	68
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	80
3.5. ARAŞTIRMANIN VERİ SETİ	80
3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN FİNANSAL ORANLAR	81
3.6.1. Sermaye Yeterlilik Oranı	81
3.6.2. Bilanço Yapısı	84
3.6.3. Aktif Kalitesi	84
3.6.4. Likidite Oranları	86
3.6.5. Karlılık Oranları	87
3.6.6. Gelir – Gider Yapısı	87
3.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	88
3.7.1. Kriter Oluşturulması	89
3.7.2. Performans Kriterleri ve Kriterlerin Kodlandırılması	89
3.7.3. Kriterlerin Ağırlıklandırılması	90
3.7.4. TOPSIS Yöntemi Sonuçları	102
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	110

KISALTMALAR

AAOIFI	İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş	Anonim Şirket
ABG	Albaraka Bankacılık grubu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
CIBAFI	İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi
ÇKKV	Çok Kriterli Karar Verme
EFT	Elektronik Fon Transferi
IFSB	İslami Finansal Hizmetler Kurulu
IIFM	Uluslararası İslami Finansal Piyasa
IIRA	İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı
IDB	İslam Kalkınma Bankası
IMF	Uluslararası Para Fonu
IMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
MASB	Malezya Muhasebe Standartları Kurulu
M.Ö	Milattan Önce
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSIS	Technique for Order preference by Similarity to Ideal Solution

TABLoların LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de hizmet veren Katılımcı Bankalar	s.30
Tablo 2: Albaraka Türk Katılım Bankası 2016-2020 yılları arası Başlıca Finansal Büyüklükler	s.33
Tablo 3: Kuveyt Türk Katılım Bankası 2016-2020 Yılları arası Başlıca Finansal Büyüklükler	s.36
Tablo 4: Türkiye Finans Katılım Bankası 2016-2020 Yılları Arası Başlıca Finansal Büyüklükler	s.39
Tablo 5: Vakıf Katılım Bankası 2016-2020 Yılları arası Başlıca Finansal Büyüklükler	s.42
Tablo 6: Ziraat Katılım Bankası 206-2020 Yılları arası Başlıca Finansal Büyüklükler	s.44
Tablo 7: Çalışma Kapsamında Kullanılan Kriterler ve Kodlar	s.89
Tablo 8: Çalışma Kapsamında Kullanılan Bankalar	s.90
Tablo 9: 2016 Yılı Karar Matrisi	s.94
Tablo 10: 2017 Yılı Karar Matrisi	s.94
Tablo 11: 2018 Yılı Karar Matrisi	s.95
Tablo 12: 2019 Yılı karar Matrisi	s.95
Tablo 13: 2020 Yılı Karar Matrisi	s.96
Tablo 14: 2016 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri	s.97
Tablo 15: 2017 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri	s.97
Tablo 16: 2018 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri	s.98
Tablo 17: 2019 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri	s.98
Tablo 18: 2020 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri	s.99
Tablo 19: 2016 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)	s.99
Tablo 20: 2017 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)	s.100
Tablo 21: 2018 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)	s.100
Tablo 22: 2019 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)	s.100
Tablo 23: 2020 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)	s.101
Tablo 24: 2016 Yılı ENTROPI ağırlığı	s.101
Tablo 25: 2017 Yılı ENTROPI ağırlığı	s.101
Tablo 26: 2018 Yılı ENTROPI ağırlığı	s.101

Tablo 27: 2019 Yılı ENTROPI Ağırlığı	s.102
Tablo 28: 2020 Yılı ENTROPI Ağırlığı	s.102
Tablo 29: 2016 Yılı Karar Matrisinin	s.103
Tablo 30: 2016 Yılı Ağırlıklandırılmış Karar Matrisi	s.104
Tablo 31: Pozitif ideal (A^+) ve Negatif ideal (A^-) Çözüm değeri	s.104
Tablo 32: Pozitif ideal (S^+) ve Negatif ideal (S^-)	s.105
Tablo 33: İdeal Çözüme Yakınlık Değerleri	s.105
Tablo 34: Bankaların Performanslarına Ve TOPSIS Puanlarına Göre Sıralanması	s.105
Tablo 35: Yıllara Göre Performans Sıralama Tablosu	s.106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Performans Yönetimi Sistemi	s.11
Şekil 2: Albaraka Türk Katılım Bankası Şube Sayısı	s.31
Şekil 3: Albaraka Türk Katılım Bankası Personel Sayısı	s.31
Şekil 4: Albaraka Türk katılım Bankası Toplam Aktifler	s.32
Şekil 5: Albaraka Türk Katılım Bankası Öz kaynaklar	s.32
Şekil 6: Kuveyt Türk Katılım Bankası Toplam Aktifler	s.34
Şekil 7: Kuveyt Türk Katılım Bankası Net Kar	s.35
Şekil 8: Kuveyt Türk Katılım Bankası Öz Kaynak	s.35
Şekil 9: Türkiye Finans Katılım Bankası Toplam Aktifler	s.38
Şekil 10: Türkiye Finans Katılım Bankası Dönem Net Kar	s.38
Şekil 11: Türkiye Finans Katılım Bankası Dönem Öz Kaynak	s.39
Şekil 12: Vakıf Katılım Bankası Toplam Aktifler	s.40
Şekil 13: Vakıf Katılım Bankası Öz Kaynaklar	s.41
Şekil 14: Vakıf Katılım Bankası Dönem Net Karı	s.41
Şekil 15: Vakıf Katılım Bankası Toplam Aktifler	s.43
Şekil 16: Vakıf Katılım Bankası Dönem Net Kar	s.43
Şekil 17: Vakıf Katılım Bankası Öz Kaynak	s.44
Şekil 18: Emlak Katılım Bankası Toplam Aktifler	s.45
Şekil 19: Emlak Katılım Bankası Öz Kaynak	s.46
Şekil 20: Emlak Katılım Bankası Dönem Net Kar	s.46
Şekil 21: Bankaların Yıllara Göre Sermaye Yeterlik Rasyosunun Oranı	s.83

GİRİŞ

Bankacılık sektörünün performansı bir ülkenin genel ekonomik performansında önemli bir rol oynar. Bir ülkenin ekonomik olarak dengesi ve gelişim düzeyi olgusu büyük oranda bankacılık sisteminin performansına dayanmaktadır. Bankacılık sektörü, üretim fazlası ve üretim eksikliği unsurlarını birbirine bağlayarak üretken amaçlarla kullanılmak üzere fon sağlayan ve böylece ekonomik kalkınma için mücadele eden bir aracı görevi görmektedir.

Banka performansının değerlendirilmesi mevduat sahipleri, banka yöneticileri ve düzenleyiciler gibi tüm taraflar için son derece önemlidir. Yatırımcıların bu tür bankalara yatırım yapma ya da yapmama konusunda karar almalarına yardımcı olurken, banka yöneticilerinin de bankaların durumunu iyileştirecek en iyi kararı almalarına yardımcı olur. Rekabetçi bir finansal piyasada banka performansı, mevduat sahiplerine-yatırımcılara bankaya yatırım yapma ya da bankadan fon çekme konusunda sinyal verir. Benzer şekilde, bankaya yöneticilerine, finansmanını iyileştirmek için mevduat hizmetini mi yoksa kredi hizmetini mi ya da her ikisini birden mi geliştirecekleri konusunda yön gösterir. Düzenleyici kurum da kendi düzenleme amaçları doğrultusunda bunu bilmek ister.

Bankacılık sektörünün performansının ölçülmesi, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirliğe olan benzersiz katkısı nedeniyle onlarca yıldır önemini korumaktadır. Finansal performans, belirli bir zaman diliminde firmanın genel finansal sağlığının genel bir ölçüsüdür.

İslami finans, küresel ekonomik ortamın yeni bir parçasıdır. Konvansiyonel finans aktörlerinin finansman süreçlerindeki netlik eksikliği, konvansiyonel ekonomik faaliyetler içerisinde etiğe yönelik bir ilgi eksiliğine yol açmıştır. İslami bankalar, sigorta, yatırım fonları ve konvansiyonel bankaların İslami faaliyetlerini içeren bu finans türünün temel ilkesi faiz işlemlerinin yasaklanmasıdır. İslami bankalar, İslam şeriatının kurallarına uyan bankacılık kurumlardır. Son yıllarda, küresel ekonomik sistemi sallayan tüm krizlere rağmen çok başarılı ve güçlü olduklarını kanıtlamışlardır.

İslami bankalar, sermayenin toplumdaki işlevini düzeltmeye çalışmakta ve bireyleri harcamalarını rasyonelleştirmeleri için eğitmeyi ve onları tasarruf etmeye ve tasarruflarını geliştirmeye motive etmenin yanı sıra toplumun üyeleri arasında

danışmayı sağlamayı amaçlamaktadır. Söz konusu bu bankalar ayrıca zekât ve hayırseverlik gibi fon toplama ve harcamalarda meşru görevlerin yerine getirilmesini istemektedir. Yeterli sayıda yatırımcının güvenini kazanan İslami bankalar, konvansiyonel bankalarla rekabet halindeyken kendi finansal aracılık uygulamalarını, tamamen İslamileştirilmiş bir çerçevede olduğundan daha özgürce geliştiriyor gibi görünmektedir.

İslami bankalar, Körfez ülkelerinde hızlı bir büyüme göstererek neredeyse otuz ülkede faaliyet göstermektedir. Bu gelişme, bu bankaların bir yandan müşterileriyle ticari ilişkilerin geliştirilmesi, diğer yandan da banka iflasları riskini en aza indiren kar ve zarar paylaşımı ile kolaylaştırılan risklerin kontrolü arasında bir denge kurabilmiş olmasıyla açıklanmaktadır.

Artık pek çok sektörde olduğu gibi bankacılık alanında da performans değerlendirmeleri oldukça yaygındır. Bunun birlikte bankalar açısından yüksek rekabet ortamında performans ölçümü yapmak ve buradan elde edilen veriler neticesinde gerekli düzeltme faaliyetlerinde bulunmak araştırmanın konusuna büyük önem katmaktadır. Öte yandan bankalar, faaliyetlerinin verimliliği ve etkinliğini yükseltmek için performans kavramına önem vermektedir. Finansal piyasaların artan önemi, bu piyasalarda faaliyet bulunan bankaların veya diğer işletmelerin finansal performanslarının değerlendirilmesini gerektirmektedir. Performans değerlendirmesi, bir bankanın sektör kapsamında mücadele etme yeterliliğini belirler. Bir bankanın performansının incelenmesi, banka personeli, sermayedar ve regülatörler de aralarında olmak üzere bütün aktörler tarafından büyük önem taşır.

Bu amaçla, bu çalışmada katılım bankalarının karlılık performansının ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu ölçüm için kullanılacak literatürde birçok yöntem bulunmaktadır. Bu çalışmada Çok Kriterli Karar Vermek Tekniklerinden biri olan TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda bu tez çalışması üç (3) bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, performans ve performans yönetiminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde, bankacılık ve katılım bankacılığından değinilmiştir. Üçüncü bölümünde yapılan araştırmada faydalanan yöntem hakkında bilgi verildikten sonra araştırmada faydalanan oranlara, literatür taramasına ve elde edilen bulgulara ilişkin bilgiler özetlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PERFORMANS VE PERFORMANS YÖNETİMİ

1.1. PERFORMANS KAVRAMI

Günümüzde organizasyonlardaki en önemli sorunlardan biri, personelin görevlerini ne kadar iyi yaptıkları ya da işlerini ne kadar iyi yapabildiklerinin tespit edilmesidir. Bu konu, performans kavramının örgütlerde hızla yaygınlık kazanmasına sebep olmuştur. Performans, bir çalışanın veya çalışan grubunun ait olduğu birim ve kuruluşun hedeflerine yaptığı niteliksel ve niceliksel katkısının toplam düzeyi olarak ifade edilebilir (Özer, 2009: 3-4).

Performans, amaçlanan ve planlanmış bir faaliyetin neticesinde ortaya çıkan başarıyı nicelik veya nitelik olarak tanımlayan bir kavramdır. Başka bir deyişle, belirli bir hedefe ulaşma düzeyinin bir ölçüsüdür. Bu sonuç mutlak veya göreceli olarak değerlendirilebilir. Performans düzeyini belirlemek için faaliyetin sonucunun bir şekilde değerlendirmek gerekir (DPT, 2000: 74).

Performans, hedefe ulaşma derecesidir. Bir işi yapan bir bireyin, bir grubun veya bir kuruluşun o iş aracılığıyla hedefe ne ölçüde ulaşabildiğini gösterir. Dolayısıyla performans, çalışanın işinden ne beklediği ile çalışanın gerçekte ne yaptığı arasındaki ilişkinin bir fonksiyondur. Çalışanın görevi yerine getirmek için gerçekleştirdiği her süreç ve eylem performans davranışıdır (Argon ve Eren. 2004: 224).

1.1.1. Performans Tanımı

Performans, Fransızca kökenli bir kelimedir. Türkçe karşılığı olarak “Başarım” anlamına gelmektedir. Performans, bir işin yapan bir kişi tarafından, ekibin ya da örgütün o işin hedeflenen amacına ne kadar ulaştığının niceliksel ve niteliksel anlatımıdır; yani herhangi bir işteki başarı düzeyidir (Okur, 2007: 53). Başka bir ifadeyle performans, kişinin veya grubun uygun zihinsel teknolojiler ile kabiliyet ve becerilerini kullanıp hedeflerine gerçekleştirmek için gösterdiği emek ve uyumun sonucudur (Biçer, 1997: 12). Çağdaş yönetim düşüncesinde performans, bir şirketin

başarısını, başka bir ifadeyle şirketin hedeflerine erişim seviyesini belirleyen çok boyutsal bir kavramdır (Mistepe, 1998: 17).

Performans, kuruluşların yöneticileri için önemli konudur ve çalışanın profesyonel davranışının bir sonucudur. Performans, bir çalışanın veya çalışan grubunun bağlı olduğu birim ve kuruluşun hedeflerine yaptığı niteliksel ve niceliksel katkıların toplam göstergesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda, kişisel iş performans kurum için önemlidir. Organizasyon da bireysel çalışanların iyi ya da kötü performansından etkilenecektir. Kuruluşun performansını iyileştirmek yöneticinin görevi olduğuna göre, çalışanların performansını iyileştirmek de yöneticinin sorumluluğudur (Çalık, 2003: 8-9).

Performans, bir personelin kendisine emanet edilen işi belirli bir süre içinde yerine getirirken ulaştığı sonuçtur. Bu sonuçların olumlu olması halinde çalışanın kendisine verilen görev ve sorumlulukları başarıyla performansının yüksek olduğu anlaşılır. Sonuçların olumsuz olması durumunda ise çalışanın başarılı olmadığı veya düşük seviyede performans gösterdiği varsayılır (Özkaya, 2013: 4). Kısaca, performans bir işin belirlenen koşullara göre başarıma düzeyi veya bir çalışanın kendisine emanet edilen görevi belirlenen bir zaman dilimi çerçevesinde yerine getirirken ulaştığı sonuçlar olarak özetlemek mümkün olacaktır.

1.1.2. Performans Unsurları

Performansı sağlanan unsurlar, sunulan mal ve hizmetlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Mesela, bazı hizmetlerde kalite ön plana çıkarken bazılarında miktar ön plana çıkabilir. Performansın unsurları, sunulan mal ve hizmetlerin kaynağına göre de değişebilir (Köseoğlu, 2005: 213). Performans unsurlarını birbirinden ayırmanın kavramsal olarak ne kadar zor olduğu gerçeği, bu elemanların birbirinden ayrı olarak analiz edilmesine ve tasarlanması gerektiği anlamına gelmektedir. Kurumsal performans ölçmek için kullanılacak kriterler 7 temel başlık halinde toplanabilir. Bunlar (Akal, 2000:15):

- ❖ Kalite
- ❖ Verimlilik
- ❖ Karlılık

- ❖ Maliyet
- ❖ Yenilik
- ❖ Müşteri memnuniyet
- ❖ Çalışanların memnuniyeti seklindedir.

Performans ölçümünde uygulanan kalite, verimlilik, karlılık, maliyet, yenilik, müşteri ve çalışan memnuniyeti gibi unsurlar şirketlerin stratejik hedeflerine göre değerlendirme sırasında performans seviyeleri belirlenmektedir.

Kalite, müşteri isteklerine uyumlu üretim ve/veya sunulan hizmet anlayışına hâkim olan performans ölçütüdür. Kalite kavramının tanımı konusunda yönetim uzmanları arasında bir fikir birliği olduğunu kanıtlamak zordur. Bazı yönetim uzmanları kaliteyi "Ürün ve hizmetlerde hata ve yanlışların bulunmaması" olarak tanımlarken, diğer yönetim uzmanları "Bir mal veya hizmetin mükemmellik derecesi" olarak tanımlamaktadır (Kavrakoğlu, 1993: 12). Kalite, mal ve hizmetlerin ihtiyaçlarını karşılama derecesidir. Bu bakımdan kalite, kişisel değerlendirmeleri de kapsayacaktır. Kalite boyutunun performans ölçüm ve denetim sistemlerindeki yerinden hareketle kalite ve kalite güvencesi kavramı birçok gelişmeye uğramıştır.

Verimlilik, mal ve hizmet üretme aşamasında kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını hedefleyen ve kullanılan girdiler ile elde edilen çıktılar arasında rasyonel bir ilişki kurulmasını gerektiren bir ilkedir. Verimliliği ölçmek için niceliksel özelliklere sahip girdiler ve çıktılar dikkate alınır. Dolayısıyla, üreticinin verimliliği bir anlamda girdi ve çıktılar aralarındaki ilişki olup ve verimli matematiksel olarak çıktının girdilere olan oranı şeklinde tanımlanabilir. Bu hesaplamanın doğru yapılabilmesi için sistemin sınırların belirlenmesi gerekir (Köse, 2000: 80-81).

Verimlilik, üretim çıktısı ve üretim faktörlerinin arasında bulunan ilişkidir. Lawlor (1985)'a göre verimlilik daha çok kurumsal performansın fiziksel bir ölçüsüdür. Verimliliği ele alırken sırasıyla işgücü verimliliği, sermaye verimliliği, toplam faktör verimliliği ve verimliliğin diğer boyutlarını göz önünde bulundurmak gerekir (Aktan, s.64). Yönetim şekli, planlama, organizasyon, koordinasyon, uzmanlık ve iş bölümü, zaman kaybının önlenmesi, moral, denetim, eğitim, işyerinin fiziksel koşulları gibi faktörler yönetim sürecinin etkinliğinde rol oynamaktadır (Ar, 1993: 52).

Bir performans indikatör olarak işletmelerin performansında karlılık ve gider unsurları ölçülebilir. İşgücü maliyeti, sermaye maliyeti, üretim maliyeti, finansman

maliyeti, malzeme maliyeti vb. bu konuda verilebilecek örneklerdir. İşletmelerin karlılığının, basit bir ifadeyle, gelirlerin maliyetlere oranı olduğunu söyleyebiliriz. Karlılık açısından maliyetin düşük olması genel kabul görmektedir. Dolayısıyla işletme maliyetleri düşük tutarak iyi bir karlılık elde ettiğinde performans olumlu olarak değerlendirilir (Özkaya, 2013: 7).

Yenilik, performans unsurlarının tanımlayan bir başka kriterdir. Kurumun yenilikçilik ve yaratıcılık derecesi, yeni buluşlar, yeni ürünler, ürün yaşam süresi gibi kriterler temelinde belirlenebilmektedir. Yenilik, ihtiyaçları eskiden daha iyi şekilde karşılamaya ve yeni ihtiyaçlara cevap vermeye imkân sağladığı için performansın önemli bir boyutudur (Özkaya, 2013: 7-8).

Müşteri ve çalışanların memnuniyeti, performans unsurlarının tanımlayan bir başka kriterlerdir. Müşterinin memnuniyet ölçümü için müşterilerin şikâyetleri, müşterilerin sayıları, müşteri anketleri dikkate alırken, çalışan memnuniyeti için devamsızlık, işgücü devri gibi kriterler ölçülerek performans göstergeleri belirlenebilir (Özkaya, 2013: 8).

1.2. PERFORMANS YÖNETİMİ

Performans yönetimi esasen bir örgütün mevcut insan kaynağın bireysel ve kolektif yeteneklerini geliştirerek ve performanslarını artırarak kuruluşun başarısını sağlamaya yönelik stratejik ve kapsamlı bir yaklaşım olarak kabul edilir. Bu tanım kapsamında performans yönetimi, kurum içinde departman, ekip ve bireysel hedeflerin uyumlaştırılması, performans değerlendirme sistemi, ödüllendirme stratejisi ve çerçevesi, iş başında eğitim, gelişim stratejisi ve planları, iletişim, rehberlik ve yönlendirme, geri bildirim ve bireysel kariyer planlama girişimleri olarak ifade edilmektedir (Holden vd. , 2001: 538).

Performans yönetimi, kurumların, ekiplerin ve çalışanların potansiyellerinin farkında olmalarını sağlayarak onlardan daha etkili sonuçlar elde etmek için hedef belirleme, değerlendirme ve ödüllendirme adımlarını içeren sistematik bir yönetimi sayesinde kurum, kurumsal hedeflerin çalışan hedefleriyle bütünleştirilmesi ve çalışanların kuruma olan bireysel katkılarının ayırt edilmesi açısından önemli faydalar elde eder. Performans yönetimi uygulamada önemli faydalar saylayabilmektedir.

Performans yönetimi, bireylerin ve ekiplerin kapasitesini geliştirerek ve çalışan performansını artırarak kuruluşlar için sürdürülebilir başarı elde etmeye yönelik stratejik ve entegre bir yaklaşımdır. İyi düzenlenmiş ve verimli bir performans yönetim sistemi, kurumlarda insan kaynaklarından etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlayabilmektedir (Hatunoğlu vd. 2011:406).

Performans yönetimi, belirlenen hedeflere ulaşmak için kurumun misyon ve vizyonu çerçevesinde çalışanların performansını geliştirme işlemidir. Dolayısıyla performans yönetimi sürecinde iş tanımları tekrar tanımlanır, amaçlar belirlenir, bu amaçlara yönelik stratejiler oluşturulur, bu amaçlara ne derece ulaşıldığına dair değerlendirmeler yapılır ve ortaya çıkan veriler kurumun eksiklerini ve faydalarını görmek ve performansı iyileştirmek için kullanılır.

Kurum yöneticileri ve çalışanları ortak planlara göre davranır ve dışarıdaki dünya tarafından bir grup olarak algılanır. Dolayısıyla personellerin başarısını artırmak, kurumun performansını artırmaya yönelik bir çabadır. Kurum hedeflerine ulaşmada iyi yönetilmesi ancak iyi bir performans yönetimi ile sağlanabilir (Çolak, 2010: 13-14).

1.2.1. Performansının Yönetiminin Amaçları

Herhangi bir kuruluşun doğal amacı, istenen sonuçlara ulaşmak ve müşteriye memnun etmektir. Bu amaca ulaşılması, mevcut kaynakların doğru kullanılmasına bağlıdır. Şirketin kaynakları, mallar ve malzemeler, finans, bilgi ve en önemlisi, başarılı bir organizasyonun temel unsuru olan çalışanlardır. Şirketler insan kaynaklarını yönetmede başarılı olurlarsa, kuruluşun ve çalışanlarının performansı olumlu yönde etkilenecektir (Uysal, 2015: 37).

Bu kapsamda kurumsal etkinliği artırmak, çalışanları motive etmek ve eğitim ve gelişimi gibi faaliyetler de iyileştirmektir. Çalışanların işlerinde gösterdikleri performans kurumun verimliliğini etkiler. Bu nedenle, çalışanların davranışlarını, kendilerinden beklenen rolleri yerine getirme derecelerini ve özellikle de iş performanslarını değerlendirmek önemlidir (Bingöl, 2006: 290).

Performans yönetiminin genel amacı, bireylerin ve grupların kurumun etkinliğini ve kendi becerilerini ve katkılarını sürekli olarak geliştirme sorumluluğunu

üstlendikleri bir kültür yaratmaktır. Bu kültür verimlik, nitelik ve karşılıklı insan kaynakları ile karakterize edilir (Canman, 1995: 122). Bu amaçla aşağıdaki unsurlar dikkate alınmaktadır (Çolak, 2010: 18).

- Kuruluşun liderleri ve çalışanları arasında işbirliğini sağlamak ve performansı artırmak için birlikte hareket etmelerini sağlamak;
- Hedeflerin belirlenmesinde ve kriterlerin tespitinde işbirliği;
- Organizasyon kuvvetli ve zayıf yönlerin tespit edilmesi, kişisel becerilerin oluşturulması;
- Başarıyı ödüllendirerek nitelikli çalışanların daha etkin çalışması için uygun bir ortam hazırlanması;
- Performans iyileştirmede sürekliliğin sağlanması;
- Kişisel becerilerin geliştirerek geleceğe açık, nitelikli personel ile daha verimli bir çalışma ortamı sağlamak;
- Çalışan profilini izlemek suretiyle objektif ölçüm ve değerlendirme yapılması;
- Eğitim ve gelişim programları aracılığıyla personellerin becerilerinin geliştirilmesini sağlamaktır.

1.2.2. Performans Yönetiminin Kuralları

Performans yönetiminin başarılı olabilmesi için performans yönetim sürecinin çok iyi hazırlanmış olması gerekir. Performans yönetimi kuralları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Öztürk, 2006: 75).

- Örgütsel hedefler paylaşılmalı ve çalışanlar ile şirketin hedefleri uyum içinde olmalıdır;
- Hedefler net ve anlaşılır olmalıdır;
- Bir performans geliştirme planı geliştirilmelidir;
- Zorlama yerine işbirliğine ihtiyaç vardır;
- Performans artırmak için kurumun vizyonu geliştirilmeli ve çalışanlara açıklanmalıdır.
- Çalışanlar girişimde bulunmaları için teşvik edilmelidir;
- Bu noktada yönetim şeklinin açık, şeffaf ve karşılıklı paylaşıma dayalı olması gerekir.

- Ancak enformasyon akışı devamlı olmalı ve kuruluşun performans durumuna ve dış çevresinin ilişkin bilgiler sürekli olarak toplanmalı ve güncellenmelidir.
- Amaçlar gözden geçirilebilir olmalı, kuruluşun hedeflerindeki değişiklikleri çalışanlara açıklanmalıdır,
- Hedeflere ulaşmada ortak performans, ölçme ve değerlendirme birlikte yürütülmelidir;
- Sistemin kurum genelinde uygulanmasını sağlamak için gösterilmelidir.

1.2.3. Performans Yönetiminin Yararları

Performans yönetiminin tam olarak anlaşılıp etkin bir biçimde uygulandığı kuruluşlarda, performans yönetimi çeşitli fayda sunabilir. Performans yönetiminin kurum ve çalışan için faydaları aşağıda açıklanmaktadır.

1.2.3.1. Kurum Açısından Yararları

Kurumların fiziksel ve insan kaynaklarını en verimli şekilde kullanmalarını kolaylaştırır. Geleceğe yönelik daha gerçekçi ve öngörülü tahminler yapılmasına ve üst düzey amaçlar belirlenmesini sağlar. Her an değişen koşullara daha çabuk yanıt vererek hızla gelişmeye katkıda bulunur (Çolak, 2010: 16).

- Performans yönetimi, kuruluşun hedeflerinin, değerlerinin ve stratejilerinin birimler ve düzeyler için net bir şekilde tanımlanmasını sağlar;
- Organizasyon tüm seviyelerinde üretkenliği artırır;
- Performans standartlarını ve beklentilerini gruplandırır;
- Performans geliştirme ve başarı konusunda ortak bir anlayış oluşturmak;
- Yönetimsel ve personel açısından birbirleriyle açık ve karşılıklı diyaloga dayalı bir yönetim sistemi oluşturur;
- Farklı şartlara daha çabuk yanıt verilmesini sağlar;
- Kazançların ve imkânların daha iyi görselleştirmesini ve değerlendirilmesini sağlar;
- Akışları daha verimli kullanır;
- Problemleri erken aşamada tespit etme ve önlem alma becerisini güçlendirir.

1.2.3.2. Çalışan Açısından Yararları

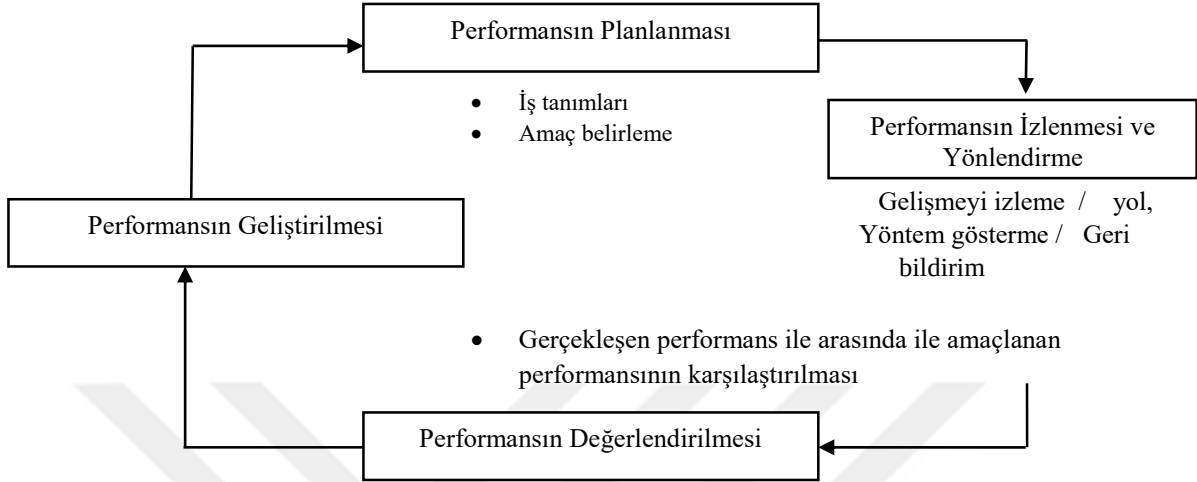
Performans yönetiminin uygulanması çalışanların sorumluluk duygusuyla davranmasını sağlar. Ortak plan ve hedeflere ulaşmak için yönetimle birlikte çalışanlar ve böylece kurumun ayrılmaz bir parçası olarak kendilerine görürler. Bu şekilde kurumun değerleri bütün çalışanlar nezdinde benimsenir. Kendi pozisyonlarını gözlemleme ve değerlendirme fırsatına sahiptirler. Bu değerlendirme sayesinde kendilerini geliştirmelerini sağlayacak yetenekler geliştirirler. Bu yetenekler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çolak, 2010: 16-17):

- Çalışanlar için iş güvenesi artar;
- Çalışanların kariyerlerinde yükselmeleri kolaylaşıyor;
- Çalışanların bireysel amaçlarını kurumun amaçlarıyla ilişkilendirerek çalışan katılımı duygusunu güçlendirir;
- Çalışanların şirketin hedeflerini ve performans standartlarını belirleme sürecine dâhil olmalarını sağlayarak sahiplenme duygusunu ve motivasyonu güçlendirir;
- Görüş ve anlayış birliği yoluyla personel ve yönetim arasındaki ilişkileri geliştirir

1.2.4. Performans Yönetimi Sistemi Süreçleri

Performans yönetim sistemi dört (4) temel adımdan oluşmaktadır. Bu adımlar aşağıdaki şekilde net bir şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1: Performans Yöntemi Sistemi

Kaynak: (Canman, 1995: 121)

1.2.4.1. Performans Planlama

Performans yönetimi sürecinin en önemli adımlarından biri performans planlamasıdır. Bu aşamada birey, yöneticisinin değerlendirme döneminde kendisinden ne beklediğini ve performansının hangi kriterlere göre değerlendirileceğini önceden öğrenme fırsatına sahip olur (Göztür, 2000: 15). Planlama aşamasında, organizasyon için gerekli stratejik kararlar alınmaktadır. Bu kararlar ya doğrudan yöneticiye sunulur. Bazı hallerde, çalışanların sistemi kabul etmesini hızlandırmak ve geliştirmek için personellerin de söz konusu karar alma aşamasına dâhil edilir. Performans planlaması hedeflere ve yetkinliklere dayanmaktadır (Çolak, 2010: 19).

Performans planlamanın temel faaliyeti hedeflerin belirlenmesi olmakla birlikte, bu hedeflere ulaşmak için gerekli faaliyet planlarının hazırlanması, söz konusu planların uygulamasında atılacak karşılaşacağı yetki ve benzeri sınırlamaların önceden belirlenmesi ve ortaya çıkabilecek sorunlara karşı önlem alınması süreçteki diğer faaliyetlerdir (Göztür, 2000: 16).

Kuruluşun hedeflerini gözden geçirmenin ilk adımında, çalışanların bu hedeflere ne ölçüde katkıda bulunabileceği, 'Tek Eylem' ilkesiyle tutarlı bir dizi hedef

oluşturularak hesaplanır. Yöneticilerin kendi performanslarını yazılı hedefler hazırlamadan önce planlamaları ve hazırlamaları gerekir. Bu aşamada çalışanın hedef belirleme sürecine dâhil edilmesi, yöneticiyle çalışan aralarında iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlayacaktır (Çolak, 2010: 20).

Performans değerlendirmesi bir program kapsamında çalışanlara danışılarak geliştirilir ve çalışanlar şirket hedeflerine ulaşmak için hareket ederken daha bilinçli davranır. Bu şekilde iş gören ve yöneticisi aralarında geleneksel olarak uygulanan performans değerlendirme yöntemlerinden oldukça farklılık gösteren olumlu bir iletişim kurulmuş olur (Uyargil, 2008: 82).

Eylem birliği ilkesine uygun olarak bir dizi hedef belirlenir ve personellerin bu amaçlara ulaşılmasına ne ölçüde katkıda bulunabileceği hesaplanmaktadır. Yöneticilerin yazılı amaçlar oluşturmadan önce performanslarını planlamaları ve hazırlamaları gerekir. Bu noktada çalışanların hedeflerin oluşturulmasına katkıda bulunmasını sağlamak, yönetici ve çalışan arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasını sağlayacaktır. Performans planlaması sırasında yönetici, çalışanların beceri ve yeteneklerine göre yerleştirilmesini sağlayacak ve çalışanların eksikliklerini gidermek için ileri eğitim ve benzeri destek planları yapacaktır.

Yetkinlikler, şirketin hedeflerine ulaşması için ortak bir anlayış ve yönlendirme sağlayarak, kuruluşun her görev için gerekli olarak tanımlandığı beceri ve davranışlardır. Bireysel mesleki görevler çalışanların neyi başarmalarının beklendiğini belirtirken, yetenekler hedefe nasıl ve hangi bilgiyle ulaşılacağını göstermektedir. Yetkinliklerin kullanımı performans yönetim sistemleriyle sınırlı değildir (Astarlıoğlu, 1997: 19).

1.2.4.2. Performansın İzlenmesi

Performans yönetiminde ana hedef olan devamlı iyileştirme, sürekli performans izleme, tavsiye ve geri bildirim ile sağlanır. Performans dönemi boyunca planlanan toplantıların yanı sıra yöneticiler ile çalışanlar, çalışanlar ile iç/dış müşteriler arasında sürekli geri bildirim yapılmaktadır.

Değerleme uzmanı çalışanın performansını izlemeli, notlar almalı ve çalışanı performansını izlemeli, notlar almalı ve çalışanı performansı hakkında

bilgilendirmelidir. Sürekli izleme ve not olarak değerlendirme formunun doldurmasını aylar öncesini hatırlama zorluğunu ortadan kaldırarak kolaylaştırır ve somut örnekler kullanarak yanlış değerlendirme ihtimalini azaltır (Bilmen, 1998: 60).

1.2.4.3. Performans Değerlendirmesi

Performans değerlendirme, çalışanın belirli bir süre boyunca tanımladığı görevlere ulaşma düzeyinin belirlenmesiyle ilgilidir. Bu sayede kişiler çalışmalarının sonuçlarını görebilir ve bireysel olarak başarılarının getireceği neticeleri ölçebilirler (Fındıkçı, 2006: 298). Performans değerlendirme, belirli bir işte çalışanların iş tanımına göre işin gereklerini ne ölçüde yerine getirdiğinin ve bunu zaman dilimi içinde ne kadar başardığının değerlendirilmesidir (Uyargil, 2008: 93).

Değerlendirme sürecinin bir parçası olarak yönetici, önceden hazırlanmış faaliyet planları çerçevesinde astını gözlemler ve dönem içinde gerekli uyarılarda bulunarak geri bildirim sağlar. Bu süreçlerin dinamik yapısı, ast ile yöneticinin sürekli ilişki ve iletişim halinde olmasını gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında performans değerlendirme, dönem sonlarında formların doldurulduğu statik bir işlem olmaktan çıkmaktadır (Göztür, 2000: 17-18).

Performans yönetimi, personel ve yöneticiler arasında sağlıklı iletişim kurulması, bilgi paylaşımı, hataların ve başarıların sorumluluğunun paylaşılması ve iyileştirmeye yönelik kararlar alınmasını sağlayan dinamik bir süreçtir. Bu durumun başarılı bir şekilde yürütülmesi, performans değerlendirmelerinden yeterli ve zamanında geri bildirim alınmasına bağlıdır.

Performans değerlendirmesi sadece personellerin etkinliğini ölçmüyor, aynı anda becerilerini, eksiklerini ve fazlalıklarını da inceliyor. Performans değerlendirmesi, personel ve yönetim planlaması, eğitim ve ücretlendirme çalışmalarını yönlendirir. Performans değerlendirme ilk olarak stratejiler belirlenir ve bu stratejilere ulaşmak için kriterler oluşturulur. Personellerin bu strateji ve kriterleri benimsemesi için gerekli çaba gösterilir (Çolak, 2010: 22-23).

1.2.4.4. Performans Geliştirilmesi

Performans geliştirme aşamasında, değerlendirme sürecinde elde edilen verilerin ilk olarak kurum içinde işlenmesi ve yorumlanması gerekir. Değerlendirme sonuçlarına iki yöntem uygulanabilir. Birincisi elde edilen verilerin numaralandırılarak yeniden düzenlenmesi, diğeri ise verileri niteliğine göre sınıflandırarak yorumlanmasıdır. Elde edilen tüm sonuçların, yönetimin de yardımıyla bu şekilde yorumlanması, önümüzdeki süreçte daha iyi veriler elde edilmesini sağlayacaktır. Bu şekilde kurum dahilinde bir gelişim kültürü oluşturulur. Çalışan gelişim planlaması, iş tatmini ve motivasyon açısından büyük önem taşımaktadır (Çolak, 2010: 24).

Performans geliştirme yalnızca tespit edilen standart ve kriterlere göre düşük performans gösterdiği düşünülen personelle ilgili bir çalışma olmayıp, aynı zamanda iyi performans gösterdiği düşünülen personeli de geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışan performansının önceki değerlendirmelerinden elde edilen bilgiler, personellerin plana göre eğitim ve gelişim ihtiyaçları, yöneticiye organizasyonu oluştururken yardımcı olur.

Performansı artırmak için yöneticiler tarafından bir dizi strateji kullanılmaktadır. Bunların arasında rehberlik, eğitim, koçluk, denetim programları, işle ilgili değişiklikler, esnek psikolojik sözleşmeler ile performans iyileştirme yer almaktadır. Danışmanlık, performansı artırmak için kullanılan bir stratejidir. Çalışanların performansını etkileyen finansal sorunlar, ailevi nedenler, iş arkadaşları ile ilgili bazı sorunlar ile ilgili bir stratejidir ve yönetici ile çalışan birbirleri ile iletişim kurarak bu sorunları çözmeye çalışırlar (Çolak, 2010: 25-26).

1.3. PERFORMANS ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Performans ölçme ve değerlendirme farklı olgulardır. Bir bakış açısına göre bu fark şu şekilde açıklanabilir: Performans değerlendirmesi, bir kişinin kendisinin ya da bir başkasının performansı hakkında yaptığı öznel yorumdur. Performans ölçümü ise, objektif kriterlere ve önceden belirlenmiş bir metodolojiye göre toplanan veriler kullanılarak performansın ölçülmesidir.

1.3.1. Performans Ölçme

Performans ölçümü kavramı, şirketin ulaşmayı hedefledikleri, kullanıldığı mali, fiziki ve işgücü kaynakları hedeflere dönüştürme yöntem ve usulleri, faaliyetleri sonucu elde ettiği mal ve hizmetler, hedeflenen amaçlara ulaşılmasındaki doğrudan etkiler ile diğer ikincil amaçlara ulaşılmasındaki genel ve dolaylı etkilerin değerlendirilmesi olarak da tanımlanabilir. Bu ölçümler şirketin başarı derecesini ve stratejik hedeflerine ulaşmasını değerlendirir.

Performans ölçümü, şirketlerin faaliyetlerinin ne kadar iyi gerçekleştirdiğini ve hedeflerine ulaşmaya ne kadar yakın olduklarını belirlemek için kullanılır. Bir çalışmaya göre, performans ölçümünün iki ana unsuru planlama ve performans hedeflerinin belirlenmesidir (Coşkun, 2000: 51). Performans ölçümü genellikle bir kişinin, kurumun veya grubunun herhangi bir alandaki etkinliğini bir takım özelliklere göre analiz etmeye ve başarı derecesini belirlemeye yönelik çalışmaları ifade eder. Performans ölçme sistemlerinin hedefi, belirlenen stratejinin yürütülmesine yardımcı olmaktır (Hatunoğlu, 2011:407-408).

Genel anlamda iş performansın ölçülmesinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Coşkun, 2000: 51):

- Şirketin genel olarak iyi durumda bulunup bulunmadığını tespit edilmesi;
- Şirketin alıcılarının dilekleri karşılayabilme durumunun, yani istedikleri mal ve hizmetlerin mevcut olup olmadığının belirlenmesi;
- Problemli alanların ortaya çıkarılması ve gelişim alanlarının belirlenmesi;
- Kuruluşun faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmasına yardımcı olmak, yanı bildiklerinin doğruluğunu teyit edebilmek ve bilmediklerini ortaya çıkartılmasının sağlanması;
- Şirketin faaliyetlerinde ve süreçlerinde bir iyileştirme planlanmışsa, bunun gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini anlaşılması seklindedir.

1.3.2. Performans Değerlendirme

1.3.2.1. Performans Değerlendirme Tanımı

Performans değerlendirme tanımları bireysel ve kurumsal performans değerlendirme bakımında değişiklik göstermektedir.

Bireysel düzeyde performans değerlendirme, genel olarak bir kişinin herhangi bir alandaki etkinlik ve başarı seviyesini belirlemeyi amaçlayan araştırmaları kapsamaktadır (Hatunoğlu vd. 2014: 74). Performans değerlendirme, bireyin belirli bir işte ve iş kapsamında ne kadar iyi performans gösterdiğini belirleme ve çalışanın belirli bir süre boyunca tanımlanmış görevlerini başarma seviyesini tespit etme çabasıdır (Ertuğrul ve Karakaşoğlu, 2005: 2).

Örgütsel düzeyde performans değerlendirme ise, kurumun misyon, stratejik amaç ve hedeflerine ulaşması için gerekli performans göstergelerini kullanarak kurumun tüm maddi ve maddi olmayan unsurlarına ilişkin verilerin toplanması, ölçülmesi ve değerlendirilmesi sürecidir (Çakmak, 2006: 70).

Performans değerlendirmesi, gerçek bir işbirliğine, bilgi alışverişine, başarıların yanı sıra hatalar için de ortak sorumluluğa ve eğitim ve gelişime olanak tanıyan dinamik bir sistemdir (Barutçugil, 2002: 178). Performans değerlendirmesinde yapılması gereken ilk şey, kuruluşun amaç ve hedeflerinin tam olarak ne olduğunu netleştirmektir. Personeller, şirketin temel dinamiklerini ve çevre şartlarını dikkate alarak hedefleri dikkatli bir şekilde analiz etmeli ve belirlemelidir. Çalışanın geleceği hakkında bilgi veren performans analizi, analiz ve arşivleme için veri sağlar.

Performans değerlendirmenin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ilk olarak bir iş analiz ve tanımı yapılmalıdır. Çalışma koşulları, sorumluluk derecesi, işin gerektiği ustalık ve yetkinlik seviyesi bilinmeden performans değerlendirme sürecinin uygulanması mümkün değildir (Gürüz-Gürel, 2006: 237).

1.3.2.2. Performans Değerlendirmenin Amaçları

Performans yönetiminin, personellere kendilerinden ne beklediğini, hedeflerine ulaşabilmek için neler yapmaları olduğunu, mevcut durumlarını, gelişim

ve eğitim ihtiyaçlarını belirleyerek, yöneticileriyle daha nitelikli iletişim kurumlarını sağlayarak önemli bir katkı sunduğunu söylemek mümkündür. Yöneticiler için ise çalışanlarına yapıcı geri bildirim sağlamak daha etkin rehberlik yapmak, kurumun hedeflerinin çalışanların hedefleriyle bütünleşmesini sağlamak ve performans değerlendirmesi yapmak performans yönetiminin en önemli işlevidir (olak, 2010: 36). Performans değerlendirmesinin temel amacı, personellerin iş tanımlarında ve analizlerinde belirlenen standartlarını ne ölçüde karşıladıklarına dair geri bildirim sağlamaktır (Palmer, 1993: 9).

Performans değerlendirmesinin amaçları aşağıdaki gibi açıklanabilir (rc ve Köseoğlu, 2003: 25-26).

- Yönetici ve çalışanlar arasındaki iletişimi geliştirmek;
- Çalışanları işlerindeki başarıları hakkında bilgilendirmek;
- Maaş sisteminde ve başarı artışlarındaki ödüllendirmek;
- İşgücü planlaması için personel listeleri hazırlamak;
- Eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesini sağlamak;
- Çalışma performansı hakkında bilgi vermek;
- Yapılacak işlerin nasıl gerçekleştirileceği çalışanlarla beraber planlamaktır.

1.3.2.3. Performans Değerlendirmesinin dezavantajları

Performans değerlendirmesinin bir dizi dezavantajı vardır. Teknik eksiklikleri ve sistem hakkındaki olumsuz görüşler, performans değerlendirmesindeki bu sorunların başlıca nedenlerdir. İyi yönetilmeyen bir değerlendirme sistemi, personeller arasında sağlıklı karşılaştırmalar yapılmasını engellerdir. Bu durumda değerlendirme, kurumun verimliliğinin düşmesine yol açar ve fazladan zaman, kayıt ve g harcanmasına yol açar.

Performans değerlendirmesinin dezavantajları aşağıdaki gibi yer almaktadır (Uyargil, 2008: 11-12):

- Yöneticilerin negatif tavır ve davranışları;
- Astların negatif tavır ve davranışları;
- Sistemin dizaynı ve uygulanması ile ilgili yaşanan problemler;
- Değerlendirme hataları seklindedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI

2.1. BANKA KAVRAMI

Banka kelimesinin kökü İtalyanca banko kelimesinden gelir ve üzerine malların konulabileceği bir tezgâh veya masa anlamına gelir (Kaya, 2017:3). "Banko" terimi hâlihazırda bankacılık alanında uygulanmakta ve şubelerdeki rutin faaliyetlerin yürütüldüğü gişeleri ifade etmektedir (Yazıcı, 2018: 1).

Banka, geleneksel işlevi kredi vermek ve mevduat toplamak olan bir finansal aracıdır. Kredi verme önceden var olan mevduatlara dayanmadığından, bankanın özgüllüğü para yaratma gücünde yatmaktadır; yani, "parayı dolaşıma sokarak, verdikleri krediler aracılığıyla ödeme araçlarını ekonomik aktörlerin kullanımına sunarak, bankalar Devletlerin her zaman kraliyet imtiyazı olarak gördükleri bir işleve, para basımına katılırlar (Akgüç, 1987: 7).

Diğer bir deyişle, banka, finansal bir aracı olarak, sadece emanetçisi olduğu tasarrufların niteliklerini dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda kredi yoluyla borçlunun yararına bir banka mevduatı yaratır. Para piyasasında aktif olan kurumlardan biri de bankalardır (Eğilmez, 2019: 148). Aracı kurumlar olan bankalar genel olarak mevduat kabul eder ve yürürlükteki yasal düzenlemelere göre kredi verirler. Bankalar karlarını esas olarak kredi vererek elde ederler.

2.1.1. Dünya’da Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın kökenleri, M.Ö. 2. bin yılın başlarında tapınaklarda emtia kredilerinin (özellikle tahıl için) verildiği Babil'e kadar uzanmaktadır. Babil kralı Hammurabı, bankacılık uygulamalarını düzenleyen bir yasa çıkaran ilk hükümdardı. Paranın ortaya çıkışıyla birlikte, MÖ 7. yüzyıl civarında, ödünç para verme ve mevduat işlemleri (saklaması için birine para verme) gelişmiştir. İlk zamanlarda insanlar kendilerini değişik risklerden koruması için mallarını ibadet yerlerine emanet eder, emanet edilen mallar da din görevlileri aracılığıyla diğerlerine borç olarak verilirdi.

Ardından bu işlemler yöneticiler tarafından yürütölmeye başlandı. Zamanla, insanlar arasında mallarını birbirleriyle takas ederek değış tokuş gerçekleşti (Yetiz, 2009:9).

Roma İmparatorluğu döneminde, özel bankerler bu borç verme ve mevduat yatırma faaliyetini sürdürmüş ve müşterileri adına faiz karşılığında para avansı vermek için bundan yararlanmışlardır. Orta Çağ'a kadar (MS 5. yüzyıl civarında), bankacılık faaliyetleri nakit işlemleriyle (para yatırma veya çekme) sınırlıydı ve kredi hala bankalar tarafından nadiren uygulanıyordu. O dönem aynı zamanda ticaret hukukunun bankacılık dünyasıyla bütünleştiğı bir dönem olmuştur. Sikke yapımcıları " Monetarii ", finansörler ise " Argentarii " olarak adlandırılmıştır. Tarihte bilinen en eski bankacılık faaliyetlerinin tapınaklarda ticari ilişkileri olan papazlar ve çiftçiler aracılığıyla kurulduğu ve dolayısıyla ilk bankaların tapınaklar, ilk bankacılarında papazlar olduğu düşünülmektedir. Papazların emrine verilen mahsuller çiftçilere kredi olarak veriliyor, mahsuller çiftçiler tarafından işleniyor ve ek mahsullerle birlikte papazlara iade ediliyordu. Tapınakçıların görevi Hristiyan dünyasındaki paraları ve değerli eşya toplamaktan sorumluydu (Kırbaşı ve Güzveli, 2010: 35).

Orta Çağ'dan Rönesans'a: Orta Çağ, krediye yönelik dini bir yasak ve paranın gerilemesiyle karakterize olmuş, takas lehine değışim faaliyetlerini azaltmıştır. Hristiyan ölkelerin Kudüs'ü Müslömanların elinden kurtarmak için amansız bir savaşa giriştiğı Haçlı Seferleri ile birlikte dönemin bankacılık kuruluşları önemli bir büyüme yaşadı. Ticaret genişledi ve bankalar mal ve hammadde alım satımını kolaylaştırarak buna katılmıştır. Bankacılık faaliyetlerinin gelişimi, paranın icadı ile denizcilik ve ticari faaliyetlerin gelişimine paraleldir. İlk metal parası M.Ö. 640 yılında Lidyalılar tarafından keşfedilmiştir. Orta Çağ'da deniz taşımacılığının gelişmesiyle birlikte, değerli metallerin yeni keşfedilen ölkelere taşınmasından tehlike ve güven sorunları ortaya çıktı. Satıcıların malların nakliyesi için peşin para talep etmesi, alıcıların ise malların bedelinin veresiye ödenmesini istemesi nedeniyle bu süreçte bir anlaşmaya varmak mümkün olmadı (Yetiz, 2009: 9). 11. Yüzyılın başlarından bankacılar çoğunlukla İtalyanlardan oluşuyordu ve ilk bankacılık kurumu 1151 yılında Venedik'te kuruldu. Bir yüzyıl sonra, ticaretin gelişmesi sayesinde büyük Avrupa şehirlerinde bankalar kurulmuştur. Rönesans olarak adlandırılan 14. ve 16. Yüzyıllar arasındaki dönem, bankacılık tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Fuggerler: Almanya, Medici: İtalya, Strozzi: Floransa, Alberti gibi büyük uluslararası grupların

kurulmasına tanıklık etmiştir. Birçok büyük Venedikli, Cenevizli ve Milanolu aile de kendi bankalarını kurdu. Bu, modern bankanın doğuşuydu. Aynı zamanda, işlemleri kolaylaştırmak için çek gibi yenilikler getirildi. Bankalar ise mevduat kabul etmeye ve hesap yönetimi hizmetleri sunmaya başladı. Birleşik Devletler Bankası 1791 tarihinde bir merkez bankası ve özel banka olarak kurulmuştur. Bankanın faaliyeti, mevduatların tutarı ve fonların kullandırılmasından yetkili bir devlet kurumu olarak sürmüştür. 1863 tarihli Bankacılık Yasası, ulusal ve devlet bankalarının yer aldığı ikili bir yapı oluşturmuştur (Mishkin, 1986: 264-266). 19. yüzyıla, Napoleon tarafından ana faaliyeti para basımını kolaylaştırmak ve bankacılık sistemini denetlemek olan Fransa Merkez Bankası'nın kurulması damgasını vurmuştur. O dönemde sanayi devrimi, buhar makinesinin yaratılması, tekstil, kömür, çelik vb. üretimi ile emekleme aşamasındaydı. Yirminci yüzyılın büyük Buhranı ekonomilere önemli ölçüde zarar verdi. 2. Küresel Savaşı'ndan sonra, düzenli merkezileşmiş ekonomilerin yapıları bankacılık faaliyetlerine model oluşturmaya başlamış ve az gelişmiş ekonomilerin kalkınmasını sağlamak için devlet tarafından "Kalkınma Bankası" oluşturulmuştur. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sırasıyla Avrupa Yatırım Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası kurulmuştur (Aydın,2006: 22).

2.1.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

2.1.2.1. Cumhuriyet Öncesi

Türk bankacılık sisteminin temelleri 19. Yüzyılda Osmanlı imparatorluğu döneminde azınlıklar tarafından atılmıştır. Sarraflar ve Galata bankerleri olarak adlandırılan kişiler 1800’lerin başından bankacılık faaliyetlerinde bulunan ilk kişilerdir. Bu dönemde tüm yarı-bankacılık faaliyetleri sarraflar tarafından yürütölmekteydi. Kırım Savaşı’nın ardından Osmanlı İmparatorluğu’nun mali durumu kötüleşti ve dış mali yardıma ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde bir dizi yabancı bankanın yetkilileri, İmparatorluğa yüksek faizli finansman sağlamak amacıyla İstanbul’a geldi. Devlete verdikleri krediler karşılığında, birkaç Galata Bankerine Osmanlı İmparatorluğu’nun son on yıllarında banka kurma yetkisi verildi. Bu bankerler Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk bankalarını kurdular ve ekonomik

hâkimiyetlerini önemli ölçüde genişlettiler. 1856'da Osmanlı Bankası kuruldu ve 1930'lara kadar Merkez Bankası olarak faaliyet göstermiş olup, merkezi Londra'dadır. 1863 yılında, Osmanlı İmparatorluk Bankası (Memleket Sandıkları) adı altından bir merkez, ticaret ve yatırım bankası olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir. Banka, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk modern banka olarak kabul edildi ve aynı andan da para basma yetkisi verildi. Ziraat Bankası, 1888 yılında devlet denetimi altında tarımsal kredi veren ilk devlet bankası olarak kurulmuştur. 1875'lerde, Osmanlı İmparatorluğu devlet borçlarını ödeyemeyince, 1881 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun milli gelir kaynaklarını ve yabancı borçlarını yönetmek üzere Duyun-ı Umumiye kurulmuştur. 1923 tarihine kadar en çok yabancı sermayeli banka kurulmuştur (Bostan, 2021: 9).

2.1.2.2. Cumhuriyet Dönemi

1920'lerde Türkiye ekonomisi, kalkınma için gerekli araçlardan yoksun, dünya pazarlarına son derece açık ve bağımlı bir yapıdaydı. 1923'te toplanan İktisat Kongresi'nde yeni Cumhuriyet'in ekonomik sistemine ilişkin ilk ve en önemli kararlar alındı. İktisat Kongresi'nde alınan kararların bir kısmı özel sanayi kuruluşlarının kredi talebini karşılayacak bankalarla ilgiliydi, çünkü o dönemde Türkiye'de 35 banka faaliyet gösteriyordu ve bunların 22'si ulusal sermaye ile geri kalan 13'ü ise yabancı sermaye ile kurulmuştu. Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı şirketler büyük ölçüde yabancı bankalar tarafından finanse edilmiş olsa da, bu durum ulusal ekonominin gelişmesi için yeterli olmamıştır. Kongrede katılan tüccar, çiftçi, sanayici ve işçiler bir temel ticaret banka kurulmasını önermiş, ardında 1924 tarihinde Türkiye İş Bankası bir özel sektör bankası olarak kurulmuştur. 1925 yılında kurulan sanayi Maden Bankası, kamu sanayini kurmak, finanse etmek ve yönetmekle görevlendirildi. 1927 yılında, Emlak ve Eytam bankası kuruldu ve konut kredisi vermekle görevlendirildi. 1930 yılına gelindiğinde büyük Buhran'ın olumsuz etkileri Türkiye'de ekonomik sorunlara yol açmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 1930 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuştur. TCMB kuruluş sebebi para basmaktır.

1933-1944 yıllarında, Özel görevle kurulan Devlet bankaları dönemidir. Bu dönemde, Sümerbank 1933 yılında, Etibank ise 1935, Denizbank 1937 ve en son Halk

Bankası ve Halk Sandıkları 1938 yılında devlet tarafından belirli görevleri olan bankalar olarak kurulmuş ve kurulmaları için görevlendirilmişlerdir. Bu kapsamda Sümerbank sanayi tesislerinin kurulmasından, Etibank madencilik alanında, Belediyeler Bankası ise şehir, kasaba ve köylerin altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli rol üstlenmiştir.

1945-1959 yıllarında kapsayan gelişmekte olan özel bankalar, savaş sonrası dönem Türkiye’de yeni ekonomi politikaları arayışıyla karakterize olmuştur. 1945 ve 1959 yılları arasında yatırımların, modern işletmelerin, milli gelirin ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelir içindeki payının artması ve piyasa için üretimin genişlemesi ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına yol açmıştır. Bankacılık sektöründe yatırım getirisi artmış ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır. Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) bu dönemde kurulmuştur. Bu dönemde bankacılık işlemlerinden alınacak faiz ve komisyon oranlarının devlet tarafından belirlenmesi ve dövizle işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası’nda olması nedeniyle şube bankacılığı ve mevduat kabulüne dayalı rekabet önem kazanmıştır. Banka şubelerinin yaygınlaşması yerel bankaların tasfiye sürecini hızlandırdı (Çankaya ve Mehmet, 2011: 13).

1960-1980 dönemde, Türkiye’de bankacılık alanında gelişme planlarının gerçekleştirildiği beklenen dönemdir. Türkiye ekonomisi 1960 yılına kadar plansız ve istikrarsız bir büyüme yaşamış, 1950’li yılların ikinci yarısından sonra sektörlerin büyüme hızı düşmüştür. Planlı dönemde beş kalkınma ve iki ticaret bankası olmak üzere yedi banka kurulmuştur. Kalkınma bankaları T.C. Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968) ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976); ticaret bankaları ise Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964) ve Arap-Türk Bankası (1977) idi.

Bu sürecin özellikle bankacılık bakımından önemli bir özelliği, ticari bankaların çoğunun holding bankalarına dönüşmüş olmasıdır.

1980 yılında kapsayan liberalleşme ve açık piyasa ekonomisi döneminde, Serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte Türk mali sistemi, mali piyasaların serbestleştirilmesine yönelik önemli kurumsal ve yasal reformların gerçekleştirilmesini sağlayan yeni bir yeniden yapılanma dönemine girmiştir. Bu

olumlu reform süreci bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiş ve bankaların daha rekabetçi bir ortamda faaliyet göstermelerine yol açmıştır. 1980'de benimsenen ve ekonomik kalkınma yaklaşımlarındaki paradigmayı değiştiren ekonomik istikrar programına göre, istikrarsızlık parasal bir sorun olarak görülmüş, bu nedenle çözümler parasal düzenlemelerde bulunmaya çalışılmıştır (Bostan, 2021: 11-12).

1985 yılında 3182 sayılı Bankalar kanunu yürürlüğe girmiş ardından Mevduat ve Sigorta Fonu ve İnterbank kurulmuştur. 1986 yılında İstanbul Menkul kıymetler Borsası (İMKB) faaliyete geçti ve Merkez Bankası 1987 yılında açık piyasa işlemlerine başlamış. 1988 yılında döviz piyasası kuruldu. 1989 yılında döviz alım satımı ve sermaye hareketleri tamamen serbest bırakıldı. 1990 yılında Türk Lirası konvertibl hale geldi aynı yılda başlarında İMKB bünyesinde menkul kıymetler piyasası (ikinci el) kurulmuştur.

1992-1993 yıllarında Varlığa Dayalı Menkul Kıymet işlemleri başlatılmış, ancak sabit faiz oranı nedeniyle ilgili görmemiş ve uygulama 1994 yılından sonra iptal edilmiştir.

1994 yılında, malı sektörün ve bankaların risklerinin gerçek kayıplara dönüştüğü yıl olmuştur. 1994 krizinden kısa bir süre sonra Marmara bank ve TYT Bank'ın faaliyetleri durduruldu. Ayrıca Emlak kredi bankası ve Anadolu bankası birleştirilerek Emlak bankası adı altında faaliyetlerine devam etmiştir. 1995'ten sonra ekonomide yaşanan hızla toparlanması, diğer her sektörde olduğu gibi bankacılık hizmetlerinin büyümesinde de pozitif bir etki yaratmıştır.

Asya ve Rusya krizleri ile 1999 depremleri sonrasında Türkiye ekonomisinde yaşanan daralma bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Tüm bu yıkıcı gelişmeler sonucunda 1999 yılında Es bank, Egebank, Yurt bank, Yaşar bank, Sümerbank, Bank Kapital ve Etibank'a el konulmuş ve varlıkları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir.

2000 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye'de bankacılık sistemi ile ilgili her türlü iş ve işlemi denetlemek ve düzenlemek amacıyla faaliyete geçmiştir. 2001 yılında Demirbank, Ulusal bank, İktisat bankası, Site bank, Kent bank, Tarih bank, Bayındır bank EGS bank, Toprak bank devralınarak TMSF' ye devredilmiştir.

2001'deki mali krizden sonra IMF'nin istikrar programı takip edilmiş ve tek haneli enflasyon hedefine ulaşılmış, büyüme oranı artmış ve dış ticarete önemli iyileşmeler gözlenmiştir.

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası 2003 yılında İzmir'de kurulmuştur. Asıl amacı tarımla ilgili işlemleri gerçekleştirmek olmasına rağmen, bu piyasada çoğunlukla döviz işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Bankacılık sektörünün yapısı, 2004 yılında enflasyonun ve nominal faiz oranlarının düşmesine ve dövizin değer kazanmasına paralel olarak şekillenmiştir. 2005 yılı başında Dış bank, Belçikalı Fortis Grup'a satılmıştır. Bunun yanı sıra yabancı bankalarla devam eden görüşmeler, 2005 yılının bankacılık sektöründe yabancı sermaye açısından deneysel bir yıl olacağını göstermektedir. 2005'te IMF ile yeni bir stand-by düzenlemesi yapılmıştır. IMF'nin tavsiyeleri ile bankacılık kanunu, vergi idaresi reformu, Sosyal Güvenlik Reformu ve ayrıcalıklı illerin kaynak sorunlarından düzenlemeler yapılmıştır.

2.2. KATILIM BANKACILIĞI TANIMI

Katılım bankacılığı ya da İslami finans, İslam dini hukukuna (Şeriat) saygı gösteren finansman şeklidir. Geleneksel finansman yöntemini İslam hukukunun temel ilkeleriyle uzlaştırmaya çalışan bir finansal sistemdir. İslami bankalar, kanunları ve statüleri açıkça Şeriat ilkelerine uymayı öngören ve çalışmalarını faiz temelli işlemlerden uzaklaşan banka veya kurumları ifade eder. Uluslararası İslami Bankalar Birliği tarafından 1975 yılında düzenlenen Uluslararası İslami Bankalar Kongresi, İslami Bankaları "Bir dayanışma toplumu kurmak ve servet dağılımında belirli bir adalet sağlamak amacıyla İslam şeriatı temelinde fon toplayan ve bunları kullanan bir bankacılık kurumu" olarak tanımlamaktadır (Cambaz, 2018: 154).

İslami finans, şeriat ilkeleri, adalet, hakkaniyet ve şeffaflık temelinde işleyen bir finans şeklidir. Katılımcı bankacılık, faiz, haram ve spekülasyon niteliği taşıyan araç ve işlemleri yasaklayarak muhafazakarlığı teşvik eden bir yöntemdir (Venardo, 2020: 247). İslam hukukuna göre uygun olarak kar ve zarar esasına göre işlem yapan modern finans kurumlarıdır (Orhan, 2019:1). İslami bankalar, sadece faiz yasağına

değil, tüm işlemlerinde İslam şeriatına dayanan ve nihai amacı sosyal dayanışma ve ekonomik kalkınma yaratmak olan finansal kuruluşlardır.

2.3. KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ:

2.3.1. Dinsel Nedenleri

İslam'da faizin yasak olması, bu bankaların ortaya çıkmasının ana nedenlerinden biridir. Faiz sadece Müslümanlar için değil, Yahudiler ve Hristiyanlar için de yasaktır. İslam anlayışında faiz kesinlikle yasaklar ve bu konu ile ilgili Kur'an'daki birçok ayet yer almaktadır. Kur'an faizle borç vermeyi kınamaktadır: "Ey inananlar! Eğer müminler iseniz, Allah'tan korkun ve faizden vazgeçin. Eğer bunu yapmazsanız, o zaman Allah ve Resul'ünden gelen savaş haberini alın." (Bakara Suresi II, 278 ve 279. ayetler).

275. ayette: "Riba yiyen kimse ayakta duramaz, fakat şeytanın dokunarak delirttiği kimse gibi dururlar. Çünkü onlar, " Satış da ribâ gibidir" dediler, oysa Allah satış helal, ribayı haram kılmıştır.

2.3.2. Sosyal Nedenleri

Toplum içinde zengin ve fakir her sınıftan insan vardır. Başka bir deyişle, her kişinin ekonomik kazanç düzeyi diğerlerinden farklıdır. İnsanlar aralarındaki bu eşitsizlikleri kaldırmak ve gelir seviyelerini biraz daha finansal olarak eşitlemek için katılım bankaları oluşturuldu (Doğan, 2008: 20). Az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizlik yüksek boyutlara ulaşmış ve gelir adaletsizliğinin nedenlerini ortadan kaldırmak, sermaye ile emek arasındaki çatışmayı en aza indirmek ve ekonomik sistemde birlikte yer almak için faizsiz bankacılık geliştirilmiştir. Faizsiz bankacılıkta kapitalist elindeki sermaye oranında kâr ve zarara katılabilir ve kapitaliste kaynak aktarımı klasik bankacılıktaki gibi tek taraflı değildir (Mücahit oğlu, 2015: 7).

2.3.3. Ekonomik Nedenleri

İslami bankacılığın ortaya çıkışının ekonomik nedenlerine bakıldığında, 1970’li yıllarda Arap ülkelerinin petrol gelirlerini ekonomiye yeniden entegre etme ve bu gelirlerle kalkınmaya katkı sağlama isteği ön plana çıkmaktadır. 1974’ten beri bu yana petrol fiyatlarındaki sürekli ve hızlı artışlar, petrol üreticisi ve Orta Doğu ülkelerinde büyük miktarlarda döviz rezervi birikmesine yol açmıştır (Ustaoğlu, 2014: 17). Katılım bankaları üretimi teşvik eder, enflasyonu düşürür ve istihdamı artırır. Katılım bankaları, İslam ülkelerinden, özellikle de petro-dolar sahiplerinden fon akışının sağlanmasında önemli bir rol oynayabilir (Bostan 2021: 21).

2.3.4. Politik Nedenleri

Uluslararası perspektiften bakıldığında, İslam ülkeleri faizsiz bankacılığı siyasi güç ve uluslararası politikada söz sahibi olmak için kullanmıştır. Çünkü faizsiz bankacılık, ülkeler arası işbirliği yoluyla ekonomik büyüme ve kalkınmanın yanı sıra uluslararası politikada da güçlü olmayı hedeflemektedir (Bağcı, 2013: 49).

2.4. KATILIM BANKACILIĞININ HEDEFİ

Katılımcı bankacılığın genel hedefi, İslam’ın kabul ettiği ekonomik ilkelere uygun olarak ekonomiye katkıda bulunmaktır (Özkan, 2012: 20). Katılım bankacılığın en büyük amaçlarından biri, ekonomiyi İslam’ın benimsediği ekonomik ilkelere göre şekillendirmektir. İslami faiz yasağından dolayı, geleneksel olarak bankalardan uzaklaşan İslami düşünen insanların mevduatları ekonomiye katılamamış ve bu fonlar kullanılmadan öylece durmuştur. Bu şekilde kullanılmayan fonlar ekonomiye entegre edildi, ekonomi büyüdü ve istihdam yaratıldı. Katılım bankaları, gerek sosyal ve ekonomik alanın gerekse bu ikisi arasındaki ilişkinin düzenlenmesini sağlayarak, sosyo-ekonomik hedeflere ulaşmak için gerekli olan temel ihtiyaçlarının karşılanmasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Özkan, 2012: 21). Herhangi bir işletme gibi katılımcı bankaların da temel hedefi kazanç sağlamaktır. Çünkü Katılım bankaları, katılma hesabında topladıkları fonları değişik yöntemlerle kişi veya

kuruluşlara kullandırarak kazanç sağlamakta ve bu kazancı kaynak sahiplerine paylaştırmaktadır (Özkan, 2012: 22).

2.5. KATILIM BANKALARININ HİZMETLERİ

Toplanan fonları değerlendirmeleri ve faizi paylaşımları bakımından bankalardan temelde farklı olan katılım bankaları, diğer tüm bankacılık hizmetleri faizsiz olarak sunmaktadır. Birkaçını saymak gerekirse, özel cari hesaplar, teminat mektubu düzenlenmesi, akreditif açılması, çek karnesi düzenlenmesi, çek ve senetlerin nakde çevrilmesi, ihracat akreditiflerinin takası, ihbarı ve teyidi, tüm kambiyo hizmetleri, seyahat çekleri, döviz işlemleri, havaleler ve yurtiçi ve yurtdışı transferler, bonolar, temettü sertifikalar, konşimentolar vb. düzenlenmesi, teslimi ve kabulü gibi hizmetler.

Bankacılık düzenlemeleri ülkeden ülkeye değiştiğinden veya kurumlar arasındaki farklılıklardan dolayı, katılımcı bankacılık kurumları tarafından sunulan hizmetler ülkeden ülkeye değişmektedir, ancak bazı ortak hizmetler ve ürünler ortaya çıkmaktadır, özellikle faizsiz borç verme ve borç alma, külçe altın alım satımı, peşin döviz alım ve satımı, akreditif, tüm menkul kıymetlerin ücret karşılığında toplanması ve değerlendirme hizmetleri, faizsiz olmamak kadıyla tüm menkul kıymetlerin (İslami olmayan şirketlerin hisseleri hariç) alım ve satımı, belirli amaçlar için özel fonların kurulması ve yönetilmesi (ticaret, tarım, sanayi ve gayrimenkul gibi), Mudaraba temelinde finansman sağlanması, Musharaka temelinde finansman sağlama, Leasing seklindedir (Özkan, 2012: 70-71).

2.6. KATILIM BANKACILIĞININ ÇALIŞMA PRENSİPLERİ

2.6.1. Faiz Yasak Olmalı

İslami Finans anlayışında faizle borç vermek tefecilik sayılır (Al-Riba). İslam ekonomisinde sermaye kredi sistemiyle değil ortaklık sistemiyle sağlanır. İslam yatırım anlayışı, katma değer yaratma ile eş anlamlı olan kar elde etmeyi yasaklamaz, ancak aynı anlayış yatırımın sonucu ne olursa olsun katlanılması gereken maliyetler

olarak kabul edilen faiz oranlarını içeren finansal işlemlerden kar elde edilmesine izin vermez (Allaham, 2018: 20).

İslam para ile para kazanmayı yasaklasa da, sermayenin üretim faktörlerinden biri olduğunu ve sermayenin maliyetinin kar payı olduğunu da kabul eder. Ancak, bu maliyetin önceden belirlenmesini yasaklamakta ve kar veya zararın önceden belirlenmiş bir paylaşım oranı ile işlemin tamamlanmasından sonra paylaşılmasına izin vermektedir (Allaham, 2018: 21).

2.6.2. Kar ve Zarar Paylaşılmalı

Kar veya zarar paylaşımı ilkesi, faiz oranı değişkeninin banka finansal aracılık sürecinden çıkarılmasına bir alternatif olarak sunulmuştur. İslami finans genellikle katılımcı olarak tanımlanır, katılım sözleşmelerinin işleyişine dayanır, kar ve zarar paylaşımına dayalı bir sistem kurmuştur. Bu sistem, finansal sermayenin insan sermayesi ile birleştirilmesine izin verir ve katılımın sözleşmenin imzalanması sırasında bir karla değil, bir oranla sabitlenmesini gerektirir. Bankacılık işindeki paydaşlar, yatırım projesinden elde edilen geliri meşrulaştırmak için riskleri ve dolayısıyla kar veya zararı paylaşmak ve böylece belirli bir riske maruz kalmak zorundadır. Bu ilke, bir sözleşmenin tüm hükümlerinin taraflardan birinin lehine olacak şekilde akdedilmemesi gerektiği anlamına gelir. Katılımcı bankalar kar ve zarar paylaşımı veya katılım anlaşmaları kapsamında borç verdikleri için riski girişimciyle birlikte üslenirler. Ortaklık veya öz sermaye katılımı yoluyla kar veya zarar elde etmek mümkündür. Kâr elde edilmesi durumunda katılım bankası kârı önceden belirlenmiş bir paylaşım oranı ile girişimci ile paylaşır. (Allaham, 2018: 21).

2.6.3. Spekülasyon Yasak Olmalı

İslam aynı zamanda spekülasyon (El-Maysir), gelecekle ilgili her türlü bahsi veya tarafların haklarının rastgele bir olaya bağlı olduğu taraflar arasındaki her türlü anlaşmayı da kınamaktadır. Etimolojik olarak Maysir bir şans oyunuydu, ekonomik alanda ise sözleşme taraflarının haklarının rastgele bir olaya bağlı olduğu herhangi bir sözleşme biçimini ifade eder. Bu nedenle, her sözleşmenin yapıldığı gün tüm temel

şartların (konu, fiyat, ifa zamanı ve tarafların kimliği gibi) açıkça tanımlanmış olması gerekir. Bu durum özellikle kumar ve bahis için geçerlidir. Geleneksel sigorta sözleşmeleri de, poliçe sahibi çok daha büyük meblağlarda tazminat alma umuduyla küçük bir prim ödediği sürece Maysir'in unsurlarına sahiptir (Allaham, 2018: 21).

2.6.4. Belirsizlik Yasak Olmalı

Şeriat ayrıca iş ve ticarete belirsizlik içeren herhangi bir işlemin yapılmasına izin verilmemesini gerektirir. Bir işleme ilişkin belirsizlik veya risk derecesi, sözleşmenin akdedilmesini veya ifasını tehlikeye atacak kadar aşırı olmamalıdır. Bu nedenle, sözleşmede şartları mümkün olduğunca açık ve net olmalıdır. İslam hukuku daha sonra bir sözleşme yapılmadan önce gerekli tüm bilgilerin verilmesini sağlayarak bir işleme dâhil olan çeşitli taraflar arasında şeffaflığı teşvik eder (Allaham, 2018: 21-22).

2.6.5. Faaliyet Transparan (Şeffaf) Olmalı

Açıklık ilkesinin gereği olarak katılım bankasının tüm faaliyetleri hakkında pay sahipleri bilgilendirilmektedir. Resmi makamların gözetimi altında, hissedarlar veya fon sahipleri bankanın faaliyetleri, kâr ve zarar paylaşım yöntemleri, bilanço ve gelir tabloları hakkında diledikleri bilgilere ulaşabilirler. Banka faaliyetlerinin şeffaflığını artıran diğer uygulamalar ise bağımsız denetim raporlarının, derecelendirme şirketlerinin banka hakkındaki değerlendirmelerinin ve mali tabloların basın yoluyla duyurulması ve genel kurul toplantılarında tartışılmasıdır (Allaham, 2018: 22).

2.7. TÜRKİYE'DE HİZMET SUNAN KATILIMCI BANKALARI

Türkiye'de katılım bankacılığı 1983 yılından sonra mümkün olmuştur. 1970'li yıllarda özellikle yurt dışındaki çalışanların tasarrufları ile işçi şirketlerinin kurulmasına başlanmıştır. Dini açıdan duyarlı işçi birikimleri, faiz taleplerine girmeden işçi şirketleri alternatifi ile bölgeleri kalkınması ve istihdamın artırılmasını

için oluşturulmuş yapılardır. İşçi topluluklarının bu hareketi katılımcı bankacılığın ülke genelinde tanınmasını sağlamıştır (Bostan, 2021: 35).

2023 yılında, Türkiye’de 6 katılım bankası hizmet sürdürmektedir. Bu bankalar: Albaraka Türk Katılımcı Bankası A.Ş, Kuveyt Türk Katılımcı Bankası A.Ş, Türkiye Finans Katılımcı Bankası A.Ş, Ziraat Katılımcı Bankası, Vakıf Katılımcı Bankası ve Emlak Katılımcı Bankası’dır.

Tablo 1: Türkiye’de hizmet veren Katılımcı Bankalar

Türkiye’de hizmet veren Katılımcı Bankalar	
Albaraka Türk Katılımcı Bankası A.Ş.	
Kuveyt Türk Katılımcı Bankası A.Ş.	
Türkiye Finans Katılımcı Bankası A.Ş.	
Ziraat Katılımcı Bankası A.Ş.	
Vakıf Katılımcı Bankası A.Ş.	
Emlak Katılımcı Bankası A.Ş.	

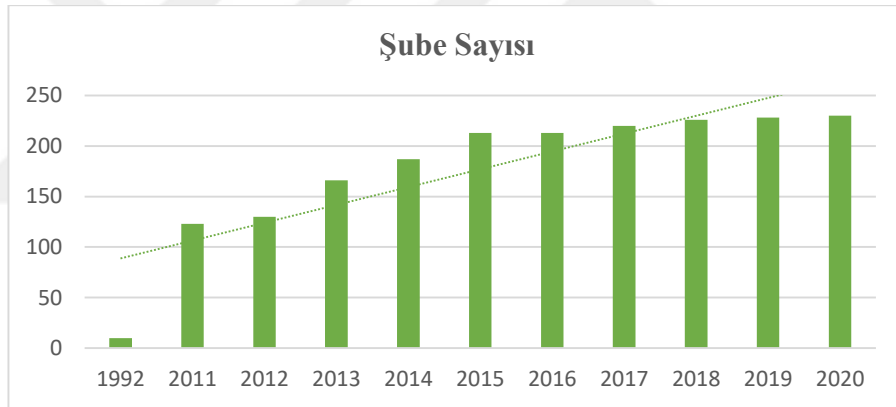
Kaynak: <https://tkbb.org.tr/banka-bilgileri> adresinden 31.01.2023 tarihi itibarıyla alınmış ve yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.7.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılımcı Bankası 1984 senesinde tamamlanmış ve 1985 yılı başında hizmete girmiştir. Albaraka Türk, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na uygun

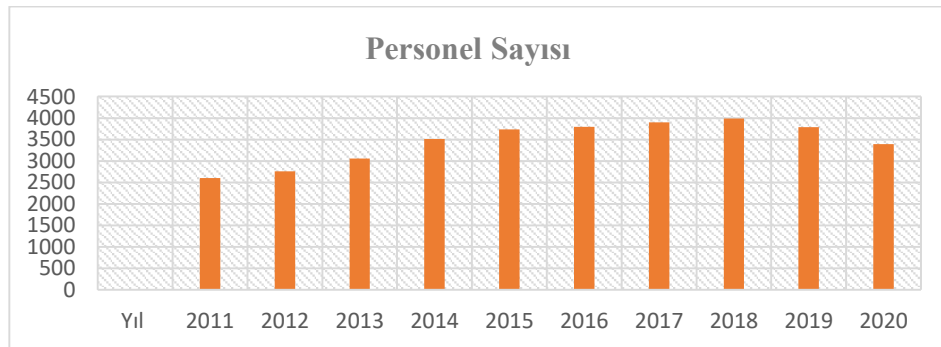
olarak faaliyet göstermektedir. Orta Doğu'nun önde gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve yarım yüzyılda aşkın süredir Türk ekonomisine hizmet eden yerel bir sanayi grubunun öncülüğünde kuruldu (Albaraka Türk, 2020). Günümüzde faaliyet gösteren katılım bankaları arasında ticari faaliyete başlayan ilk katılım bankası olan Albaraka Türk 1985 yılında kurulmuştan sonra, yurtiçi ve yurtdışı toplam şube sayısı 230, çalışan sayısı ise 3390' dir. 2021 yılsonu itibarıyla Albaraka Türk'ün aktifler toplamı 109 milyar TL'dir. Kullandırılan fon portföyü %40 yükselterek 57 milyar TL'ye ulaşmış, net kar ise 104 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılsonu itibarıyla Albaraka Bankacılık Grubu'nun toplam aktif büyüklüğü 28,2 milyar ABD doları, Öz kaynak büyüklüğü ise 2,1 milyar ABD doları seviyesindedir (Albaraka Türk, 2021).

Şekil 2: Albaraka Türk Katılım Bankası Şube Sayısı

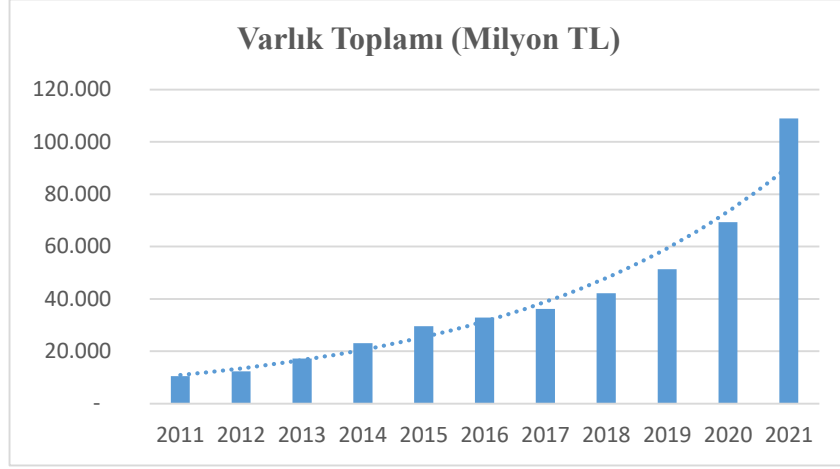
Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 3: Albaraka Türk Katılım Bankası Personel Sayısı

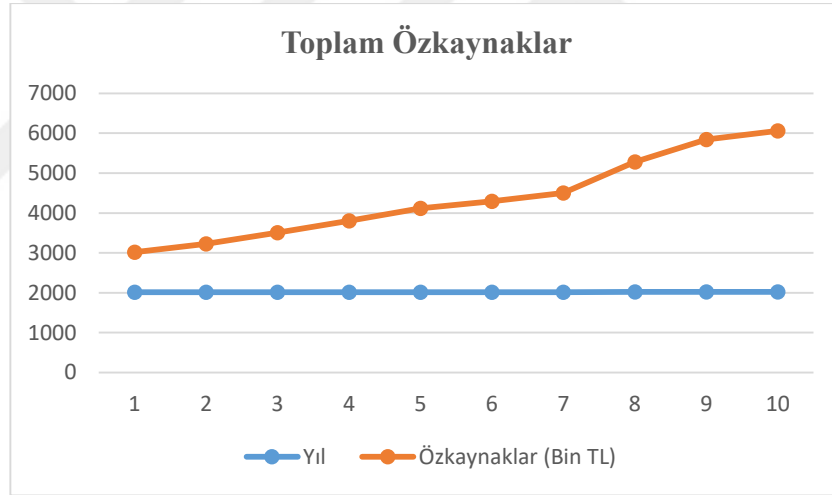
Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 4: Albaraka Türk Katılım Bankası Toplam Aktifler

Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 5: Albaraka Türk Katılım Bankası Özkaynaklar

Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 2: Albaraka Türk Katılımcı Bankası 2016-2020 Seneler Arasında Temel Finansal Büyüklükler (Bin TL)

Temel Finansal Büyüklükler	2016	2017	2018	2019	2020
Kullandırılan Fonlar	22.722.054	25.193.463	26.184.989	29.749.139	40.583.348
Toplan Aktifler	32.850.738	36.229.077	42.223.652	51.392.368	69.315.799
Toplanan Fonlar	23.155.134	25.309.840	28.623.473	39.769.408	51.613.124
Öz kaynaklar(Bin TL)	2.279.593	2.481.506	3.261.451	3.821.929	4.044.227
Net Kar(Bin TL)	218	237.093	133.968	63.429	254.737
Şube Sayısı	213	220	226	228	230
Personel Sayısı	3796	3899	3988	3791	3390

Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

2.7.2. Kuveyt Türk Katılımcı Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk Katılımcı Bankası A.Ş., 16.12.1983 tarih ve 831/7506 sayılı Bankalar Kurulu Kararı ile belirlenen esaslara göre hizmet göstermek üzere 1989 yılında özel finans kurumu olarak kurulmuştur. 1999'da Bankalar Kanunu kapsamına alınana kadar, özel finans kurumlarının faaliyetleri bir yandan Bankalar Konseyi kararıyla, diğer yandan Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleriyle düzenlenmiştir. Kuveyt Türk, diğer özel finans kuruluşları gibi Aralık 1999'dan bu yana 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na tabidir. Mayıs 2006'da unvanı Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir (Kuveyt Türk, 2013).

Kuveyt Türk'ün sermayesi %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'si de diğer ortaklara aittir.

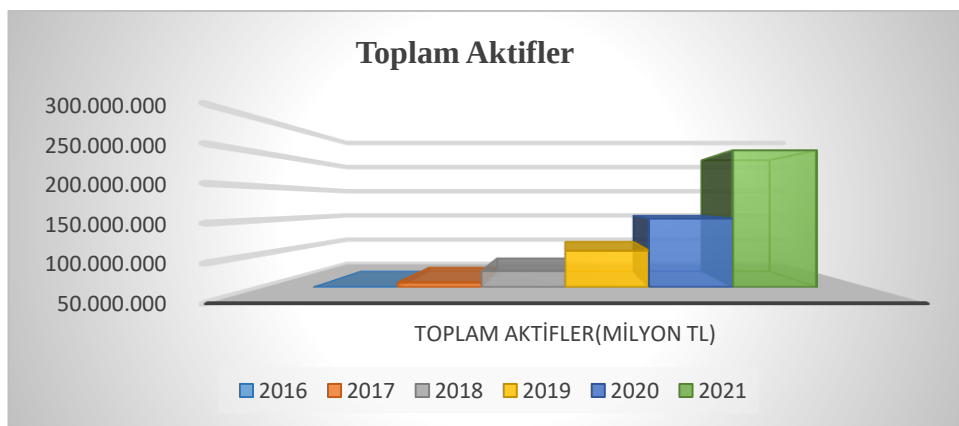
Kuveyt Türk'ün %2'lik sermaye payıyla ana hissedarı olan Kuwait Finance Corporation, Kuveyt'te birkaç milyar dolarlık toplam fonu ve modern bankacılık hizmetleriyle dev bir finansal kuruluşu olmasının yanında dünyanın en iyi faizsiz finans kuruluşlarından biridir (Kuveyt Türk, 2013).

Kuveyt Türk, kuruluşundan bu yana faizsiz bankacılık sektöründe çalışkanlığı, yatırımcıların ihtiyaç duyduğu alanlarda araştırmacılığı, tasarruf sahiplerine ve girişimcilere çağdaş, istikrarlı, güvenilir, kaliteli ve hızlı hizmet vermeyi, çalışanlarının sürekli eğitimiyle verimliliklerini artırmayı kendisine prensip edinmiştir. Banka, yurt içi ve yurt dışındaki şubeleri ve muhabir bankaları aracılığıyla tasarruf sahiplerine ve yatırımcılara her türlü modern teknolojik imkânı kullanarak hızlı ve kaliteli hizmet sunabilmenin gururunu yaşamaktadır (www.kuveytturk.com.tr, 15.02.2023).

Tekstil, metal ve gayrimenkul sektörlerindeki yatırımları ve iştirakleriyle Kuveyt Türk, ihracat alanındaki başarılarından dolayı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği Gibi kamu kurumları ve meslek birlikleri tarafından çeşitli tarihlerde altın, gümüş ve bronz madalyalarla ödüllendirildi. Kuveyt Türk, uluslararası Katılımlı bir banka olma vizyonuna paralel olarak yurtdışında şube ve temsilcilikler açmıştır (www.kuveytturk.com.tr, 15.02.2023).

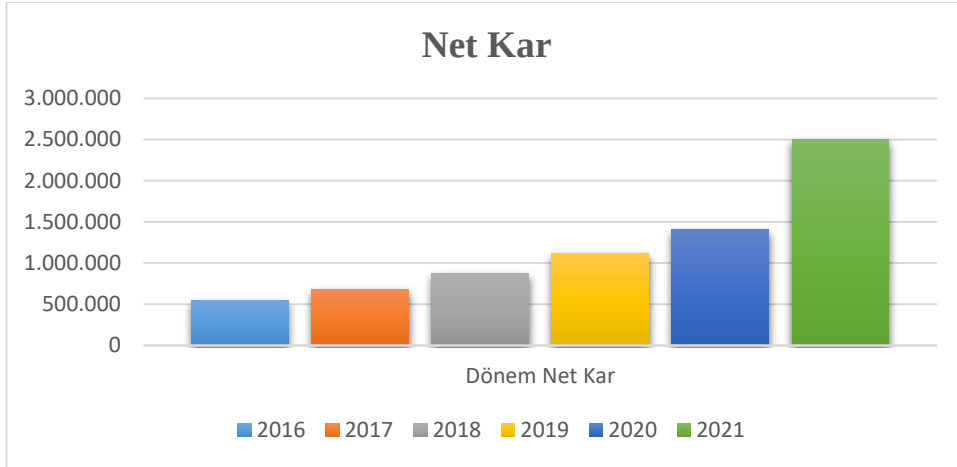
Kuveyt Türk'ün toplam aktifler 2021 yılsonu itibarıyla 254,1 milyar TL seviyesindedir. Net kari %79 artarak 2.502 milyon TL ve toplam özkaynak büyüklüğü 10 milyon TL gerçekleşmiştir.

Şekil 6: Kuveyt Türk Katılım Bankası Toplam Aktifler

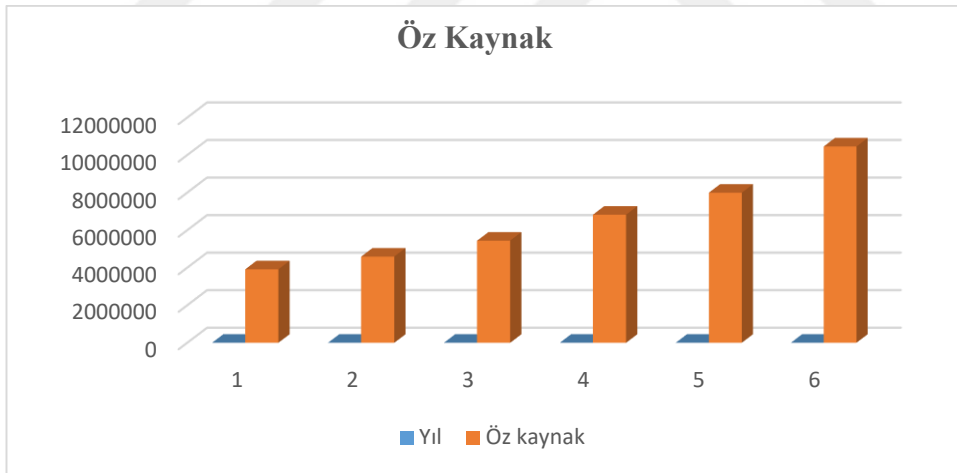
Kaynak: <https://www.kuveytturk.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 7: Kuveyt Türk Katılım Bankası Net kar

Kaynak: <https://www.kuveytturk.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 8: Kuveyt Türk Katılım Bankası Özkaynak

Kaynak: <https://www.kuveytturk.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 3: Kuveyt Türk Katılımcı Bankası 2016-2020 Yılları Arası Temel Finansal Büyüklükler

Başlıca Finansal Göstergeler	2016	2017	2018	2019
Toplanan Fonlar	31.901.763	39.857.400	53.986.278	85.494.387
Toplan Aktifler	48.476.955	57.123.095	74.232.325	104.439.345
Kullandırılan Fonlar	30.000.000	38.000.000	45.900.000	57.925.969
Net Kar	541.966	673.991	869.812	1.109.838
Öz kaynaklar	3.912.064	4.591.151	5.438.553	6.821.290
Personel Sayısı	5.588	5.750	5.871	5.955
Şube Sayısı	385	399	414	431

Kaynak: <https://www.kuveytturk.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

2.7.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans, 1991 yılında %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak kurulan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adı altında yatırım bankacılığı hizmeti veren Family Finans'ın güçlerini birleştirmesiyle 2005 yılında kurulmuştur. Bu iki kurum, Türkiye için daha fazla değer yaratmak ve rekabet avantajlarını güçlendirmek misyonuyla 2005 yılında tek çatı altında birleşti. Anadolu Finans ve Family Finans'ın birleşmesi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) 28 Aralık 2005 tarihli kararı ile tescil edilmiş ve Banka'nın unvanı 30 Aralık 2005 tarihinde Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir (www.turkiyefinans.com.tr, 16.02.2023) .

Bu birleşme katılım bankasına yeni bir büyüme ivmesi kazandırmış ve Türkiye'nin en büyük katılım bankalarından biri haline gelmiştir. Ortadoğu bölgesinin en yüksek sermayeye sahip bankalarından biri olan Türkiye Finans'ın Saudi National Bank'a (SNB) entegre olmasıyla birlikte banka, yeni ve güçlü bir kurumsal kimlik kazanmış ve giderek hedef müşteri kitlesi genişleyen katılımcı bankacılığa yeni bir soluk kazandırmıştır. Türkiye Finans için en önemli gelişim ve ilerleme dönemi, 31

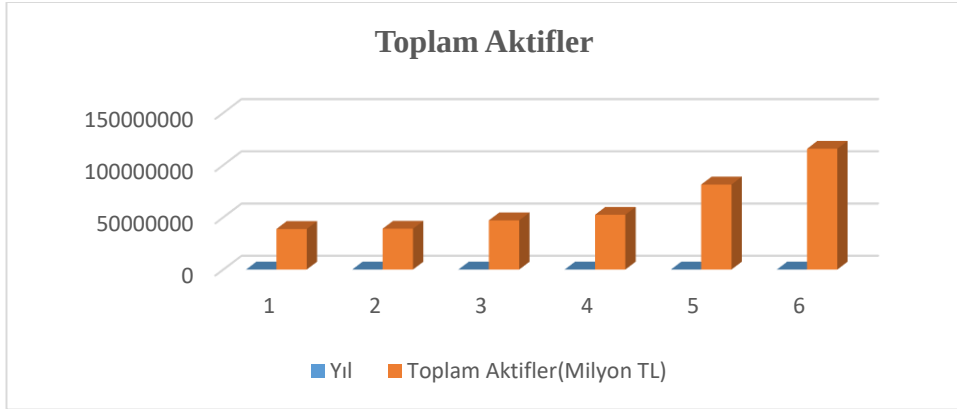
Mart 2008 yılında hisselerinin %60'ının National Commercial Bank (NCB) tarafından devir alınmasıyla yaşanmıştır (www.türkiyefinans.com.tr, 16.02.2023).

11 Ekim 2020 tarihinde National Commercial Bank, Samba Financial Group ile birleşme kararı almış ve birleşme kararı işlemleri 1 Nisan 2021 tarihinde tamamlanarak National Commercial Bank'ın ismi Saudi National Bank olarak değiştirilmiştir. Saudi National Bank, %67,03'lük payıyla Türkiye Finans'ın kontrol eden hissedarıdır. Banka'nın vizyonu uluslararası kalitede ulusal bir banka olmaktır ve ortak değerleri şunlardır (Türkmenoğlu, 2007: 30):

- Üretim ve Paylaşım;
- Mevzuat ve standartlara uygun ürün ve hizmetler sunmak;
- Müşterilerin, çalışanların ve ortakların birlikte memnuniyetini sağlayarak kuruluşun ekonomik değerini artırmak.
- Tasarrufların ulusal ekonominin gelişimine katkıda bulunacak şekilde kullanılması
- Türkiye'deki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek ve en iyi şekilde değerlendirmek, çalışanlara güncel teknolojik ve bilgi desteği sağlamaktır.

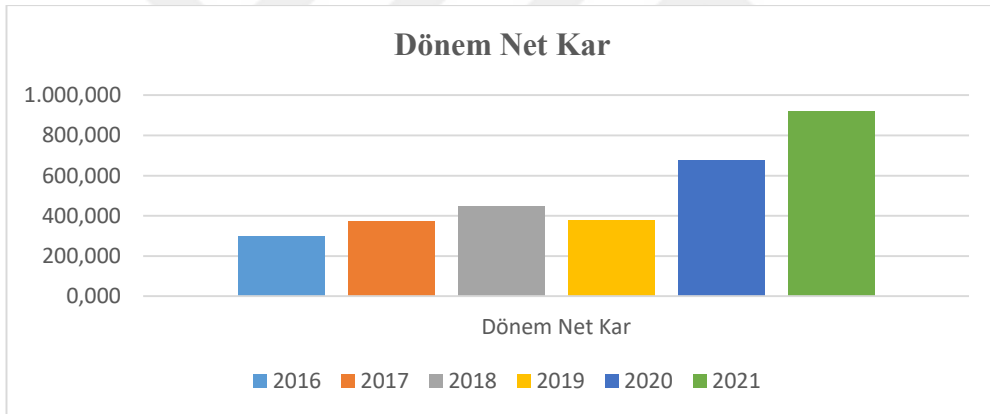
2021 yılsonu itibarıyla Türkiye Finans Katılım Bankası %42 bir aktif bulundu, toplam aktifler 115,6 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kullandırılan Fonlar %29 oranında artış göstererek 58,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Toplanan Fonlar %47 oranında artış göstererek 84,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kar Payı Gelirleri %42 artışla 6,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2021 yılı Net Dönem Karı %36 artışla 921 milyon TL kaydedilmiştir. Öz kaynaklar %19 oranında artış göstererek 6,6 milyar TL'ye ulaşmıştır (www.türkiyefinans.com.tr, 16.02.2023) .

Şekil 9:Türkiye Finans Katılım Bankası Toplam Aktifler

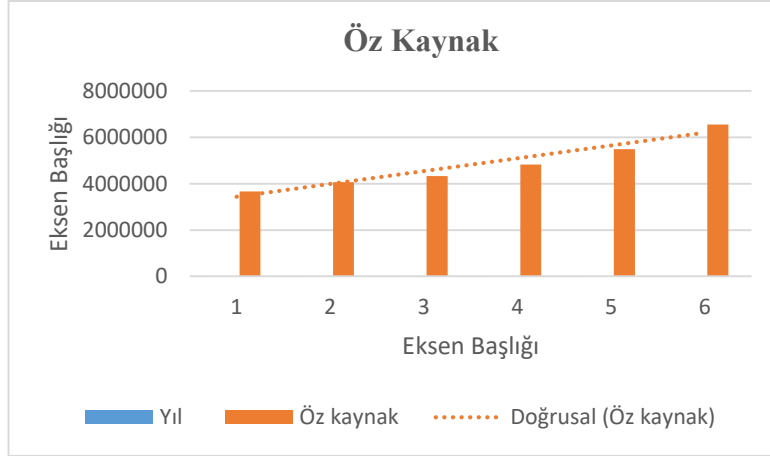
Kaynak: <https://www.turkiyefinans.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 10: Türkiye Finans Katılım Bankası Dönem Net Kar

Kaynak: <https://www.turkiyefinans.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 11: Türkiye Finans Katılım Bankası Toplam Öz Kaynak

Kaynak: <https://www.turkiyefinans.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 4: Türkiye Finans Katılımcı Bankası 2016-2020 Yılları Arasında Temel Finansal Göstergeler

Başlıca Finansal Göstergeler	2016	2017	2018	2019	2020
Toplanan Fonlar	21.064.781	22.030.496	26.862.479	39.974.514	57.390.586
Toplan Aktifler	38.807.717	39.080.897	47.052.484	52.427.410	81.370.822
Kullandırılan Fonlar	25.599.230	25.337.819	29.825.791	33.279.689	45.340.188
Net Kar	296.243	375.360	444.750	378.174	675.677
Öz kaynaklar	3.663.014	4.060.598	4.323.181	4.827.079	5.495.302
Çalışan Sayısı	3.989	3.767	3.661	3.461	3.731
Şube Sayısı	286	287	306	310	319

Kaynak: <https://www.turkiyefinans.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

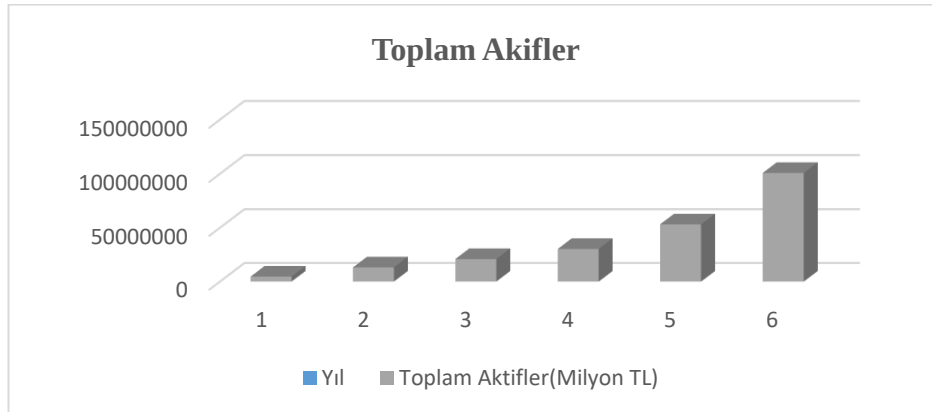
2.7.4. Vakıf Katılımcı Bankası A.Ş.

Vakıf Katılım, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 3 Mart 2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 27 Şubat 2015 tarih 6205 sayılı izniyle kurulduktan sonra 25 Haziran 2015 tarihinde ticaret sicilinde

tescil edilerek tüzel kişilik kazanmıştır. 17 Şubat 2016 tarih ve 29627 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 11 Şubat 2016 tarih ve 6729 sayılı kararı ile hizmet izni aldıktan sonra 24 Şubat 2016 tarihinde Katılım Bankacılığı hizmetlerine başlamıştır. 2017 yılında, Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası yapıcısı olan ilk ve tek kamu finans kurumu olmuştur. Aynı yılda en fazla tutarlı banka kira sertifikası ihracı gerçekleştirilmiştir. Vakıf Katılım, 2018 yılında Ekonomi Zirvesi Altın Değerler Yarışması'nda Türkiye'nin en iyi performans gösteren katılım bankası seçilmiştir (www.vakıfkatılım.com.tr, 18.02.2023).

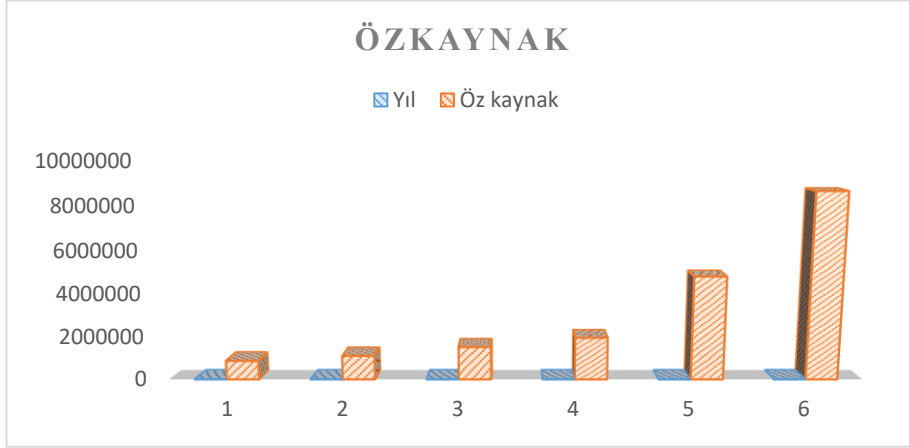
Vakıf Katılım, 2021 yılı sonu itibarıyla 130 şubelik fiziki servis ağı ve dijital teknolojinin olanaklarını kullanarak devamlı geliştirdiği alternatif dağıtım kanalları üzerinden yürütülen faaliyetleri entegre eden etkin bir hizmet platformuna sahiptir. Aynı yılda, Vakıf Katılım 1.239.361 bin TL net kar kaydetmiştir. Aktif Toplamı ise, altıncı faaliyet yılı olan 2021'de 100.757.086 bin TL aktif büyüklüğüne ulaşmıştır. 2021 yılında %93,9 artışla 57 milyar TL'ye ulaşan kullandırılan fonlar, toplam aktiflerin %56,6'sini oluşturmaktadır. Vakıf Katılımın 2021 yılında Toplanan Fonları 73.625.445 bin TL tutarına ulaşmıştır (www.vakıfkatılım.com, 18.02.2023) .

Şekil 12: Vakıf Katılım Bankası Toplam Aktifler

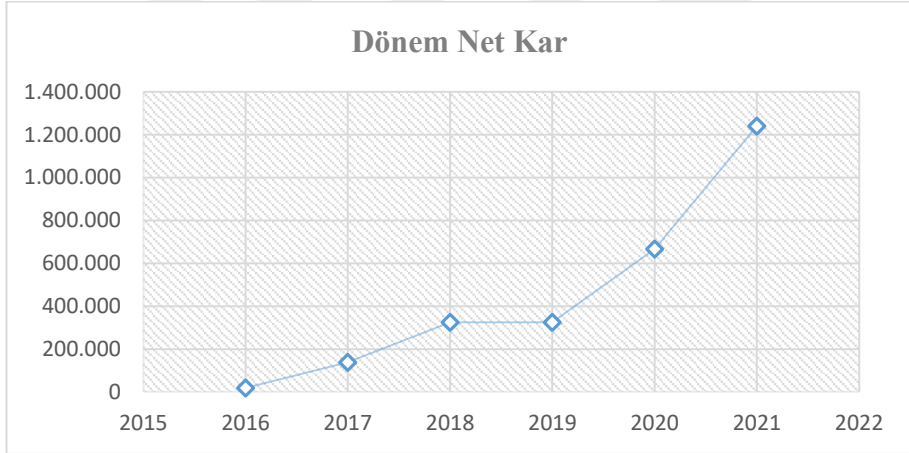
Kaynak: <https://www.vakıfkatılım.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 13: Vakıf Katılım Bankası Toplam Özkaynak

Kaynak: <https://www.vakıfkatılım.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 14: Vakıf Katılım Bankası Dönem Net Karı

Kaynak: <https://www.vakıfkatılım.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 5: Vakıf Katılım Bankası 2016-2020 Seneler Arası Temel Finansal Göstergeler

Başlıca Finansal Göstergeler	2016	2017	2018	2019	2020
Toplanan Fonlar	3.034.756	10.088.414	15.182.406	22.953.215	39.566.471
Toplan Aktifler	4.681.933	13.210.145	20.955.512	30.348.784	53.157.628
Kullandırılan Fonlar	3.005.767	9.674.397	13.487.990	18.770.501	29.423.793
Net Kar	19,016	138,132	325.400	324.887	666.866
Öz kaynaklar	876,418	1.107.885	1.527.226	1.960.693	4.798.566
Personel Sayısı	437	724	1092	1322	1.642
Şube Sayısı	30	63	91	104	116

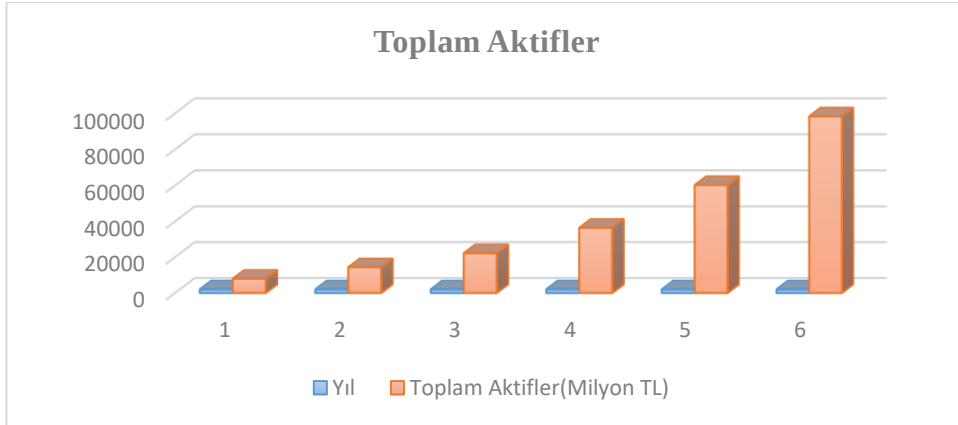
Kaynak: <https://www.vakıfkatılım.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

2.7.5. Ziraat Katılımcı Bankası A.Ş.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. yüzde yüz T.C Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 TL sermayesi ile BDDK'nin 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuştur. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 14.05.2015 tarihi ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. 2022 yılı olağan Genel Kurul Toplantısı'nda alınan karara istinaden Ziraat Katılım Bankası'nın sermayesi 2.650.000.000 TL'ye yükseltilmiştir (www.ziraatkatılım.com.tr, 19.02.2023).

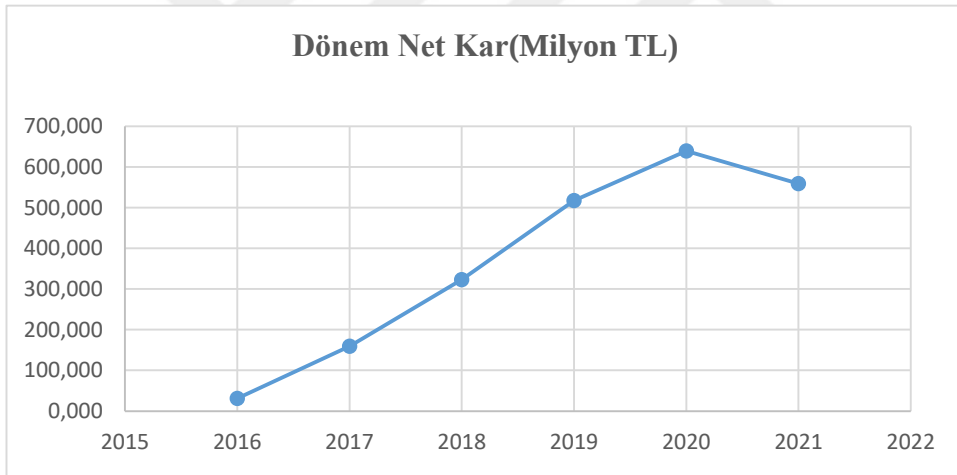
Ziraat Katılım, 2021 yılında 98,3 milyar TL aktif büyüklüğüne ulaşmıştır. Aynı yılında, Ziraat Katılımın kullandığı nakdi fonlar, bir önceki yılsonuna göre %58 artarak 66,4 milyar TL'ye, gayri nakdi fonlar ise %86 büyüme ile 29,6 milyar TL'ye ulaşmıştır. Toplanan fonlar ise önceki yıla göre %68 oranında artarak 78 milyar TL büyüklüğe ulaşmıştır (www.ziraatkatılım.com.tr, 19.02.2023).

Şekil 15: Vakıf Katılım Bankası Toplam Aktifler

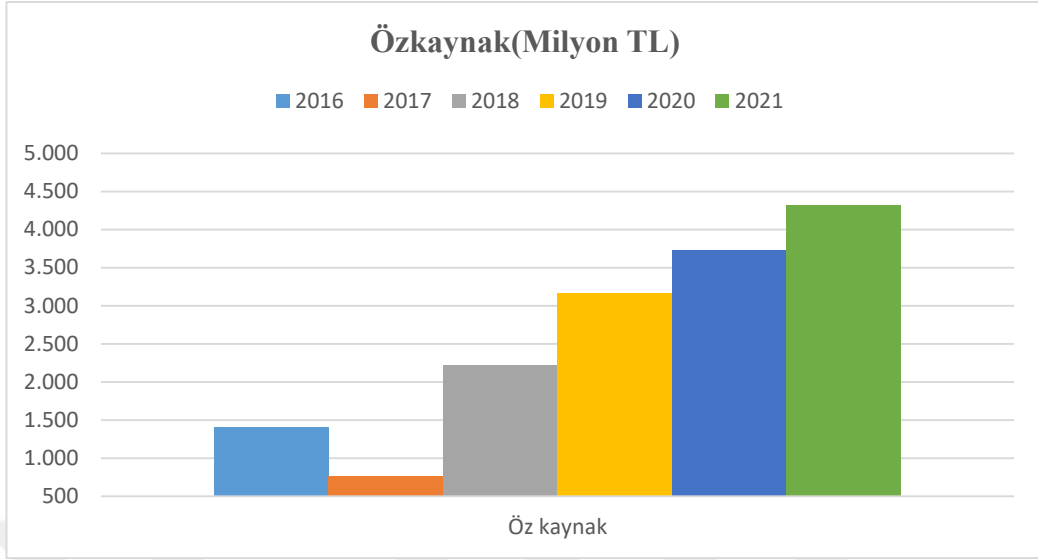
Kaynak: <https://www.ziraatkatilim.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 16: Vakıf Katılım Bankası Dönem Net Karı

Kaynak: <https://www.ziraatkatilim.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 17: Vakıf Katılım Bankası Toplam Özkaynaklar

Kaynak: <https://www.ziraatkatilim.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 6: Vakıf Katılım Bankası 2016-2020 seneler arasında temel Finansal Göstergeler

Başlıca Finansal Göstergeler	2016	2017	2018	2019	2020
Toplanan Fonlar	5.635	10.024.595	15.151.98	25.457.245	46.386
Toplan Aktifler	7.959	14.350	22.188.803	36.392.174	60.187
Kullandırılan Fonlar	5.557	11.730.935	17.707.664	29.565.030	42.206
Net Kar	31	158.902	322.665	516.735	639
Öz kaynaklar	765	1.403.681	2.218.584	3.166.828	3.734
Personel Sayısı	655	892	1.042	1.133	1.261
Şube Sayısı	44	63	80	93	105

Kaynak: <https://www.ziraatkatilim.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

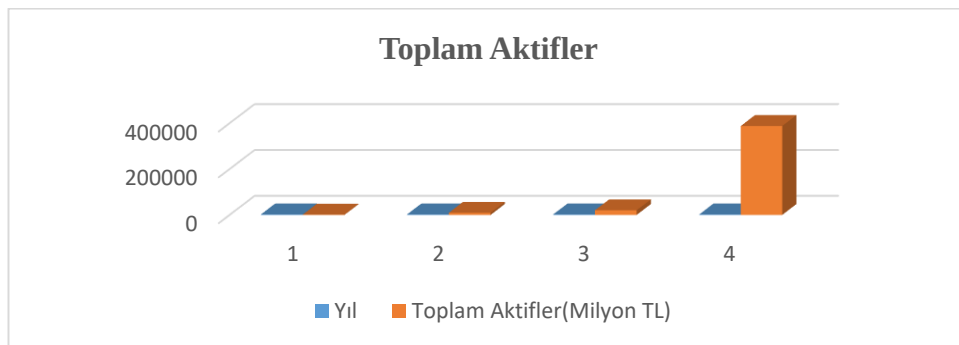
2.7.6. Emlak Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. 25 Şubat 2019 tarihinde Resmi gazetede yayımlanan faaliyet izni ile katılım bankası olarak yeniden kurulan bir kamu bankasıdır. Selefi olan Türkiye Emlak Bankası A.Ş. 8 Ocak 1988 tarihinde Anadolu Bankası ve Türkiye Emlak Kredi Bankası'nın birleşmesi ile kurulmuştur(www.Emlakkatilim.com.tr, 20.02.2023) .

29 Kasım 1992 tarihinde ise Denizcilik Bankası T.A.Ş., Türkiye Emlak Bankası A.Ş. 'ye devredildi. Banka son zamanlarda İstanbul-Ataköy, Ataşehir, Bahçeşehir, Mimaroba, Sinanoba, Ankara-Bilkent, Elvankent, Konutkent, İzmir-Gaziemir, Mavişehir, İzmit-Yahya Kaptan gibi projeler yürütmüştür. 25 Şubat 2019 tarihinde Türkiye Emlak Katılım Bankası adıyla tekrar faaliyet izni Resmi Gazetede yayımlanmıştır (www.Emlakkatilim.com.tr, 2021).

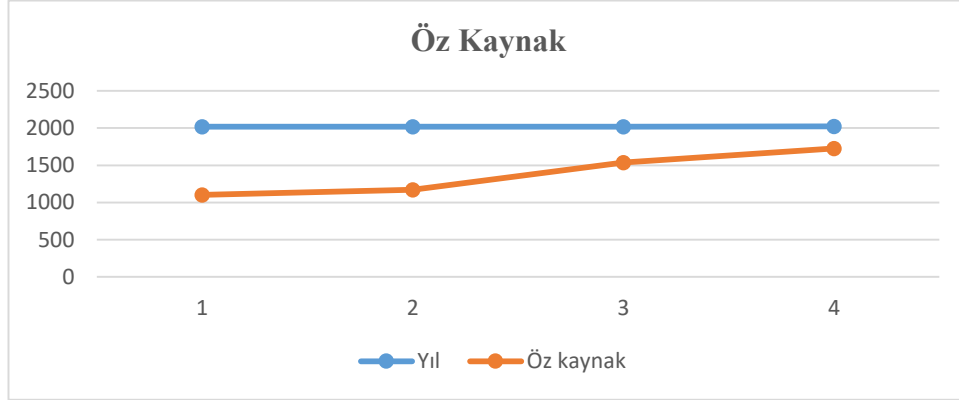
Türkiye Emlak Katılım Bankası, toplam aktif büyüklüğü 2021 yılsonu itibarıyla 38,8 milyar TL olarak gerçekleştirmiştir. Likit aktiflerini %76,9 artırarak 7,8 milyar TL'ye yükselmiştir. Özkaynaklarını, 1,7 milyar TL'ye yükselterek tüm paydaşlarına güven vermiştir. Toplanan fon büyüklüğü %129'luk çarpıcı bir artışla 26,8 milyar TL'ye yükselmiştir. Emlak Katılım Bankası, kullandırılan fon büyüklüğünü %61 büyümeye ile 21,9 milyar TL'ye çıkarmıştır (www.Emlakkatilim.com.tr, 2021).

Şekil 18: Emlak Katılım Bankası Toplam Aktifler

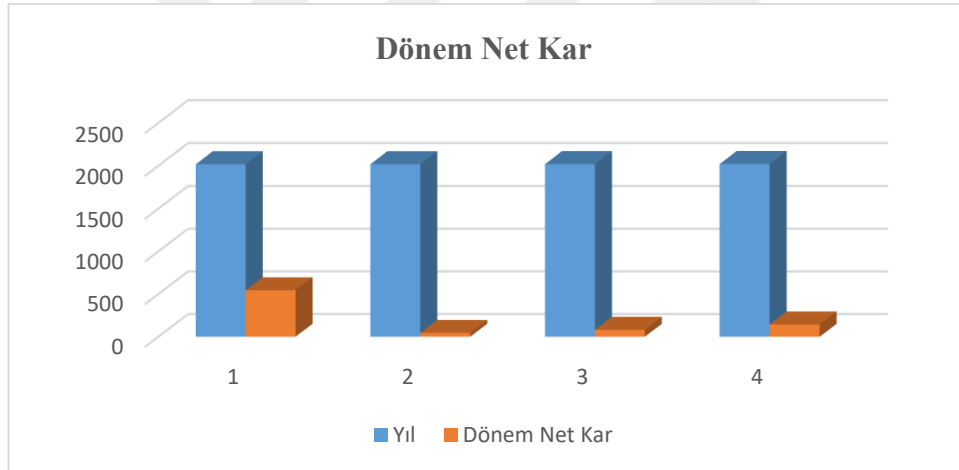
Kaynak: <https://www.emlakkatilim.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 19: Emlak Katılım Bankası Özkaynak

Kaynak: <https://www.emlakkatılım.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 20: Emlak Katılım Bankası Dönem Net Karı

Kaynak: <https://www.emlakkatılım.com.tr>, 16.02.2023 veriler esas alınarak hazırlanmıştır.

2.8. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ (TKBB)

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 4389 numaralı Bankalar Kanunu ve 04.10.2001 tarihinde 2001/3138 sayılı Birlik statüsü 'nün kabul edilmesiyle birlikte Özel Finans Kurumları Birliği olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Daha sonra 01.11.2005 tarihli 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 28.02.2006 tarih ve 2006/10018

Sayılı Birlik Statüsü ile bugünkü adı olan Türkiye Katılım Bankaları Birliği adını almıştır (<http://www.tkbb.org.tr/tarihçe>, 05.03.2023).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca kurulmuş kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Merkezi İstanbul'da bulunan TKBB'ye bugüne kadar Türkiye'de hizmet veren altı katılımcı bankası üye olmuştur (www.tkbb.org.tr, 05.03.2023).

TKBB, bankacılık mevzuatı ilke ve kuralları ile tam rekabet ve piyasa ekonomisi ilkeleri çerçevesinde katılımcı bankaların hak ve menfaatlerini savunur, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı işlemesi ve bankacılık mesleğinin gelişmesi için çalışmalar yapar, rekabet ortamının yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları alır/alınmasını sağlar, uygular ve uygulanmasını talep eder (<http://www.tkbb.org.tr/tarihçe>, 2017).

Türkiye'de katılımcı bankacılık sektöründeki gelişimin sağlıklı ve sürdürülebilir şekilde olması için (www.tkbb.org.tr, 05.03.2023):

- Hem ürün kalitesi hem de ürün çeşitliliği ve geliştirilmesi yoluyla servis artırılması;
- Şirketlerin iletişimi, algısı ve itibar yönetimi faaliyetlerinin geliştirilmesi;
- İhtiyaç duyulan eğitim, personel ve sertifika faaliyetlerinin artırılması;
- Katılımcı bankacılık ilkeleri doğrultusunda mevzuat, standart ve yönetmelikler geliştirilmesi;
- İstanbul'un önde gelen bir Finans Merkezi olmasına katkıda bulunulmasıdır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği Organizasyon yapısı aşağıda yer almaktadır.

2.9. ULUSLARARASI KATILIM BANKACILIK ORGANİZASYONU

Katılım bankacılığının gelişimine bağlı olarak belirli standartların oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle birçok ülkede uluslararası katılım bankacılığını düzenlemek, denetlemek ve belirli standartlar belirlemek üzere farklı organizasyonlar oluşturmuştur.

2.9.1. İslami Kalkınma Bankası (İDB)

İslam Kalkınma Bankası veya IDB, Müslüman ülkeler için küresel bir banka olmayı amaçlayan bir finans kuruluşudur. Banka 1973 yılında Suudi Arabistan'ın Cidde Kentinde başlamıştır. Bankanın amacı, üye ülkelerin ve Müslüman toplulukların ekonomik kalkınmasını ve sosyal ilerlemesini bireysel ve ortak olarak İslami finans ilkelerine göre teşvik etmektir. İslam Kalkınma Bankası'nın misyonu, İslami kurumların teşvik edilmesi, eğitimin ve teknoloji desteklenmesi, yoksulluğun azaltılmasıdır. Banka, sermaye enjeksiyonu veya krediler yoluyla iş projelerine katılır ve üye ülkelere ekonomik ve sosyal kalkınmaları için mali yardım sağlar. Banka, üye olmayan ülkelerdeki Müslüman topluluklara yardım etmek için bir fon dâhil olmak üzere özel fonlar yönetir (<https://www.isdb.org/>, 2022).

Bankanın şeriata uygun bir şekilde mevduat kabul etme ve mali kaynakları harekete geçirme yetkisine sahiptir. İBD ayrıca, ürünlerin entegrasyon oranının %40 veya daha fazla olduğu durumlarda üye ülkelerden yapılan ihracatı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Banka, finansal kiralama, İslami bankalar arası işlemler, yatırım fonları ve sigorta ile ilgilenen bir finansal aracı olarak hizmet vermektedir. İslam Kalkınma Bankası finansman faaliyetlerinden faiz almamaktadır. Gelirlerinin çoğu, Şariat ilkelerine uygun olarak bir getiri oranının uygulandığı leasing, taksitli ve ticaret finansmanı faaliyetlerinden elde edilmektedir (<https://www.isdb.org/>, 2022).

2.9.2. İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu (AAOIFI)

Muhasebe ve Denetim Kurulu İslami Finansal Kurumlar (AAOIFI), özerk bir yapıya sahip ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak Mart 1991'de Bahreyn'de faaliyetlerine başlamıştır. İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Kurulu, İslam hukukundaki ilkelerine uyumlu denetim, muhasebe, yönetim ve etik standartları geliştirmek suretiyle kullanıcılara güvenilir, şeffaf ve karşılaştırılabilir muhasebe bilgisi sunmak amacıyla kurulmuştur (Bostan, 2021: 52).

Finans Kurumlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, İslami finans kurumları için muhasebe, denetim, yönetim ve şariat standartları ile ilgilenmektedir.

Bağımsız bir uluslararası kuruluş olan AAOIFI, Merkez Bankaları, İslami finans kurumları ve dünya çapındaki uluslararası İslami endüstrinin diğer katılımcıları da dâhil olmak üzere kurumsal üyeler (bugüne kadar 40 ülkeden 200 üye) tarafından desteklenmektedir. AAOIFI muhasebe, denetim, kurumsal yönetim, davranış kuralları ve son olarak da şeriatı uygunluk standartları yayınlamaktadır. AAOIFI bugüne kadar 48 Şeriat, 26 muhasebe, 5 denetim, 7 yönetim ve 2 etik standardı olmak üzere 88 standart yayınlanmış (www.aaoifi.com, 2022).

Şeriat, muhasebe, denetim, etik ve yönetim alanlarında uluslararası İslami finans için toplam 100 standart yayınlamıştır. AAOIFI, İslam finansal kuruluşlarının faaliyetleri ile ilişkili muhasebe, denetleme, kurumsal yönetim ve etik düşüncelerini İslam Şeriatı kurallarına uygun olarak, uluslararası standartları ve uygulamaları dikkate alarak geliştirmeyi, bunları eğitim seminerleri, periyodik bültenler yayınlama, raporlar hazırlama, araştırma ve diğer yollarla yaymayı, muhasebe standartlarının hazırlanması ve yayınlanması yoluyla İslami finans kuruluşları tarafından uygulanan muhasebe politikalarını ve usullerine ve bunların bu kuruluşlara yorumlanmasını uyumlaştırmayı amaçlamaktadır (Bostan, 2021: 53).

2.9.3. İslami Mali Hizmetler Konseyi (İFSB)

Merkezi Kuala Lumpur'da bulunan İslami Mali Hizmetler Konseyi (İFSB), 3 Kasım 2002 tarihinde resmen açılmış ve 10 Mart 2003 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. İFSB, bankacılık, sermaye piyasaları ve sigortacılığı içerecek şekilde geniş bir şekilde tanımlanmakta olan İslami finansal servisler endüstrisinin sağlamlığından ve istikrarından sağlamakla ilgilenen düzenleyici ve denetleyici kurumlar için uluslararası bir standart belirleme organı olarak hizmet vermektedir (www.ifsb.org, 2022).

İslami Finansal Servisler Konseyi, Şeriat ilkelerine uygun olarak yeni uluslararası standartlar getirerek veya mevcut standartları uyarlayarak ve bunların benimsenmesini tavsiye etmek suretiyle ihtiyatlı ve transparan bir şekilde İslami finansal servisler sektöründe gelişmeyi teşvik eder. Haziran 2022 itibariyle, İslami Finansal Hizmetler Kurulunun 188 üyesi arasında 81 düzenleyici ve denetleyici otorite, 10 uluslararası hükümetler arası kuruluş ve 57 yargı alanında faaliyet gösteren

97 piyasa katılımcısı (finansal kuruluşlar, uzman şirketler, sanayi birlikleri ve borsalar) dâhil etmektedir (www.ifsb.org, 2022).

İslami Finansal Hizmetler Kurulu, İslami finansal hizmetler endüstrisinin istikrarını ve dayanıklılığını teşvik etmektedir. İslami Finansal Hizmetler Kurulu, küresel, ihtiyati ve denetleyici standartlarının ve bilgi paylaşımı ve işbirliğini teşvik eden diğer girişimlerin yayınlanması ve uygulanmasının kolaylaştırılması yoluyla misyonunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır (www.ifsb.org, 2022).

2.9.4. Uluslararası İslami Finansal Piyasa(IIFM)

Uluslararası İslami Finansal Piyasa, Bahreyn, Brunei, Endonezya, Sudan merkez bankaları ve para otoriteleri ile İslam Kalkınma Bankası tarafından kurulmuştur. Merkezi Suudi Arabistan'dan bulunan kurum, misyonu İslami sermaye ve para piyasalarının kurulması geliştirilmesi, öz düzenlenmesi ve teşvik edilmesi olan bir altyapı kuruluşudur (www.iifm.net/, 2022).

Uluslararası İslami Finansal Piyasa, Şeriata uygun finansal sözleşmelerin standardizasyonuna ve İslami finansal hizmetler endüstrisi için ürünlerin onaylanmasına odaklanan küresel bir standart belirleme organıdır. Uluslararası İslami Finansal Piyasa, Bahreyn Bankası'nın ev sahipliğinde Bahreyn Krallığı'nın 2002 tarihli ve 23 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile tarafsız, kar amacı gütmeyen bir uluslararası İslami altyapı geliştirme kurumu olarak kurulmuştur (www.iifm.net/, 2022).

Uluslararası İslami Finansal Piyasa'nın misyonu sağlam, şeffaf ve iyi düzenlenmiş standartlar ve kılavuzlar çerçevesinde ulusal ve uluslararası ticaret altyapısını, ürün inovasyonunu ve bilgi akışını katalize ederek vizyona uluşmaktadır. Geleneksel pazarlarda kabul ve entegrasyonu teşvik etmektir, standardizasyon konusunda özel seminerler, teknik atölye çalışmaları ve sektöre özel istişare toplantıları düzenleyerek uluslararası İslami Finansal Piyasa standartları hakkında sektör bilincini artırmak ve teknik bilgileri paylaşmaktır (www.iifm.net/, 2022).

2.9.5. Malezya Muhasebe Standartları Kurulu (MASB)

Malezya Muhasebe Standartları Kurulu, Malezya’da muhasebe ve finansal raporlama standartlarının geliştirilmesi ve yayınlanmasından sorumlu bağımsız bir kuruluştur. Malezya Muhasebe Standartları Kurulu, 1997 yılındaki kuruluşundan bu yana İslami finansal raporlama üzerine bir proje yürütmektedir. Amaç, İslami finansal işlemler ve ürünler için özel standartlar geliştirmektir (www.masb.org, 2022).

Malezya Muhasebe Standartları Kurulu’nun, Malezya’daki kullanıcıların, hazırlayıcıların, denetçilerin ve kamunun yararı için uluslararası en iyi uygulamalarla tutarlı yüksek kaliteli muhasebe ve raporlama standartları geliştirmek ve teşvik etmektir. Daha geniş bir bağlamda MASB, kullanıcıların, hazırlayıcıların ve denetçilerin yararı için finansal raporlamanın uluslararası gelişimine dorudan katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. MASB, kullanıcılara fayda sağlayan raporlama için yüksek kaliteli, açık ve uygulanabilir ulusal muhasebe standartları geliştirmek gibi net bir dizi politika hedefi tarafından yönlendirilmektedir (www.masb.org, 2022).

2.9.6. İslami Bankalar ve Finans Kuruluşlar Genel Konseyi (CIBAFI)

İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi, 2001 yılında İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve bir dizi önde gelen İslami finans kuruluş tarafından kurulmuş, kar amacı gütmeyen uluslararası bir organizasyondur. İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi, İslam İşbirliği Teşkilatına bağlıdır. Dünya çapında 30’dan fazla yargı bölgesinden 130’dan fazla üyesi bulunan CIBAFI, uluslararası İslami finans mimarisinin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi, İslami finansal hizmetler sektörünün büyümesini destekleme misyonunda, sürdürülebilirlik ve inovasyonu entegre ederken İslami finansın değerlerini ve politika ve yönetmelikleri desteklemeyi amaçlamaktadır (www.cibafi.org, 2022).

2.9.7. İslami Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı (IIRA)

İslami Ülkeleri Uluslararası Reyting Ajansı, İslami bankacılık sektörünü değerlendiren derecelendirme kuruluşudur. IIRA, 2002 yılında Bahreyn’de kurulmuştur ve İslami kurumların uluslararası piyasalara girişini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmaları, şeffaflık ve risk profilinin belirlenmesine ilişkin çeşitli standartların geliştirilmesine yol açmıştır. İslami Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı, İslam Kalkınma Bankası (IDB) tarafından tasarlanan İslami finansı desteklemek için bir altyapı kurumu olarak kurulmuştur. IIR büyük hissedar olmaya devam etmektedir (www.iirating.com, 2022).

2.10. KATILIM BANKACILIĞINDA FON TOPLAMA YÖNTEMİ

Türkiye’de Katılımcı bankaları neredeyse diğer tüm finansal kurumlardan farklı kılan en esaslı nokta, faizsiz çalışmayı prensip edinmiş olmalarıdır. Katılım bankalarından fon toplanma yöntemleri İslami kurallara ve faizsiz esasına uygun olarak yürütülmektedir. Katılım bankasında fonlar iki farklı şekilde toplanmaktadır:

- Özel Cari Hesap
- Kar ve Zarar Katılım Hesapları seklindedir

2.10.1. Özel Cari Hesap

Özel cari hesap, 5411 numaralı Bankacılık Kanunu’na göre, katılımcı bankalarda açılabilen ve hesap sahibine hiçbir bedel ödenmeksizin istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilen fonların ifadesidir (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>, 19.10.2005).

Özel cari hesaplar gerçek ve tüzel kişiler adına TL, dolar, Euro gibi para birimleri açabilmektedir. Özel cari hesap sahipleri çek yazma, çek ve poliçe bozdurma, ödeme ve fon transferi, kredi kartları, faturalar, otomatik ödemeler, bağışlar, aidat, kira ödemeleri vb. bankacılık hizmetlerinden yararlanabilmektedir(Bostan, 2021: 66).

Özel cari hesapta para yatırımı olmasa bile hesap yaratılabilir. Cari hesap oluşturmak için herhangi limit belirlenmemiştir. Özel cari hesaplar, hesap sahibinin iş

veya tüketici taleplerini karşılamak için gerektiğinde kullanıma hazır tuttuğu hesaplardır. Bu tür hesaplar, hesap sahiplerinin gerekli işlemleri hızlı bir şekilde ve harcama yapmadan gerçekleştirmelerini sağlar. Bu hesaplar, katılımcı bankaların öz kaynak birikimini artırır, farklı hizmet türlerini şekillendirmek için büyük bir fırsat yaratır ve aynı zamanda müşteri kazanır (Maharramov, 2019: 36).

Cari hesap özellikleri aşağıdaki gibidir (Ustaoglu, 2014: 45-46):

- Hesap gerçek ve tüzel kişiler için açılabilir.
- Cari hesaplar TL veya döviz cinsinden açılabilir.
- Cari hesaplar için müşteriye kar payı veya başka bir bedel ödenemez.
- Hesaptan havale, EFT, döviz ve kıymetli maden alım satım işlemleri yapılabilmektedir.
- Bir çek defteri çıkarılabilir, bir ATM kartı bağlanabilir.
- Cari hesaplardan otomatik fatura ödeme talimatı verilebilir.
- Müşteri diğer yasal ödemelerini, motorlu taşıtlar vergisi, diğer vergiler ve SSK prim tahsilatlarını bu hesap üzerinden yapabilir.
- Kredi kartı ve kredi ödemeleri yapılabilmektedir.
- Hesap açmak için herhangi bir alt limit bulunmamaktadır.

2.10.2. Kar ve Zar Katılım Hesaplara

Kar ve Zarara Katılıma Hesapları, 5411sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca, katılım bankalarına yatırılan fonların bu kuruluşlar tarafından kullanılması sonucu ortaya çıkan kar ve zarardan pay verilmesi sonucu doğuran, karşılığında mevduat sahibine belirli bir getiri ödenmesi ve hesap anaparasının geri ödenmesinin garanti edilmediği hesaplardır (www.tkbbegitim.org.tr, 2020).

Kar ve Zarar katılım Hesaplara, hesap sahibi ile katılım bankası arasındaki kar zarar ortalığı çerçevesinde getirinin paylaşıldığı hesap türüdür. Katılma hesaplarında toplanan fonlar, faizsiz bankacılık ilkeleri doğrultusunda ticaret, sanayi ve hizmet sektörlerinin finansmanında kullanılır (www.kuveytturk.com.tr, 2020). Bu tür hesapların çalışma prensibi, fon kullanma yöntemlerinden biri olan mudarebe (iş-sermaye ortaklığı) üzerine kuruludur. Bu şekilde para yatıran müşteriler, katılımcı banka ile kar ve zarara ortak olmakta ve baştan belirlenen kar payı oranına göre oluşan

karı paylaşmaktadır. Bu tür hesaplarla ilgili tüm masraflar banka tarafından karşılanır. Vadesinden önce çekilen paralar için banka kar payı ödemez, ancak vadesinden sonra çekilen paralar için anlaşma şartlarına göre kar komisyonu ödenir (Maharramov, 2019: 37).

Kar ve Zarar katılım hesaplarının özellikleri aşağıdaki yer almaktadır (www.tturkiyefinaans.com.tr, 2020 ve Ustaoglu, 2014: 46):

- TL veya döviz cinsinden(USD, EUR...) açılabilir.
- Müşteri, vade sonunda bakiye üzerinden bir kar payı alır.
- Getiri oranı, vade başında değil, vade sonunda belirlenir.
- Vade grubu uzadıkça müşterinin getiri oranı artar.
- Bir müşteri hesabına para yatırdığında veya hesabından çektiğinde, yatırılan veya çekilen tutarın yabancı para birimi ve katılım hesapları toplam tutarın o para birimi cinsinden değerini gösterir.
- Bir hesabın vade tarihinde, katılım hesabının toplam bakiyesi incelenir ve vade tarihinde hesap türü değişebilir. Hesap türü değiştiğinde ek numarası değişmez, vade tarihi güncellenir.
- Tüm vadelerde, vadeyi iptal etmeden hesaba para yatırılabilir süre vade tarihinde sonraki bir işgünüdür.
- Gerçek kişiler tarafından katılım bankaları nezdinde açılan özel cari hesaplar ve katılım fonları, anapara ve kar payı toplamının 100.000 TL'sine kadar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu güvencesi altındadır.

Katılım bankaları için özel cari hesaplardan sonra en güvenilir kaynak katılma hesaplardır. Müşteriler genellikle kar elde etmek amacıyla nakit para yatırmaktadır. İşlemin kar kısmı olduğu kadar zarar kısmı da olduğu için müşteriler parayı yatırmadan önce araştırma yapar ve zarar etme ihtimalinin en düşük olduğu alanlara yatırım yapar. Kullanılacak fonun geliri veya zararı hem bankayı hem de fon sahibini etkilediği için her iki taraf da fonları denetlenen ve incelenen alanlarda değerlendirir (Maharramov, 2019: 38).

2.11. KATILIM BANKACILIĞINDA FON KULLANDIRMA YÖNTEMİ

Katılım bankacılığında fonlar belirli kriterlere göre toplanır ve daha sonra ihtiyacı olan müşterilere uygun bir şekilde kullanılır. TL, USD, EUR ve hatta değerli madenler (altın, gümüş, ve platin) cinsiden vadeli hesaplarda toplanan fonlar, katılımcı bankacılık prensiplerine uygun finansal yöntemlerle değerlendirilerek gelir elde edilmektedir. Katılım bankalarının kullandığı fonlar geleneksel bankalardan oldukça farklıdır. Katılım bankaları ürün veya hizmet alımını desteklemektedir. Katılım bankaları peşin kredi kullandıramazlar. Finansman sağlayacak sermaye bankaları için, fonlara kimin olduğunu, neden ihtiyaç duyulduğunu, nasıl kullanılacağını ve değer katma kapasitesine sahip olup olmadıklarını bilmek önemlidir (Bostan, 2021: 71).

Katılım bankalar müşterilerinden topladıkları fonları kullanırken, İslam dininin koyduğu kural ve ilkelere uygun olarak faiz ödemekten kaçınırlar. Dolayısıyla, İslami bankalar bu fon kullandırma sürecini bazen bir ortak aracılığıyla zaman zaman de gerekli mülkün satarak ya da kiralayarak gerçekleştirmektedir (Abdi, 2018: 19).

Fonlar üretime yönelik kullanımında katılımcı bankası, fon kullandırılan kişi ya da kurumlar karşısında alacaklı ya da borçlu konumunda değildir, ya onların ortağı, ya satıcısı, ya alıcısı ya da kiralayıcısıdır (Ustaoğlu, 2014: 48).

Fon kullandırma yöntemleri: murabaha, muşaraka, mudaraba, selem ve istina, icara, tavarruk, borç verme ve sukuk gibi yöntemlerdir.

2.11.1. Murabaha

Murabaha yani üretim desteği, bir malı peşin alıp vadeli satmak anlamına gelmektedir ve böylece finansal alım-satım olarak ifade edilmektedir. Kısacası, murabaha finansmanında, katılımcı banka müşterinin isteğine göre bir varlık satın alır ve önceden kararlaştırılmış bir kar payı ekleyerek müşteriye vadeli olarak yeniden satar (Ersoy ve Bozdoğan, 2018: 4311).

Murabahada tesisin alım ve satımı aynı anda gerçekleşir. Firma ihtiyaç duydu malı belirler, malın satıcısı ile fiyatta anlaşır ve katılım bankasına başvurur. Katılım bankası söz konusu malın vadeli satışı ve vadeleri konusunda firma ile anlaşır ve

satıcıya malın bedelini ödeyerek malı satın alır. Katılım bankası malın niteliği ile ilgilenmez. Katılım bankası tarafından satın alınan mallar, anlaşılan fiyat ve vadede alıcıya devredilir. Malın katılım bankası tarafından fiilen teslim alınması gibi bir olay söz konusu değildir (Doğan, 2013: 20).

Sistem temeli itibariyle şu biçimde yürümektedir: Gayrimenkul, makine ve ekipman, hammadde veya yarı mamul ihtiyacı olan firma, bunları temin etmek için satış yapan firma ile bir sözleşme imzalamaktadır. Ardından Katılım Bankası'na başvurarak gerekli teminatları verir. Gerekli incelemeleri yapan kurum, bedelini peşin ödeyerek satıcı firmadan malı satın alır ve anlaşılan fiyat üzerinden firmaya satar. Satıcı faturayı kuruma nakit olarak düzenler. Sevk irsaliyesi kurum adına ve alıcının sevk dilmesini istediği adreste düzenlenir. Bu şekilde mallar doğrudan nihai alıcıya gider. Katılım bankası daha sonra mallar için satın alan şirkete fatura keser ve satın alma fiyatına satın alan şirket tarafından da bilinen bir kar marjı ekler. Sözleşme süresi sonunda fatura tutarı satın alan firma tarafından katılım bankasına ödenir (Ustaoglu, 2014: 49).

Murabaha, işleyişi açısından geleneksel bankalardaki kredilendirmenin bir ikamesi olsa da, ikisi arasında önemli farklar vardır. Banka kredi verirken müşteri ile yüz yüze iken, murabaha yönteminde satıcı, müşteri ve katılımcı banka temas halindedir. Kredi, saygın bir kişiye borç para vermekle ilgiliyken, murabaha gerçek bir finansman işlemi ve alışverişidir (Kuşoğlu, 2016: 25).

Murabahanın adımları aşağıda gibidir:

- I. Müşteri satın almak istediği malları bulur. Satıcı ile bir sözleşme yapmaz. Katılımcı bankadan bir vekâletname almışsa, bir sözleşme imzalayabilir.
- II. Malları satın almak için katılım bankasına gider.
- III. Katılımcı banka, malların ticarete uygun olup olmadığını ve müşterinin ödeme kabiliyetini inceler.
- IV. Katılımcı banka, kurumsal işlemlerde satıcıya bir satın alma sipariş formu gönderir, müşterine malı satın alması için vekâlet verir, bireysel işlemlerde bu vekâlet şube personeli tarafından, SMS ile veya Müşteri İletişim Merkezi aracılığıyla verilir.
- V. Katılım banka, malların teslim alındığını gösteren belgeleri aldıktan sonra satıcıya ödeme yapar.
- VI. Katılım banka, malları müşteriye taksitler halinde satar.

2.11.2. Müşaraka

Müşaraka bir kar zarar ortaklığı yatırımdır. Ortaklık hem sermayeyi hem de yönetimi içerir. Karlar önceden belirlenmiş bir orana göre paylaşılır, ancak bir zarar varsa, her iki tarafın sermaye katkı oranına göre paylaşılır. Taraflardan biri yönetimde yer almıyorsa, yönetimi üstlenen tarafa bir yönetim ücreti tahsis edilir (Bağcı, 2013: 62).

Müşaraka, iki veya daha fazla kişinin belirli bir miktar sermaye koyarak kar elde etmek için birlikte çalıştıkları bir ticari işlem veya zararları paylaşmak için kurulan bir ortaklıktır. Müşaraka, bir şirketin sermayesine katılmak ve onun ortağı olmak anlamına gelir. Özünde hem sermayeye hem de ortaklığa dayanır. Müşaraka ile mudaraba arasındaki fark, mudarabada verimsiz bir sermaye sahibi ile emeğini ve tecrübesini ortaya koyan bir girişimcinin, müşarakada ise hem sermaye sahibi hem de aktif bir girişimcinin bulunmasıdır. Ayrıca mudarabada mali zarar sermayedara aitken, müşarekede zarar faaliyet alanı konusunda herhangi bir kısıtlama yoktur (Kaçmaz, 2009: 5).

Bu ortaklık türünde, yatırılan sermayelerin eşit olması zorunlu değildir ve kar oranı ortaklar kendi aralarında belirlenir. Kar payının sermaye payına bağlı olması gerekmez. Ortaklık esasına göre ortaklarına sermaye sağlayan katılımcı bankaları, kar paylaşım oranını sözleşme ile belirlemekte serbesttirler. Bununla birlikte, tarafların kazanç payları önceden belirlenmelidir. Taraflar zararı paylaşmakta serbesttir. Zarar paylaşım oranı belirlenir ve bu oran tarafların ortaklığa koydukları sermayenin ortaklığın toplam sermayesine bölünmesi hesaplanır (Türkmenoğlu, 2007: 53).

Müşaraka adımları aşağıdaki gibidir (www.tkbb.com.tr, 2022):

- I. Proje, katılım banka ile iş ortağı (müşteri) aralarında bir işbirliği anlaşması imzalanmasıyla başlar.
- II. Proje müşterisi projeye emek ve sermaye sağlarken, katılım bankası sadece sermayeyi sağlamaktadır.
- III. Eğer proje bitiminde kazanç varsa bu kazanç ortaklık sözleşmesine uygun olarak dağıtılırken, kazanç yoksa bu kayıp ilk başta önerilen sermaye oranına uygun olarak dağıtılır.

2.11.3. Mudarebe

Mudarebe bir emek sermaye yatırımdır. Bu yöntemde bir taraf sermayesini, diğer taraf ise emeğini, bilgi ve beceresini ortaya koyar ve bu şekilde bir ortaklık oluşur. Mudarebe, sermaye ve emek sahiplerinin bir faaliyeti gerçekleştirmek için emek ve sermayelerini bir araya getirerek oluşturdukları bir ortaklık şeklindedir. Kar ve zarar ortaklığının bir başka yöntemi olan mudarebe, bir banka ile bir şirketin bir miktar sermayeyi bir araya getirerek kar ve zararı önceden kararlaştırılan bir oranda paylaştıkları ve iş için belirli bir bedel ödedikleri bir ortaklıktır. Bu faaliyet türünde hem sermaye hem de ortaklık öngörülmektedir. Sermayedar bir işletmeye sermaye koyar, ortak olur ve kar ve zararı paylaşır (Ustaoğlu, 2014: 51).

Mudarebenin temel özellikleri şunlardır:

- I. Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini bilgi ve tecrübesini ortaya koyan kişinin ortak olmaları.
- II. Kar pay gelirinin miktarı önceden belirlenmez, elde edilecek kar taraflar arasında önceden belirlenmiş bir oranda bölüşür.
- III. Zarar tamamen hissedara aittir.
- IV. Sermayenin emeğini koyan taraftan yönetilmesi
- V. Hissedar sadece kontrol yetkisine sahiptir.

2.11.4. Selem

Selem, finansman ihtiyaç duyan bir kişinin daha sonraki bir tarihte teslim edilmek üzere bir miktar malı peşin olarak satmasıdır. Bu sistem vadeli olarak uygulanmaktadır. Selem sözleşmesi uygun şekilde düzenlendiğinde, henüz üretilmemiş mallar nakit olarak tahsil edilir ve mallar satılır (Coşan, 2016:40).

Selem, belirli bir miktardaki belirli kalitedeki ürünün belirli bir zamanda vadeli olarak teslimini içeren bir alım sözleşmesidir. Katılım bankaları, alıcı olarak selem sözleşmesini imzaladıktan sonra alım bedelinin tamamını ödeyecektir (Mejia, 2014,26).

Selem satışı İslam'ın ilk dönemlerinde de bilinmekteydi. Çiftçiler, ekin ekerken hasat döneminde elde edecekleri ürünü selem ile satarak tohum ve gübre

ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Selem satış sözleşmesi buğday, arpa ve benzeri tarımsal ürünlerle sınırlı değildir, selem her türlü ürün için kullanılabilir (Doğan, 2013:22).

Selem işleminde, katılımcı banka ile müşteri aralarında bir anlaşma yapılır. Bu anlaşmaya göre banka satıcıya mal üretmesi için bir sipariş verir. Mal bedelinin tamamı katılımcı banka tarafından satıcıya peşin olarak ödenir ve malların sahibi bankaya devredilir. Mallar üretildikten sonra katılımcı bunların müşteriye teslim edildiğini garanti eder (zsoy, 2012:185).

2.11.5. İstisna

Gelecekte inşa edilecek veya üretilecek bir malın, önce üretilecek malların fiyatı belirlenerek satın alınması işlemine istisna denir (zgr, 2007: 66). İstisna, bir varlığın üretimini finanse etmek için katılım banka tarafından ödemenin peşin veya bir varlığın satın alınmasını takiben taksitler halinde yapıldığı ve varlığın teslimatının üretimden sonra gerçekleştiği bir fon kullanma yöntemidir (Ersin ve Duran, 2017:114).

Ticaret finansmanı ve inşaat sektörünü istisna yönteminin en çok tercih edildiği alanlardır ve bu durum malların standartlaştırılmamış olmasıyla açıklanmaktadır. Müteahhit firmalar maket üzerinden peşin veya vadeli olarak ev satmakta ve böylece proje için gerekli finansmanı elde etmektedir. İşte istisna bir satış örneğidir (Aktepe, 2010: 62).

İstisna sözleşme yönteminde malın, miktarı, malın cinsi, üretim için kullanılacak malzemenin nitelikleri, teslimatın yapılacağı tarihi ve yer açıkça gösterilmelidir. Yapılan tüm işlemler sözleşmede belirtilmeli, ödeme bölümünde tanınan kolaylıklar ve satılacak ürünle ilgili gerekli tüm bilgiler verilmelidir (Bağcı, 2013: 64).

İstisna kapsamında yrtlen finansman adımları aşağıdaki gibidir (Güngör, 2018: 87):

- I. Katılımcı banka ile müşteri aralarında bir kontrat imzalanır.
- II. Katılım banka üretilecek malların sipariş edilen miktarını satıcıya bildirir.
- III. Satıcı, malların bedelini katılım bankadan peşin olarak alır.

IV. Malın üretimi tamamlandıktan sonra müşteri katılım bankası aracılığıyla malı temin eder.

V. Bu işlemin sonunda katılım banka, vade sonunda müşteri tarafından ödenecek olan parayı tahsil eder.

2.11.6. İcara (Finansal Kiralama)

Türkiye’de leasing kelimesinin karşılığı olarak kiralama, teçhizat kiralama kredisi, finansal kiralama gibi kavramlar kullanılmaktadır. İcara, bankanın müşterinin ihtiyacı olan malları veya başka herhangi bir şey alıp bunları müşteriye kira şeklinde yönlendirdiği bir düzenlemeler (Batır, 2016: 69). Kiralama temel anlamda, şirketlerin işlerinde kullanmak amacıyla, makine, araç, bina vb. varlıkları temin etmesi, kira süresi sonunda iade etmesi ve resmi olarak bunlara sahip olmamasıdır (Pamukçu ve Çakmak, 2017: 245).

Leasing, yatırımcının yapmak istediği yatırımları öz kaynak veya banka kredi ile finanse etmek yerine daha az kaynak ayırarak ve borçlarını uzun vadeye yayarak kullanabileceği farklı bir finansman tekniğidir (Akıncı, 2000: 117). İcara yöntemi kira sözleşmesine dayalı bir işlemdir ve satış sözleşmesi yoktur. Buradaki anlaşma önceden belirlenmiş bir fiyat üzerinden yapılmaktadır. Bu yöntemde ödenecek tutarlar sabittir ve işlem sonunda mülk kiraya verenin mülkiyetinde kalır (Garner, 2013: 82).

İcara Kanunu’na dayanarak, taşınır veya taşınmaz malın katılımcı banka tarafından sağlanması ve bankanın müşterisine kiralanması yöntemidir. Kira süresinin sonunda malların mülkiyeti bankadan müşteriye aktarılır. Kira süresince kiracı bakım, onarım, sigorta primi vb. konulardan tamamen sorumludur (Albayrak, 2019: 179).

Finansal kiralama kapsamında yürütülen finansman adımları aşağıdaki gibidir (Maharramov, 2019: 43):

- I. Satıcı ve kiracı, üzerinde anlaşılan bir şekilde satış için bir sözleşme imzalar. Sözleşmeye göre fiyat belirlenir, müşteri tarafından herhangi bir satın alma işlemi yapılmaz.
- II. Müşterinin talebi üzerine katılım bankası malı satıcıdan teslim alır, mala ait fatura satıcı tarafından katılım bankasına gönderilir ve faturanın kendisi müşteriye gönderilir.

- III. Malların bedelini peşin ödeyen katılımcı banka, aynı zamanda malların sahibi olur ve daha sonra bunları müşterilerine kiralar.
- IV. Katılımcı banka parayı müşteriden taksitler halinde tahsil eder. Kira sözleşmesinin sonuna kadar malların kullanım hakları müşteriye geçer.
- V. Sözleşmenin koşulları yerine getirildikten ve ödenmesi gereken tutar ödendikten sonra, sözleşmeyi tamamlamak için bir satış veya hibe sözleşmesi düzenlenerek mülkün mülkiyeti kiracıya verilir.

2.11.7. Tavarruk/Teverruk

Tavarruk veya Teverruk adı verilen yöntem, uluslararası murabaha yöntemi olarak da bilinir. Şu şekilde işlemektedir: Kurum aracı bir bankaya para yatırır, aracı banka müşterisi için altın veya gümüş gibi bir emtia satın alır, kurum bu emtiayı aracı bankaya vadeli olarak satar, banka elindeki emtiayı borsada satarak kullanılabilir fon haline getirir. Böylece kurum, emtianın peşin alımı ile vadeli satışı arasındaki fark kadar kar elde eder (Bağcı,2013: 63).

Teverruk, AAOIFI tarafından pazarlık yaparak veya satıcıya belirli bir kar ödeyerek (murabaha) veresiye mal satın almak ve daha sonra bunları nakit karşılığında üçüncü bir tarafa satmak olarak tanımlanmaktadır (AAOIFI, 2012).

Tavarruk aşağıdaki ana özelliklere sahiptir (Eskici, 2007: 75-76):

- I. Faaliyetinde faizi kullanmayan banka, faizsiz veya faiz ile işlem yapan başka bir bankaya, sözleşmeye göre belirli bir miktarı depolayarak kendi adına ve namına mal satın alma talimatı verir. Diğer banka, malı müşterisi adına ve onun için organize bir piyasadan satın alır.
- II. Diğer banka, kendi adına ve müşterisi adına elinde bulundurduğu malların satışını, ertelenmiş bir kar payı ekleyerek talep eder.
- III. Daha sonra emtiayı piyasada satabilir ya da kendi bünyesinde tutabilir. Böyle bir işlemten sonra emtia borsasından eser kalmaz, sadece vadeli yatırım işlemi kalır.
- IV. Vade sonunda ilk banka borcunu diğer bankaya öder ve plasman işlemi de tamamlanmış olur.

2.11.8. Borç Verme (Karz-ı Hasen)

Faizsiz bankalar kar amacı gütmeyen takipteki krediler de vermektedir. Sosyal kredi olarak da nitelendirilen bu krediye karz-ı hasen adı verilmektedir. Bu yöntem, insani yardım ve refah gibi amaçlarla ihtiyaç sahiplerine sözleşme kapsamında faizsiz borç para verilmesini içerir. Geri ödemeler her iki tarafça kararlaştırılan bir süre boyunca yapılır. Faizsiz banka bu işlemin sonunda herhangi bir getiri almaz. Bu fonlar evlilik, hastalık, çocukların eğitim ve öğretimi ve bazı olağanüstü durumlarda küçük ölçekli sanayi projelerinin başlatılması için verilmektedir (Özsoy, 1985:130).

2.11.9. Sukuk

Sukuk, sertifika veya belge anlamına gelen Arapça Sak kökünden gelmektedir. Sukuk arapça bir kelimedir, Türkçede finansal sertifika anlamına gelmektedir. Genel olarak Sukuk veya finansal sertifika, özel amaçlı şirketler tarafından ihraç edilen, kredi ve finansman piyasalarında kullanılan, şeriat kullarına uygun bono benzeri menkul kıymetlerin adıdır (TKBB, 2014).

Sukuk sistemindeki hak kelimesi sadece gerçek para hakkını değil, aynı zamanda mülkiyet hakkını da içermektedir. İslami finans ilkeleri doğrultusunda bir finansman yöntemi olan sukuk, birçok ülkede uygulanmaktadır. İlk sukuk 1983 yılında Malezya’da ihraç edilmiştir. Bu yöntem Türkiye’de ilk olarak 2010 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş tarafından uygulanmıştır. Sukuk finansal uygulaması zaman içerisinde sadece İslam ülkelerinde değil diğer birçok ülkede de uygulanan bir yöntem haline gelmiştir. Bu finansal yöntem aynı zamanda birçok Avrupa, Orta Doğu ve Asya ülkesinden Türkiye’ye tasarruf sahiplerinin akışını sağlamak ve önemli bir ekonomik enstrüman rolünü üstlenmektedir (Çalık, 2016:104).

Faizli, sabit getirili bonolara İslam’da izin verilmemektedir. Bu nedenle sukuk, faiz ödenmesini veya faiz alınmasını yasaklayan İslam hukuku ilkelerine uygun menkul kıymetlerdir. İkincil piyasada işlem görüp görmemelerine göre sınıflandırılan finansal varlıklardır. Sukuk genellikle İslami ilkelere uygun (faizsiz) tahviller olarak tanımlanır. En basit haliyle sukuk, bir varlığa sahip olma veya ondan yararlanma hakkını temsil eder. Sukuk ihracının amacı, yeni bir proje başlatmak, mevcut bir

projeyi genişletmek veya toplanan fonlarla sahip olunan paya bağı olarak bir ticari faaliyeti finanse etmek için toplanan fonları kullanmaktır (TKBB, 2013).

Sukuk sistemini belirleyen temel özellikler aşağıdaki gibidir (Maharramov, 2019: 44):

- I. Sukuk, uzun ve orta vadede değişken veya sabit getiri sunan, faiz getirisi olmayan bir sermaye piyasası ürünüdür.
- II. Sukuk ödemelerindeki hızlandırılmış işlemler ve sunulan kolaylıklar yatırım süresi boyunca sürekli bir kazanç sağlamaktadır.
- III. Kapsamlı derecelendirme kuruluşları tarafından yapılan derecelendirme ve değerlendirme çalışmaları, yatırımcıları sukuka risk/getiri analizi uygulamaya yönlendirmektedir.
- IV. Sukuk, ikincil piyasada işlem görmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM
BANKACILIKLARININ FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ: TOPSIS
YÖNTEMLE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın hedefi, Türkiye’de hizmet veren özel ve devlet sermayeli beş (5) katılım bankasının 2016-2020 yılları arasındaki performanslarını ölçmektir. Bu amaçla ilk olarak çok kriterli karar verme yöntemlerinden ENTROPI kullanılmıştır. Ardından sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, karlılık ve gelir gider yapısı gibi temel kriterleri ile TOPSIS yöntemi uygulanmış ve bankaların performans sıralaması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ENTROPI ve TOPSIS yöntemleri incelenecektir.

3.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJISI

3.2.1. ENTROPI Yöntemi

ENTROPI kavramı literatürde ilk olarak Rudolph Clausius (1865) tarafından termodinamikteki düzensizliğin ve belirsizliğin bir ölçüşü olarak tanımlanmıştır. ENTROPI kavramı, kendi haline bırakılan bir sistemin ve evrenin doğal olasılıklarının zamanla düzensizleştiğini ve bozulduğunu belirten termodinamiğin ikinci yasasıdır (Zhang vd., 2011: 444). Günümüzde fizik, matematik ve mühendislik gibi birçok alanda kullanılan ENTROPI kavramı Shannon (1948) tarafından bilgi teorisine uyarlanmıştır. ENTROPI yöntemi, mevcut veriler tarafından sağlanan faydalı bilgi miktarını ölçmek için kullanılır (Wu, 2011: 5163).

Çok sayıda kriter içeren karar verme problemlerinde ENTROPI yöntemi, kriterlerin ağırlıklandırılmasını için objektif yöntemlerden biri olarak kabul edilir. ENTROPI yönteminde, karar matrisinde mevcut olan veriler, karar problemdeki

kriterlerin ağırlıklarını hesaplamak için kullanılır ve daha fazla öznel değerlendirme gerekmediğinden yöntemin uygulanabilirliği nispeten kolaydır (Bostan, 2021: 94).

Çok kriterli karar verme yöntemlerinde (ÇKKV), kriter ağırlıklarının hesaplanması genellikle objektif veya sübjektif ağırlıklandırma yöntemleri kullanılarak yapılır. Sübjektif ağırlıklandırma yöntemi karar vericilerin tercih ve değerlendirmelerine öncelik verirken, objektif ağırlıklandırma yöntemi karar vericilerin değerlendirmelerine öncelik vermeden alternatiflerin nicel özelliklerini dikkate alır. ENTROPI metodunda, kriterlerin objektif ağırlıkları, karar vericilerin kişisel görüş ve yargıları dikkate alınmadan, sadece verilere dayalı karar matrisi kullanılarak belirlenir. Kişisel görüşlerin dikkate alınmaması ENTROPI yönteminin güçlü yönüdür (Işık, 2019: 204).

ENTROPI yöntemi beş aşamadan meydana gelmektedir (Karami ve Johansson, 2014: 523-524 ve Wang ve Lee, 2009: 8982):

Adım 1: Karar Matrisinin Oluşturması

Karar matrislerinde değişik boyutlardaki endekslerin uyumsuzluk üzerindeki etkilerine tamamen ortadan kaldırmak için endeksler farklı yöntemlerle normalize edilmektedir. Maliyet ve fayda endekslerine bağlı olarak kriterler denklem (1) ve (2) kullanılarak normalize edilir.

$$r_{ij} = x_{ij} / \max_{ij} (i=1...m; j=1...n) \quad (1)$$

$$r_{ij} = \min_{ij} / x_{ij} (i=1...m; j=1...n) \quad (2)$$

Adım 2: Normalize Edilmiş Karar Matrisinin Oluşturulması

Farklı ölçüm birimlerindeki aykırı değerleri ortadan kaldırmak için normalizasyon yapılarak P_{ij} hesaplanır.

$$P_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^m a_{ij}}; \forall_j \quad (3)$$

$\bar{I}$: alternatifler;

J : kriterler;

P_{ij} : normalize edilmiş değerler;

a_{ij} : verilen fayda değerleridir.

Adım 3: ENTROPI Değerlerinin Hesaplanması (E_j)

Bu adımda E_j 'nin ENTROPISI eşitlik (4) yardımıyla hesaplanır.

$$E_j = -k \sum_{i=1}^m [P_{ij} \ln P_{ij}]; \forall j \quad (4)$$

$$k = (\ln(n))^{-1}$$

k :ENTROPİ katsayısı

E_j : ENTROPİ değeri

P_{ij} : normalize edilmiş değerlerdir.

Adım 4: Farklılaştırma Derecesini Ölçülmesi (d_j)

Belirsizlik d_j değeri denklem (5) kullanılarak elde edilir. Bu değer J kriter için her biri farklı hesaplanır. Belirsizlik değeri ne kadar büyükse, kriter şu kadar önemlidir.

$$d_j = 1 - E_j; \forall j \quad (5)$$

Adım 5: ENTROPİNİN Ağırlığını Ölçmesi (w_j)

J ölçütünün önem düzeyini belirlemek açısından, ağırlık (w_j) değerleri, yani ENTROPİ ölçütlerinin ağırlıkları eşitlik (6) kullanılarak hesaplanır. Başka bir deyişle, her değerlendirilen kriterin hedef ağırlığı belirlenir.

$$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j}; \forall j \quad (6)$$

w_j değeri j kriterinin ağırlığını gösterir. Kriterlerin ağırlıkları ENTROPİ yöntemi kullanılarak belirlenir. Değeri, kriterlerin her birisi için tek tek ölçülen ENTROPİ ağırlık değerlerinden yüksek olan bir kriter, değerlendirme aşamasından çok önemli olduğu sonucuna götürür. ENTROPİ ağırlıkları toplamı her zaman 1'e eşittir.

3.2.2. TOPSIS Yöntemi

TOPSIS metodu, 1980 senesinde Hwang ve Yoon tarafından geliştirilmiştir ve çeşitli sektörlerde uygulanabilmektedir. Bu yöntem, finans, ekonomi, muhasebe, planlama, pazarlama, eğitim, kamu sektörü gibi birçok alanda yararlanmaktadır (Özkan, 2007: 124). TOPSIS metodu iki esas noktaya bağlıdır: Pozitif ideal çözüme olan en kısa mesafe ve negatif ideal çözüme olan en uzun mesafedir. TOPSIS metodunda yalnızca ideal pozitif çözüme olan en yakın mesafeden değil, ayrıca ideal

negatif çözüme olan en uzun mesafe de en iyi seçeneği belirlenmektedir. TOPSIS yönteminin altı (6) adım aşağıda yer almaktadır (Opricovic ve Tzeng, 2002: 448-455; Dumanolu ve Ergül, 2010: 105-107; Timor ve Mimarbaşı, 2013: 23-25).

1. Adım. Karar Matrisinin Oluşturulması

İlk aşama, değerlendirmede kullanılacak kriterlerin ve her bir kriterin ağırlığının belirlendiği ve hesaplamaların yapıldığı karar matrisinin oluşturulmasıdır.

$$D = \begin{matrix} & \begin{matrix} A_1 & A_2 & \vdots & A_i & \vdots & A_m \end{matrix} \\ \begin{matrix} X_{11} & X_{12} & \dots & X_{1j} & \dots & X_{1n} \\ X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2j} & \dots & X_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ X_{i1} & X_{i2} & \vdots & X_{ij} & \vdots & X_{in} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ X_{m1} & X_{m2} & \dots & X_{mj} & \dots & X_{mn} \end{matrix} \end{matrix} \quad (1)$$

A_j : Seçenekleri gösteriyor.

X_j : Performansı ölçmek için kullanılan kriterleri belirtir. $J=1$ 'den n 'e kadar.

X_{ij} : Burada performans puanını ifade eden değer her bir kriter için belirtilir.

2. Adım. Normalize Karar Matrisinin Oluşturulması

$$r_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^n X_{ij}^2}}, j = 1, 2, \dots, n; i = 1, 2, \dots, m \quad (2)$$

3. Adım. Normalize Edilen Karar Matrisinin Ağırlık Puanları ile Çarpılması

Üçüncü adım ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulmasıdır, bu adımda normalize karar matrisi ağırlık puanları ile çarpılarak ağırlıklandırılmış karar matrisi elde edilir.

$$V = \begin{matrix} & \begin{matrix} V_{11} & V_{12} & \dots & V_{1j} & \dots & V_{1n} & \dots \end{matrix} \\ \begin{matrix} \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots & \dots \\ V_{i1} & V_{i2} & \dots & V_{ij} & \dots & V_{in} & \dots \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots & \dots \\ V_{m1} & V_{m2} & \dots & V_{mj} & \dots & V_{mn} & \dots \end{matrix} \end{matrix} \quad (3)$$

$$= \begin{bmatrix} W_{1r11} & W_{2r12} & \dots & W_{jr1j} & \dots & \dots & W_{nr1n} & \dots \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \dots & \vdots & \dots \\ W_{1r11} & W_{2r12} & \dots & W_{jr1j} & \dots & \dots & W_{nr1n} & \dots \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \dots & \vdots & \dots \\ W_{1rm1} & W_{2rm2} & \dots & W_{jrmj} & \dots & \dots & W_{1rmn} & \dots \end{bmatrix}$$

4. Adım. Pozitif (A⁺) ve Negatif (A⁻) İdeal Çözümlerinin Elde Edilmesi

Bu dördüncü adımda, pozitif ideal değer (A⁺) ve negatif ideal değer (A⁻) her bir kriter için hesaplanır.

$$A^+ = \{(\max V_{ij} | j \in J), (\min V_{ij} | j \in J'), i = 1, 2, \dots, m\} \quad (4)$$

$$A^- = \{(\min V_{ij} | j \in J), (\max V_{ij} | j \in J'), i = 1, 2, \dots, m\} \quad (5)$$

$j = \{j = 1, 2, \dots, n | j \text{ fayda yönlü kriterin göstergesidir.}\}$

$j' = \{j = 1, 2, \dots, n | j \text{ maliyet yönlü kriterin göstergesidir.}\}$

5. Adım. Ayırım Ölçülerinin Belirlenmesi

Bu adımda, ideal çözümün pozitif ve negatif sonuçları için uzaklık değerleri hesaplanmaktadır. İdeal çözümün pozitif ve negatif değerleri arasındaki mesafeleri belirlemek için Öklid yöntemi kullanılır.

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^+)^2} \quad i = 1, \dots, m \quad (6)$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^-)^2} \quad i = 1, \dots, m \quad (7)$$

6. Adım. İdeal Çözüme İlişkin Nispi Yakınlık Değerlerin Belirlenmesi

Altıncı adım olarak (C^{*}) ideal çözüme yakınlığı belirlenir. C^{*}'yi hesaplamak için kullanılan formül aşağıdadır.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^+ + S_i^-} \quad 0 \leq C_i^* \leq 1 \quad (8)$$

Sonuçtan sonra, C_i^{*} değerleri 0 ile 1 arasında almalıdır.

3.3. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜR TARAMASI

Ulusal ve uluslararası literatürde TOPSIS yöntemi kullanılarak bankacılık sektöründe birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bir kısmında kullanılan yöntemler ve elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Iqbal (2001) çalışmasında, 1990-1998 dönemi boyunca aynı büyüklükteki 12 İslami ve konvansiyonel bankaların performansını analiz etmiştir. Karlık, likidite, risk, sermaye yeterliliği ve dağıtım verimliliği değişkenler ile incelemiştir. Bu çalışma, İslami bankaların neredeyse tüm yıllarda geleneksel bankalara kıyasla çok daha iyi performans gösterdiği sonucuna varmıştır. Buna ek olarak, çalışma kapsamında geleneksel İslami bankalar muadillerine göre kıyasla daha karlı ve daha kazançlı olduğu açıklanmıştır.

Hassoune (2002) araştırmasında İslami bankaların geleneksel bankalardan şüphesiz daha karlı olduğunu, ancak düşük verimlilik ve likidite seviyelerinin onları daha büyük risk altına soktuğunu tespit etmiştir.

Samad (2004) çalışmasında, 1991 yılındaki ilk Körfez Savaşı'ndan sonra Bahreyn'deki İslami ve Konvansiyonel bankaların finansal performanslarını incelemiştir. O çalışmada, bankaların karlılık, likidite riski ve kredi riski oranlarını kullanmıştır. Karlık performans için aktif karlılık, öz kaynak karlılığı ve maliyet toplamı/toplam gelir oranlarını; likidite riski için toplam krediler/varlık toplamı, likit aktifler/mevduat ve kısa vadeli fon toplamı oranı, toplam krediler/mevduat ve borç toplamı oranlarını, kredi riski için ise öz kaynak/aktif oranlarını, öz kaynak/toplam krediler ve takipteki krediler/toplam krediler oranlarını Student's t-testi ile analiz etmiştir. 1991-2001 seneleri arasındaki veriler üzerinde yürütülen analizler sonucunda, Katılım bankalar ile konvansiyonel bankalar aralarında karlılık ve likidite bakımından büyük bir fark olmadığını göstermiştir. Bulgular ayrıca finans piyasasına yeni giren İslami bankaların konvansiyonel bankalar kadar iyi durumda olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak, İslami bankalar geleneksel bankalara kıyasla daha az kredi riskine maruz kaldığı sonucuna varılmıştır. Kredi performansları konvansiyonel bankalardan daha üstündür.

Yudistira (2004) çalışmasında, 1997-2000 yılları arasında 12 farklı ülkede faaliyet gösteren 18 İslami bankanın verilerini veri zarflama yöntemini kullanarak analiz etmiştir. 18 Katılım banka konu hakkında teknik, saf teknik ve ölçek etkinliği ölçümlerini hesaplamaya çalışmıştır. Ardından, ilk olarak genel etkinlik sonuçları 18 İslami bankanın etkinsizliğinin düşük olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, örneklemdeki İslami bankalar 1998-1999 küresel krizinden zarar görmüş, ancak bu zor zamanlardan sonra çok iyi performans göstermiştir.

Saleh ve Rami (2006) Ürdün'deki İslami bankaların performansını karşılaştırmıştır. Karlılık, sermaye yapısı ve likidite açısından performansı değerlendirmek için iki İslami bankadan bir örneklem almışlardır. Finansal oran analizinin sonuçları, her iki bankanın da verimliliğinde bir artış olduğunu ve her iki bankanın da kısa vadeli yatırımlarına odaklandığı göstermiştir. Her iki banka da karlılıkta artış yaşamıştır.

Kader ve Asarpota (2007), her iki sektörün performansı hakkında fikir edinmek için 2000-2004 dönemi için Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki üç İslami ve beş geleneksel bankaya finansal oranlar uygulamıştır. Bu finansal oranlar karlılık, likidite, risk, ödeme gücü ve verimliliği kapsamıştır. Sonuçlar, Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki İslami bankaların daha karlı, daha verimli, daha az likit ve daha az riskli olduğunu göstermiştir.

Johnes vd (2008) çalışmasında, İslami ve konvansiyonel bankaların etkinliğini ölçmek için altı finansal oran kullanmıştır. Sonuçta, İslam bankalarının klasik bankalara bakarak daha az karlı olduğunu, ancak kar ve gelirler açısından daha karlı olduğunu göstermiştir. Öte yandan, veri zarflama analizi (VZA) kullanarak, konvansiyonel bankaların toplam etkinliğini İslami bankalardan önemli ölçüde daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Moin (2008), Pakistan'ın ilk İslami bankasının performansını 2003'ten 2007'ye kadar olan bir dönem için 5 konvansiyonel bankadan oluşan bir grupla karşılaştırmıştır. Çalışma, seçilen İslami bankanın beş konvansiyonel bankanın ortalamasından daha az karlı, daha az riskli ve daha az verimli olduğunu ortaya koymuştur.

Safiullah (2010), 2004-2008 yılları aralığından Bangladeş'te hizmet veren 4 İslam bankası ve 4 ticari bankanın üstün performansını ölçmeye çalışmıştır. Bankaların finansal performans parametreleri karlılık, likidite ve borç ödeme gücü, ekonomiklik ve verimlidir. Çalışma, geleneksel faiz temelli hizmet veren bankaların İslami temelli İslami temelli hizmet veren bankalardan daha iyi performans gösterdiği sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca, İslami bankaların iş geliştirme, karlılık, likidite ve ödeme gücü bakımından performanslarının geleneksel faiz temelli bankalar ile kıyaslandığından daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir.

Loghod (2010) çalışmasında, özet finansal bilgilerin ve seçilmiş finansal oranların istatistiksel analizini kullanarak Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerindeki İslami ve geleneksel bankaların finansal performansını karşılaştırmıştır. Bu çalışmada, iki banka türü arasındaki finansal performans farklılıklarını incelemek için nicel yöntem kullanmıştır. Bu çalışmanın 2000-2005 dönemi için sonuçları, İslami bankalar ile ticari bankaların performansları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olmadığını göstermiştir.

Arslan ve Ergec (2010), 2006-2009 döneminde Türkiye’de hizmet veren 26 ticari banka ve 4 katılım bankasının verimliliğini VZA kullanarak ölçmüştür. Sonuçlara bakıldığında, 2006 senesinde 7 ticari banka ve 3 katılım bankası, 2009 senesinde ise 10 ticari banka ve 1 katılım verimsiz olarak değerlendirilmiştir.

Dağ (2011) çalışmasında, 2006-2009 dönemi için VZA yöntemini kullanarak mevduat bankaları ve katılım bankalarının etkinlik ölçümlerini yaparak bir karşılaştırma gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında katılım bankalarının tam verimli olmadığı, fakat sabit getiri varsayımı altında özel sermayeli bankalar kadar verimli olduğu tespitinde bulunmuştur.

Jaffar ve Manavri (2011) çalışmasında, sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, kazanç, gücü ve likidite pozisyonu gibi standart CAMEL testi faktörlerini değerlendirerek 2005-2009 dönemi arasında Pakistan’da hizmet veren 5 İslami ve 5 geleneksel bankaların performansını incelemiş ve karşılaştırmıştır. Sonuçlara göre, İslami bankaların sermaye yeterliliği ve likidite açısından daha iyi performans gösterdiğini, geleneksel bankaların ise yönetim kalitesi ve kazanç gücü açısından daha iyi performans gösterdiğini ortaya koymuştur.

Ashraf ve Rehman (2011) çalışmasında, 2007 ve 2010 yılları arasından Pakistan’daki İslami bankaları ve konvansiyonel bankaların varlık yapılarını, likidite oranlarını, kredi risklerini ve kar paylarını karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuçları konvansiyonel bankaların İslami bankalardan daha verimli olduğunu göstermiştir.

Viverita (2011), Endonezya’daki İslami ve konvansiyonel bankaların performansını karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuçları, İslami bankaların karlılık ve gelirlerinin geleneksel bankalardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Parlakkaya ve Çürük (2011), Türkiye’de hizmet veren geleneksel bankalar ile katılım bankalarının finansal oranlar aracılığıyla birbirlerinden ayırt edilip

edilmeyeceğini incelemiştir. 2003-2007 yıllarına ait verilerin kullanıldığı çalışmada, katılım bankaları geleneksel bankalara kıyasla daha fazla kar marjına sahip olduğu görülmüştür. Öte yandan, aktif kalitesi göstergelerinden kredilerin varlık toplamına oranı ve likidite göstergelerinden mevduatın toplam aktiflere oranı geleneksel bankalar lehinedir.

Onur ve Abdalla (2011), İslami bankaların performans seviyelerini belirlemek için veri zarflama analizi (VZA) tekniğini kullanarak 2007-2008 yıllarında Sudan'daki hizmet veren 12 özel ve devlet İslami bankasını analiz etmiştir. Analize birçok etkinlik ve verimliliği içeren değişkenleri dâhil etmişler ve ölçek etkinliği için bir kısıt olmadığı, banka boyutunun ise ölçek etkinliği için oldukça önemli bir unsur olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Usman ve Khan (2012) çalışmasından, 2007 ve 2009 yıllarında Pakistan'daki faaliyet gösteren 3 İslami ve 3 konvansiyonel bankanın karlılık ve likidite oranlarını karşılaştırmak için t-testi yöntemini kullanmıştır. Hesaplanan sonuçlar, İslami bankaların karlılık ve likiditenin geleneksel bankalardan daha değerli olduğunu ortaya koymuştur.

Zeitun (2012) çalışmasında, 2002-2009 döneminde Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerindeki İslami ve konvansiyonel bankaların performansının belirleyicilerini yatay kesit zaman serisi (panel veri) kullanarak ampirik olarak incelemiştir. Çalışmada, bankaya özgü faktörler (iç değişkenler), makroekonomik faktörler (dış değişkenler) ve sahiplik yapısı değişkeni kullanmıştır. Sonuçlar, banka özkaynakların sadece geleneksel bankaların karlılığını açıklamada ve artırmada önemli olduğunu göstermiştir. Maliyet/gelir oranı hem de konvansiyonel bankaların performans üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Ayrıca, büyüklüğün tahmin edilen etkisi, ROE kullanarak İslami bankacılık ölçek ekonomilerine dair kanıt sağlarken, konvansiyonel bankalar için anlamlı değildir.

Yayar ve Baykara (2012), Türkiye'de hizmet sunan dört katılımcı bankasının tanımlanan dönemdeki etkinlik ve verimliliklerini değerlendirmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında en verimli banka Albaraka Türk, en iyi performans gösteren banka ise Bank Asya'dır. Kuveyt Türk'ün ise sunduğu yatırım araçlarının çeşitlenmesi ile birlikte verimlilik ve etkinliğinde önemli bir artış sağladığı tespit edilmiştir.

Siraj ve Pillai (2012), 2005-2010 yılları arasında Körfez İşbirliği Konseyi bölgesinde faaliyet gösteren altı (6) geleneksel ve altı (6) İslami bankanın performansını incelemiş ve karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, İslami bankaların geleneksel bankalara göre daha fazla öz kaynakla finanse edildiğini ortaya koymuştur. Ardından, İslami bankaların likidite, mevduat büyümesi ve karlılık büyüme oranlarının geleneksel bankalardan daha hızlı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, İslami bankaların kaldıraç oranının geleneksel bankalardan daha yüksek belirlenmiştir.

Kouser ve Saba (2012), CAMEL oranlarını kullanarak Pakistan'daki geleneksel, karma ve İslami bankaların performans analizlerini karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, İslami bankaların varlık kalitesi, sermaye ve yönetim açısından geleneksel bankalardan daha iyi olduğu görülmüştür.

Hanif vd. (2012), Bu deneysel çalışmanın amacı, Pakistan'daki İslami ve konvansiyonel bankaların performansını analiz etmek ve karşılaştırmak ve iki bankacılık kanalından hangisinin daha başarılı olduğunu belirlemiştir. Bu çalışma için 22 konvansiyonel banka ve 5 İslami bankadan oluşan bir örneklem seçilmiştir. Sonuçlara göre, karlılık ve likidite yönetimi açısından konvansiyonel bankacılık sektörünün İslami bankacılık sektöründen daha iyi performans gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, kredi riskinin yönetilmesi ve ödeme gücünün korunması açısından İslami bankacılığın performansı, bu bankacılık sektörünün gücünü ve sağlamlığını gösteren geleneksel bankacılık sektöründen daha iyidir.

Rhu vd. (2012), Malezya'daki İslami ve konvansiyonel bankaların performansını karlılık ve risk oranlarını kullanarak karşılaştırmıştır. 2006-2010 yıllarını kapsayan çalışmaları, İslami bankaların konvansiyonel bankalara kıyasla daha az riskli ve daha kazançlı olduğunu göstermiştir.

Rozzani ve Rahman (2013), CAMELS derecelendirmesini kullanarak bankacılık performansı alanını araştıran bu çalışmanın temel amacı Malezya'da hizmet sunan Katılım ve konvansiyonel bankaların performansını incelemiştir. Çalışma için 19 konvansiyonel banka ve 16 İslami banka örneklem olarak seçilmiş ve 2008 ile 2011 yılları arasındaki verileri analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarına bakıldığında, Malezya'daki geleneksel ve İslami bankaların performans düzeylerinin çok benzer olduğunu göstermiştir.

Sakarya ve Kaya (2013), çalışmalarında Türkiye’de hizmet veren mevduat bankaları ile katılımcı bankaları karşılaştırmışlar ve katılım bankalarının farklılaştığı alanları incelemişlerdir. Çalışmada 2005-2012 döneminde Türkiye’de hizmet veren mevduat bankaları ve katılımcı bankaları panel veri metodu kullanılarak incelenmiştir. Katılım bankalarının daha yüksek öz sermaye ile faaliyet göstermeleri ve finansal aracılık faaliyetlerine odaklanmaları nedeniyle etkinlik ve karlılık açısından diğer bankalardan farklılaşmadıkları tespit edilmiştir.

Bağcı ve Esmer (2014), çalışmalarında, katılım bankalarının 2005-2014 dönemi arasındaki finansal performansları ölçülmüş ve sıralanmıştır. Bu araştırmada Bank Asya, katılımcı bankalar açısından en başarılı finansal performansı gösteren banka olmuştur. Başka bir deyişle, Bank Asya bu çalışma bitiminde Türkiye’deki katılım bankaları arasında en kazançlı İslami bankası çıkmıştır.

Al-Gazzar (2014), Bu çalışmada, Körfez ve Orta Doğu ülkelerindeki hizmet veren İslami ve geleneksel bankaların performansı CAMEL kriterleri bakımından karşılaştırılmıştır. Çalışmada, bölgedeki banka karlılığının temel belirleyicilerini incelemeye ve banka türünün düzenleyici rolünün banka performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olup olmadığını değerlendirmeye çalışmıştır. Çalışmanın ampirik sonuçları, İslami bankalarının sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, yönetim kalitesi ve kazanç kalitesi açısından geleneksel bankalardan daha iyi performans göstermiş, Ancak geleneksel bankalardan daha düşük bir likidite pozisyonuna sahip olduğunu kanıtlanmıştır.

Gökarp (2014), Çalışmanın amacı, küresel kriz öncesinde ve sonrasındaki dönemler katılım bankaları ile ticari bankaların karlılıkları arasında bir kriz farkı bulunup bulunmadığını sorgulamıştır. Çalışmada t-testi tekniği kullanılarak elde edilen sonuçlar, ticari bankaların kriz öncesi dönemde katılım bankalarına kıyasla daha iyi aktif kalitesi, sermaye yapısı ve likidite oranlarına sahip olduğunu göstermiştir. Krizden daha az etkilenmek için aktif kalitesi, sermaye yapısı ve likidite oranlarının iyileştirilmesinin önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Buğan vd. (2015), Bu kapsamda, Türkiye’de hizmet veren mevduat ve katılımcı bankaların 2006-2014 dönemine ait mali tablolarından alınan finansal oranları kullanılmıştır. Yapılan bağımsız örneklem t-testi, mevduat bankalarının toplam aktiflerinin ve likiditesinin katılım bankalarına göre daha fazla olduğunu ve

mevduat bankalarının katılım bankalarına göre daha sağlam bir sermaye yeterliliği yapısına sahip olduğunu göstermiştir.

Bilge (2015) çalışmasında, 2008 küresel ekonomik krizinin bankacılık sektörüne etkilerine ve bu finansal kriz sürecinde küresel ve Türk bankacılık sektöründe katılım bankalarının gelişimini açıklamaya çalışmıştır. Bu küresel kriz sırasında konvansiyonel bankalar ile faizsiz bankaların performanslarının karşılaştırdığı çalışmada, faizsiz finansman uygulamalarının performans ve kazanç açısından daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Faizsiz bankacılık sektörü kriz dönemlerinde daha iyi durumdadır çünkü riskli finansal ürünler yasaklanmıştır ve bankaların bu riskli ürünlerde yatırım yapması da yasaklanmıştır. Bankaların ciddi sermaye kayıplarına uğradığı ve zarar gördüğü kriz dönemlerinde, faizsiz bankacılık sektörünün gelişimi bir göstergedir.

Gençtürk ve Çobankaya (2015) çalışmasında, İslami bir banka ile hiç çalışmamış olanlar ile İslami bankacılık sisteminin müşterisi olanların İslami bankacılık hakkındaki algılarını ölçmüştür. Bu çalışma, İslami banka müşterilerinin kısa sürede işlem yapabildikleri için, kaliteli ve uygun fiyatlı hizmet sundukları için, çalışanları saygılı ve nazik olduğu için, yenilikçi oldukları için ve dini nedenlerle bu sistemi tercih ettiklerini raporlamıştır.

Pehlivan (2016), Araştırmanın hedefi, Türkiye’de katılımcı bankaları ile birlikte mevduat bankalarının mevcut durumlarını karşılaştırmış ve bankacılık sektöründeki önemlerini ortaya koymuştur. Bu çalışmada katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki önemi 2006-2014 dönemi için farklı büyüklükler (toplam aktifler, öz kaynaklar, toplanan fonlar, kullandırılan fonlar, net kar, çalışan ve şube sayısı) ve oranlar (karlılık oranları, sermaye yeterlilik oranı ve gelir-gider oranları) kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışma, katılımcı bankaların bankacılık sektörü içindeki öneminin ve payının giderek arttığı sonucuna varmaktadır.

Aras vd. (2017) çalışmasında Garanti Bankası’nın sürdürülebilirlik performansının verimliliğini hesaplamak için TOPSIS metodunu uygulamıştır. Çalışmalarından çıkan sonuçlara göre Garanti Bankası’nın sürdürülebilirlik performansının yükseldiğini belirlemiştir.

Erdoğan (2018), 2016-2017 döneminde Türkiye’de hizmet veren katılımcı bankaların finansal başarısını çok kriter karar verme tekniklerinden biri olan Multi-

MOORA ile araştırmış ve Vakıf Katılım Bankası'nın finansal performans açısından ilk sıradaki yerini koruduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bozdoğan vd. (2018), Bu çalışmada Türkiye hizmet veren iki devlet ve üç özel sektör katılım bankasının beşer aylık bilgilerini TOPSIS yöntemi kullanılarak incelemiştir. Analizde öncelikle her bir katılım bankasının kendi fonlama performans değerleri belirlenmiş ve diğer katılım bankalarının değerleri ile mukayese edilerek bir performans başarı sıralamasına ulaşılmıştır. Ardından, incelenen dönemde en iyi finansal sonuçlara sahip olan bankanın Türkiye Finans Katılım Bankası, en kötü sonuçlara sahibi olan bankanın ise Ziraat katılımcı bankası olduğu görülmüştür.

Kendirli vd. (2018), Bu araştırmada Türkiye'de hizmet veren katılımcı bankaları ve ticari bankalar incelenmiştir. Analiz, 2005-2008 yılları arasındaki kriz öncesi dönem, 2008-2011 dönemi arasındaki kriz dönemi ve 2011-2015 yılları arasındaki kriz sonrası döneme ait bankacılık verilerine dayanmaktadır. Çalışma kapsamına 3 katılım bankası ve 10 ticari banka toplam 13 banka dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre, kriz öncesinde ve sonrasında ticari bankaları ilk sırada yer alırken, kriz senesinde (2008) katılımcı bankaları finansal değerler açısından daha fazla performans gösterdikleri ve daha karlı oldukları görülmüştür.

Platnova vd. (2018), çalışmalarından 2000-2014 döneminde Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) coğrafyasında İslami bankaların kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve finansal performansları üzerindeki ilişkileri, örnek bankaların yıllık rapor açıklamalarının analiz yoluyla kurumsal sosyal sorumlulukla ilgili veriler üreterek incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçları, Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerindeki İslami bankaların kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile finansal performansları aralarında anlamlı pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Sonuçlar aynı zamanda Körfez İşbirliği Konseyi'ndeki İslami bankaların kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile gelecek dönem finansal performansları ile pozitif bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır, bu da Körfez İşbirliği Konseyi'ndeki İslami bankalar nezdinde yürütülmekte olan mevcut kurumsal sosyal sorumluluk aktivitelerinin finansal performansları üzerinde uzun vadeli bir etkiye sahip olabileceğini gösterebilir.

Gezen (2019), Türkiye'de hizmet veren katılım bankaların 2010-2017 Çok kriterli karar verme yöntemlerinden ENTROPİ ve WASPAS yöntemleri yardımıyla analiz tespit edilmiştir. Çalışma ile elde edilen sonuçlara göre, 2010-2015'e kadar en

iyi performansı Türkiye Finans Katılım Bankası, ardından 2016 ve 2017 yıllarında ise en iyi performans Kuveyt Türk Katılım Bankası ortaya koymuştur.

Karakaya (2019), Türkiye’de hizmet veren beş katılımcı bankası performansı, sermaye, varlık kalitesi, yönetimin kalitesi, kazançlar, likidite ve piyasa riskine duyarlılık temel kriterlerini içeren toplam 18 mali oran uygulayarak incelenmiştir. Bu çalışmada, CAMELS sistemine göre performans ölçümü hedeflenmiştir. Ardından, TOPSIS ile katılım bankaları finansal performans açısından sıralanmıştır. TOPSIS analizi sonucuna göre, Kuveyt Türk birinci sıradayken Albaraka Türk son sırada yer almıştır.

Hoque vd. (2019), Bangladeş’teki faaliyet bulunan beş İslami ve beş geleneksel bankanın performansı karlılık, likidite ve ödeme gücü bakımından analiz yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, geleneksel bankaların performansının İslami bankalara göre daha iyi olduğunu göstermiştir.

Kartal (2020) çalışmasında, Türkiye’de hizmet sunan beş (5) katılımcı bankanın performansını 2017 ve 2018 dönemleri için kazanç ve gider kriterleri bakımından analiz etmiştir. Analiz metodunu olarak ÇKKV yöntemlerinden biri olan VIKOR modeli kullanılmıştır. Sonucuna göre 2017 yılında en iyi performansı Ziraat Katılımcı Bankası, 2018 senesinde ise Kuveyt Türk katılımcı Bankasının ortaya koyduğu belirlenmiştir.

Tetik ve Şahin (2020), Bu çalışmada 2011-2019 yılları arasında Türkiye bankacılık alanında hizmet sunan katılım bankalarının finansal performansları TOPSIS metoduyla incelemiştir. Yapılan analizler, katılım bankaları içerisinde finansal performansı en iyi olan bankanın Türkiye Finans Katılım Bankası olduğunu göstermiştir.

Karavardar ve Çilek (2020), Bu araştırmanın temel hedefi, Türkiye’de bankacılık sektöründe hizmet sunan katılım bankalarının performansını incelemek ve performans sıralamalarını belirlemektir. Bu çalışmada Türkiye’de hizmet sunan 5 katılım bankası ve 9 rasyo finansal açıdan analiz edilmiştir. Analiz yöntemi olarak ÇKKV tekniklerinden biri olan Multi-MOORA, 2016-2018 analiz dönemi için kullanılmıştır. Analiz sonucunda finansal etkinliği en iyi olan katılım bankasının Vakıf katılım olduğu tespit edilmiştir.

Akyüz vd. (2020) çalışmalarında, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının performansını 2013-2017 yılları arasındaki verileri CAMELS analizi ile kullanılarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonucunda katılım bankaların CAMELS skorlarının 2015 yılından itibaren genel olarak düştüğü tespit edilmiştir.

İbrahim (2020) çalışmasında Malezya’daki 16 İslam bankasının etkinliğini, karlılığını ve riskini 21 geleneksel banka ile karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, Malezya’daki bulunan katılım bankaların konvansiyonel muadillerine göre kıyaslandığında daha az kazançlı olduğunu ve İslami bankaların yaygınlaşmasının daha az banka karlılığı ile bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, İslami bankaların artan varlığının Malezya bankalarını daha az riskli ve sınırlı kanıtlarla daha verimli hale getirdiği görülmüştür.

Gençtürk vd. (2021), araştırmada çok kriter karar verme metodlarından biri olan MARCOS metodu uygulanmıştır. Performanslarının değerlendirilmek için seçilen kriterler: toplanan fonlar, ödenecek fonlar, avans verilecek alacaklar, varlık toplamı, öz kaynak, net kar, personel sayısı ve şube sayısı olup, kriterler CRITIC yöntemle ağırlıklandırılarak analiz işlemine dâhil edilmiştir. Dolayısıyla Vakıf katılım bankası her iki vadede de en başarılı performansa imza atmıştır. Salgın öncesinde katılım bankalarının performansının değerlendirilmesinde danışmana olan alacaklar kriteri yüksek öncelikli iken, salgın sürecinde katılım bankalarının performansının genel değerlendirmesinde net kar ve tavsiye olunacak alacaklar kriterinin önceliğinin arttığı görülmüştür.

Yılmaz vd. (2021), çalışmada 2015 ile 2019 yılları arasındaki 5 yıllık döneme ait veriler kullanılarak bir panel veri analizi yapılmıştır. Alınan sonuçlara bağlı olarak, sermaye yeterlilik oranının aktif karlılığına olumsuz etkisinin, risk faktörlerini minimize etme ihtiyacından dolayı karlılığa olumsuz yansımış olabileceği, katılım bankalarından kullandırılan fonlar/toplam aktifler oranının karlılığa olumsuz yansımalarının ise. Katılım bankalarının fon kullandırma oranındaki artış ve takipteki kredilerdeki artışın söz konusu olabileceği, bunun da karlılığı olumsuz etkileyebileceği değerlendirilmiştir.

Sezal (2022), çalışmasında, Türkiye’de bankacılık alanında hizmet sunan tüm tasarruf ve katılım bankalarının 2010-2020 dönemindeki finansal performansları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada en önemli finansal unsulardan

biri olan sermaye yeterlilik oranı da dahil olmak üzere yaklaşık 8 finansal oran incelenmiştir. Araştırma sonuçları, yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterlilik oranlarının devlet sermayeli ve katılım bankalarına göre daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Akbalık vd. (2022), bu araştırmanın hedefi, Türkiye’de hizmet sunan katılımcı bankaları ve mevduat bankalarının 2017-2021 dönemi için finansal performanslarını ölçmek ve karşılaştırmaktır. Finansal performansı ölçmek için katılım bankaları ve mevduat bankalarının 2017-2021 dönemi performansı ENTROPI VE COPRAS yöntemleri kullanılarak yedi (7) kriter bazında değerlendirilmiştir. Analiz, hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının 2017-2021 döneminde finansal performanslarını sürekli olarak geliştirdiğini ve her iki sektörün finansal performans sıralamalarının aynı olduğunu göstermiştir.

Çalış vd. (2022) çalışmalarında, katılım bankacılığı sektörünün finansal sağlamlığı ve ödeme gücü Türkiye bağlamında analiz edilmiştir. Bu amaçla Türkiye’de hizmet sunan 5 katılımcı bankası durumu 2016-2020 yıllarına ait finansal verileri üzerinden incelenmiştir. Araştırmada kullanılan Z-skor modeli sonuçlara göre hem özel hem de kamu sermayeli katılım bankalarının iflas riski ile karşı karşıya oldukları; Banko metre modeli sonuçları göre ise katılım bankalarının incelenen dönemlerde ağırlıklı olarak gri alanda yer aldığı ve finansal zorluk yaşama potansiyeli taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öner (2022) çalışmasında, COVID-19 salgını sırasında devlet bankaları (T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı) ve katılım bankaları aracılığıyla çıkarılan sukuklar açısından salgının ne ölçüde etkili olduğu incelemiştir. Bu kapsamda 2015-2021 dönemi için aylık düzeydeki veriler üzerinde panel veri analizi metodu uygulanmıştır. Analiz sonucunda sukuk ihracının salgın sürecinde güvenli liman özelliği sergilediği ve bu süreçte olumsuz yönde etkilenmediği gözlemlenmiştir.

Yunus(2022), çalışmanın analiz kısmında geleneksel ve katılımcı bankaların 2017-2020 yılları arasındaki verileri TBB ve TKBB üzerinden elde edilerek karşılaştırmalı finansal analiz yapılmıştır. Çalışmada, geleneksel bankalar ile katılımcı bankalar arasında katılımcı bankaların performansının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak bankacılık sektöründeki katılımcı banka sayısının geleneksel bankalara göre daha az olduğu görülmüştür.

Sezal (2022) çalışmalarında, Türkiye’de bankacılık alanında hizmet sunan mevduat ve katılım bankalarının 2010-2020 dönemindeki finansal faaliyetleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada, en temel unsurlardan biri olan sermaye yeterlilik oranı dâhil olmak üzere toplam 8 finansal oran incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda yabancı sermayeli bankaların devlet ve katılım bankalarına göre oldukça yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

Gürçay vd. (2022) çalışmalarında, katılım bankaları ve mevduat bankalarının etki düzeyinin COVID-19 öncesi dönem ile salgının devam ettiği 2020 ve 2021 verileri arasında farklı olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu kapsamda örneklem olarak seçilen beş (5) özel mevduat bankası ve katılım bankası bir analiz yapmıştır. Katılım bankaları ile mevduat bankaları arasındaki oransal farklılıklarının istatistiksel olarak önemli olup olmadığını bulmak için t-testi kullanılmıştır. Sonuçlar, katılım bankalarının pandemi döneminde aktif kalitesi açısından daha etkin olduğu, diğer değişkenler açısından ise anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Türkiye’de hizmet veren beş katılımcı bankalarının 2016-2020 yılları arasında karlılık performansı ölçülmüştür. Şubat 2019 itibariyle Türkiye Emlak katılım bankası A.Ş faaliyet başlamıştır. Fakat 2019 yılı katılım bankacılığı sektörüne girmesinden dolayı verileri yetersiz bulunmaktadır. Bununla birlikte çalışma sadece katılım bankaları üzerinde odaklanmaktadır.

3.5. ARAŞTIRMANIN VERİ SETİ

Bu çalışmada 2016-2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyette bulunan tüm kamu ve özel bankaların (Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Albaraka Katılım Bank, Kuveyt Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası) finansal verileri kullanılmıştır. Karlılık performansının ölçmek için, sermaye yeterlilik, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, karlılık ve gelir gider yapısı olmak üzere altı alt kriter seçilmiştir.

Analizde kullanılan tüm oranlar Türkiye Bankacılık Birliği (TBB), Türkiye Kalkınma Bankaları Birliği (TKBB) ve Katılım Bankalarının internet sitelerinde yayınlanan raporlardan temin edilmiştir.

3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN FİNANSAL ORANLAR

3.6.1. Sermaye Yeterlilik Oranı

Her ne kadar bankalar büyük ölçüde yabancı sermayeli kurumlar olsalar ve toplam kaynakları faaliyetlerine oranla küçük olsa da sermaye, düzenleyiciler ve banka yönetimi açısından dikkatle incelenen bir konudur. Nitekim banka sermayesi, bankanın kullandığı fonların özünü tutarlı bir şekilde yansıtan ve finansal sağlamlık hissi sağlayarak karşılaşılan zorlukların üstesinden gelinmesine yardımcı olan bir araçtır. Bankanın sahip olduğu sermaye miktarı genel olarak finansal gücün bir ölçüşü olarak kabul edilmektedir (Akpınar, 2006: 39).

Sermaye yeterliliği, ticari bir bankanın varlıklarının ve mali kaynaklarının niteliğine dayalı göreceli bir kavramdır. Sermaye yeterlilik oranları, bir bankanın sermayesinin bilançosunun tahmini riskliliğine göre yeterliliğini ölçen bir yöntemdir. Sermaye yeterlilik oranları, ticari banka yöneticileri veya düzenleyicileri tarafından sermaye yeterliliğini belirlemek ve bankanın sağlam olup olmadığını göstermek için kullanılan ölçütlerdir (Eğilmez, 2019: 376).

Sermaye yeterlilik oranı (SYR), bir bankanın risk ağırlıklı kredi risklerinin yüzdesi olarak ifade edilen mevcut sermayesinin bir ölçüsüdür. Sermaye yeterlilik oranı, mevduat sahiplerini korumak ve dünya çapında finansal sistemlerin istikrarını ve verimliliğini artırmak için kullanılır. Bankanın mevcut sermayesi ile alabileceği potansiyel risk miktarını ölçen en önemli rasyo sermaye yeterlilik rasyodur (SYR). Şu oran aynı zamanda sermaye seviyesi ile bankanın hizmetleri aralarındaki ilişkinin de bir ölçüşünü sağlar. Basel kuralları uyarınca, %8’lik sermaye yeterlilik oranına ulaşılması, bu oranın açıklanması ve sürdürölmesi gerekmektedir (Çetin, 2018:170). SYR, bankaların iflas etmeden önce makul miktarda zararı karşılamak için yeterli tampona sahip olmalarını sağlamak için esastır.

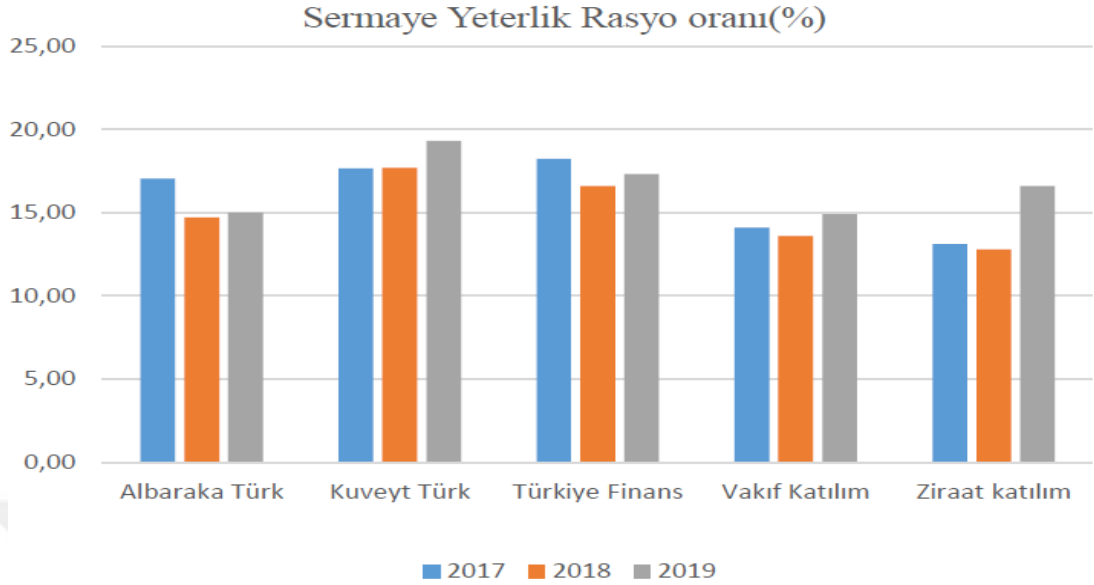
Türkiye’de uluslararası sermaye yeterliliği kuralları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından uygulanmaktadır. Ardından Türkiye’de, Basel I kriterleri 1992’de uygulama başladıktan sonra 2006 yılında Basel II bir geçiş yapmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu aldığı karar doğrultusunda, Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterlilik oranının %8 olarak hesaplanması, yurt dışında şubesi bulunan bankalar ile yeni şube açmak isteyen bankaların ise %12’lik hedef orana ulaşması gerekmektedir. Sermaye yeterlilik oranı katılım bankaları ve geleneksel bankalar için %12 olmalıdır (Çetin, 2018: 171).

Öz kaynak / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)

Öz kaynak oranı, bir şirketin finansal kaldıracını, yani faaliyetlerinin öz kaynak veya borçla finanse edilme derecesini ölçer. Sermaye yeterlilik oranı, sermaye ile risk ağırlıklı varlıklar arasındaki orana karşılık gelir. Bankaların faaliyetleri sırasında kredi, piyasa ve operasyonel risklerden kaynaklanabilecek zararların bankanın öz kaynakları ile ne ölçüde karşılanabileceğini gösterir. Kredi riski, bir borçlunun alacaklısına kredisinin tamamen veya bir kısmını sözleşmelerde öngörülen son tarihlerde geri ödeme olasılığına (veya istekliliğine) ilişkin belirsizliğe karşılık gelir. Operasyonel risk için de Basel II sermaye gerekliliği getirilmiştir. Finansal kuruluşlar için operasyonel risk, kurumun prosedürlerinin (eksik veya eksik analiz veya kontrol, teminatsız prosedür), personelinin (hata, kötü niyet ve dolandırıcılık), iç sistemlerinin (bilgisayar) yetersizlik veya başarısızlığından kaynaklanan doğrudan veya dolaylı kayıp riskidir (BDDK, 2010: 12).

Şekil 21: Yıllara Göre Bankaların Sermaye Yeterlilik Oranı

Katılım bankalarının sermaye yeterlilik oranları incelendiğinde, 2017-2019 döneminde beş katılımcı bankanın sermaye yeterlilik oranları %12’nin üzerinde olmakla birlikte en yüksek rasyoya Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın sahip olduğu görülmektedir.

Kaynak: <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, 08.03.2020 tarihinde erişilerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Öz kaynaklar / Toplam Aktifler

Bu bankanın sahiplerinden gelen kaynaklarının yüzdesini gösteren bir orandır. Aynı zamanda öz kaynak oranı olarak da bilinen bu oran, öncelikle uzun dönem borç verenler için şirketin maddi durumunu hakkında bilgi verir (Yazıcı, 2018:112). Başka bir ifadeyle, özkaynaklar/toplam aktifler, sahipler ve hissedarlar açısından finanse edilen varlıkların yüzdesinin bir ölçüsüdür. Oran, şirketin uzun vadeli ödeme gücünü ortaya koyar. Oranın yüksek olması, şirketin uzun vadeli borçlarını ve bunların faizlerini ödemekte zorluk çekmeyeceğini gösterir. Başka bir deyişle, şirketin kredi verenlerinin güvenlik marjının yeterli olduğunu göstermektedir. Bu oranın zaman içinde yükselme eğilimi göstermesi genellikle bir yönetim başarısı olarak kabul edilir (Akdoğan, 2010:653).

(Öz kaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler

Söz konusu oran, serbest sermayenin bankaların varlıklarını karşılama yeterli olduğunu gösterir. Bu oran oldukça yüksek olmalıdır(Toraman oğlu, 2020: 27). Başka bir ifadeyle, bu oran, bankanın serbest sermayesinin varlıklarını karşılama kabiliyetini gösterir. Bankanın daha likit olan sermayesi, öz kaynaklardan duran varlıklardan çıkarılmasıyla elde edilir (Kurt ve Köse, 2017:302).

3.6.2. Bilanço Yapısı

Bilanço yapısı oranları, bankaların varlık ve yükümlülüklerini oluşturan unsurların yapısı hakkında bilgi edinmemizi sağlayan oranlardır. Aktif-pasif yönetimi bağlamında, bankanın bilançosunda temettü oranlarındaki değişiklikler veya likidite durumu nedeniyle karşılaştığı uyumsuzluğu ifade ederler (Risk yönetim, 2019: 107).

3.6.3. Aktif Kalitesi

Aktif kalitesi, kullandırılan fonların getirisinin kalitesini gösteren oranlar olarak tanımlanabilir. Bankaların kaynaklarının büyük bir kısmının faiz ödemek ve getiri elde etmek için kullanılması gerektiğinden, bankacılık varlıklarının kalitesi hem karlılık hem de zarar riski açısından çok önemlidir. Bu oranlar, bankaların kredi sağlama temel işlevlerini ne ölçüde yerine getirdiklerini değerlendirmek için kullanılır (Uçkun ve Girginer, 2011).

Bankaların aktif kalitesi analiz edilirken, aktif türleri ve verilen kredilere odaklanılmaktadır. Banka varlıklarının yüksek oranının kredilerden oluştuğu göz önüne alındığından, varlık kalitesi değerlendirmek için kullanılan kriterlerin çoğu kredi kalitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Çelik, 2004: 102). Bankacılık sektöründe en önemli risk, kredi alan kurum veya kişilerin krediyi düzenli olarak veya tam zamanında geri ödemediği durumlarda bankanın karşı karşıya kaldığı risk olarak tanımlanan kredi riskidir (Yaslıdağ, 2007: 98)

Bankalar, en önemli varlıkları olan kredilerin ve menkul kıymetlerin vade yapısını yöneterek varlık yönetiminde esneklik sağlayabilirler. Kredilerin veya menkul kıymetlerin kısa vadeli olması, bankanın kısa aralıklarda yeni yatırımlar yapmasına olarak sağlar (Akpınar, 2006: 42).

Krediler ve Alacaklar Toplamı / Varlık Toplamı

Varlık toplamı içinde kredi ve alacakların payını belirten orandır. Bu rasyonun genel olarak yüksek olması bankaların temel fonksiyonlarını gerçekleştirdiğini, yüksek olması ise başarılı bir kredilendirme sürecine işaret etmektedir. Ancak oranın

fazla yüksek olması, verilen kredilerin geri alınamaması riski nedeniyle bankanın kredi riskini artıran faktörlerden biridir (Toramanoğlu, 2020: 28).

Krediler ve Alacaklar Toplamı / Toplanan Fonlar Toplamı

Bankaların topladıkları mevduatın ne kadarını gelir elde etmek için kullandıklarını, yani ne kadarını kredili satışa dönüştürdüklerini gösterir. Dış kaynakların önemli bir parçası olan mevduat faiz politikalarına göre değiştiği için kredilerin mevduata oranı da değişmektedir (Öçal ve Çolak, 1999). Başka bir ifadeyle, bu oran sağlanan fonların ne ölçüde borçlara dönüştürüldüğünü ifade etmektedir. Genellikle, bankaların ana faaliyeti kredi vermek olduğundan, yüksek bir oran genişlemenin bir işaretidir (Şahin, 2011: 148).

Takipteki Krediler (brüt) / Kredi ve Alacaklar Toplamı

Bankanın müşterilerine verdiği kredi toplamının ne kadarlık kısmının vadesinde geri ödenmediğini belirten bu oranın mutlak surette düşük olması gerekmektedir. Yüksek bir oran, düşük kredi kalitesine ve çok sayıda sorumlu krediye işaret eder. Aktif kalitesinin önemli bir göstergesidir. Banka tarafından verilen kredilerin ne kadarının geri ödeme sorunu yaşadığını gösterir. Genel olarak Bankaların alacak tahsilinde yaşadıkları sorunlar ve dolayısıyla takipteki krediler bankalar için bir kredi riski oluşturmaktadır (Eren, 2020: 37).

Vadesinde alacağını ödemeyen bankalarda, gecikme 30 günü aştığında yakın gözetim altındaki krediler alınmakta ve etkilenen genel rezerv oranları yükseltilmektedir. Bu sürenin 90 günü aşması durumunda, bu alacaklar izleme hesaplarına aktarılmakta ve bu alacaklarla ilgili spesifik provizyonlar ayrılmaktadır. Alınan kredinin izleme hesaplarına transferi, katılımcı bankanın bilanço borçlu hesaplar azalmakta ve bu kredileri izleme maliyetlerini artırmaktadır. Takipteki kredilerin oranındaki artış, varlık kalitesi, sermaye yeterliliği, net faiz marjı, likidite ve karlılık üzerinde doğrudan negatif etkiye sahip olacaktır (Selimler, 2015: 169).

Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler

Bankaların Karşılıklar Tebliği hükümleri uyarınca ayırmaları gereken karşılıklar toplam özel kredi karşılık tutarının toplam takipteki kredilere bölünmesi suretiyle belirlenen bu oran, bankaların sorunlu kredileri yönetebilme kabiliyetini

yansıtmaktadır. Bu oranın oldukça düşük olması bankaların kredilendirme konusunda başarı gösterdiğine işaret etmektedir (Doğan, 2008: 71). Banka tarafından verilen kredilerin ödenmesinde sorun yaşandığında takipteki kredilerin oranı artar. Takipteki kredilerin artması bankaların likiditesini etkileyen bir unsurdur. Tahsili geciken kredilerin (takipteki krediler) her biri için ayrı ayrı özel karşılık hesaplanmaktadır (Sevilengül, 2020: 30).

3.6.4. Likidite Oranları

Likidite oranları şirketin parasal durumunu gösterir ve vadesi gelen borçları ödeme kabiliyetinin belirlenmesine katkıda bulunur. Bu oranlar, şirketin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek ve yeterli işletme öz sermayesinin olup olmadığını saptamak için uygulanır. Bu oranlar, bankanın varlıklarının hızlı, kolay ve kısa vadede nakde dönüştürülebilme ve önceden planlanamayan ani yükümlülüklerini ödeyebilme kabiliyetini gösteren oranlardır. Bu oranlar aracılığıyla nakde yatırılan varlıkların menkul kıymete dönüştürülebilme kabiliyeti ve ihtiyaç duyulduğunda satılıp nakde dönüştürülebilme kabiliyeti değerlendirilebilir. Malı yapının getirdiği risk, likidite riskinin düşüklüğü ile dengelendiği için bu oranların yüksek olması arzu edilir (Uçkun ve Girginer, 2011).

Bankaların temel amacı kar maksimizasyonu olduğundan, diğer işletmelerde olduğu gibi bankalar için temel sorun daha yüksek risk maliyetleri ile daha yüksek karlar elde etmektir. Bu nedenle bankaların likiditeyi yönetirken dikkate aldıkları faktörlerden biri de karlılık oranıdır. Banka varlıklarının tamamen likit varlıklardan oluşması bankanın likidite derecesini artırırken, karlılık oranlarını düşürmektedir (Çolak, 2010: 195). Genelde, likidite oranları bankaların borçlarını kısa vadede geri ödeme kabiliyetlerini gösterir.

Likit Varlıklar / Varlık Toplamı

Bankanın likit aktiflerinin varlık toplamı içindeki payı ifade eden oran. Bu oranın oldukça yüksek olması, artan kredi talepleri ile plansız ve zamansız bir şekilde bankadan çekebilecek mevduatlarla başa çıkabilme kabiliyetini artırır. Likit varlıkların

toplam varlıklar içindeki payının yüksek olması, bankanın kaynaklarını verimli kullandığı gösterir ki bu da bankanın performansı bakımından olumludur (Bostan, 2021: 133-134).

Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükleri

Bu, bankanın verdiği kısa vadeli taahhütleri gerçekleştirme kabiliyetini ortaya koyan orandır. Yüksek bir oran arzu edilir. Yüksek bir likidite oranı bankanın performansı için iyidir çünkü riski azaltır (Bostan, 2021: 134).

TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler

Söz konusu oran, Türk lirası (TL) cinsinden likit varlıkların bankanın toplam varlıkları içindeki payını göstermektedir (Bostan, 2021: 134).

3.6.5. Karlılık Oranları

Ana hedefi kar sağlamak olan bankaların faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve varlıklarını muhafaza edebilmeleri büyük ölçüde karlılıklarına bağlıdır. Karlılık performansının banka yönetiminin başarısı ile doğrudan bağlantısı vardır. Karlılığa ilişkin oranlar, bankaların yürüttükleri hizmetlerden sağlanan gelirlerin yeterliliğini gözlemleyen oranlardır. Yani bankaların faaliyetleriyle ne kadar kar elde ettiğini bir göstergesidir.

Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Varlıklar

Banka varlıklarının getirisini ifade eder. Bu oran, bankanın aktiflerinin ne ölçüde kar üretebildiğini göstermektedir. Kar oranı arttığında, bu oran da artmaktadır.

Dönem Net Karı (Zararı) / Öz kaynaklar

Öz kaynak karlılığını yansıtır. Bu, bankaların genel karlılığında oldukça önemlidir.

Sürdürülen Faaliyetlerden Vergi Öncesi Kar / Toplam Varlıklar

Söz konusu oran, banka faaliyetlerinden elde ettiği karın toplam aktiflere oranını gösterir. Bankanın performansı için olumludur.

3.6.6. Gelir – Gider Yapısı

"Gelir gider yapısı " oranları, bankanın karını hangi esas olarak oluşturan gelir ve gider kalemlerinin hangileri olduğunu ve gelir ve gider toplamı içinde hangi unsurlara ağırlıklı olarak yer verildiğini ifade etmektedir (Aktaş ve Kargın, 2007: 41).

Özel Karşılıklar Sonra Net Faiz Geliri / Varlık Toplamı

Bankanın faaliyetlerinden sağladığı net faiz geliri ile varlık toplamı arasındaki oranı ifade eden bu oranın yüksekliği gerekmektedir. Oranın yükselmesi, banka tarafından kaynakların en verimli şekilde kullanıldığına işaret eder (Toraman oğlu, 2020: 30).

Özel Karşılıklar Sonra Net Faiz Geliri / Faaliyet Gelirleri (Giderleri) Toplamı

Faiz giderleri ile kredi ve diğer alacaklar için ayrılan karşılıkların faiz gelirlerinden düşülmesiyle bulunan net faiz gelirin faaliyet gelirler toplamı içindeki oranına işaret eden bu oranın yüksekliği gerekmektedir (Doğan, 2008: 72). Bu oran, özel karşılıklar sonrası net gelirin toplam faaliyet geliri içindeki payını gösterir. Oranın yüksek olması bankanın performansı açısından olumludur (Bostan, 2021: 136).

Kar Payı Dışı Gelirler (Net) / Varlık Toplamı

Bu oran, toplam varlıklar içinde personelin giderleri ve işletme giderleri gibi diğer giderlerin oranını göstermektedir. Bu oranın daha düşük çıkması arzu edilir. Genel anlamda bu bankanın ücret ve komisyon şeklindeki geliridir. Bu oranın yüksek olması bankanın performansı açısından olumludur.

Personel maliyetleri / Diğer işletme maliyetleri

Çalışanlar maliyetlerinin diğer işletme maliyetleri üzerindeki oranı gösteren bir orandır. Ana ortaklık Banka, Sosyal Güvenlik Kurumu'na çalışanları adına kanunla belirlenen oranlarda prim ödemesi yapmaktadır. Bu katkılar, muhasebeleştirildikleri dönemde personel giderlerine yansıtılır. Söz konusu oran, Banka'nın giderlerinin yapısı hakkında bilgi vermektedir (Bostan, 2021: 137).

3.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.7.1. Kriter Oluşturulması

Topsis yöntemini kullanmanın ilk adımı karar matrisinin oluşturmasıdır. 2016-2020 yılları için 6 ana kriter oluşturulmuştur. Belirlenen performans kriterler ve her bir kritere atanan kod aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 7: Çalışma Kapsamında Kullanılan Kriterler ve Kodlar

Ana Kriterler	Alt Kriterler	Kod
Sermaye Yeterliliği	Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)	S1
	Özkaynaklar / Varlık Toplamı	S2
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler) / Varlık Toplamı	S3
Bilanço Yapısı	TP Aktifler /Varlık Toplamı	Y1
	YP Aktifler / YP Pasifler	Y2
	TP krediler ve Alacaklar / Kredi ve Alacaklar Toplamı	Y3
Aktif Kalitesi	Krediler ile Alacaklar Toplamı / Varlık Toplamı	A1
	Kredi ve Alacaklar Toplamı / Toplam Toplanan Fonlar	A2
	Takipteki krediler (brüt) / Kredi ve Alacaklar Toplamı	A3
	Özel karşılıklar / Takipteki krediler(Brüt)	A4
Likidite	Likit Varlıklar / Varlık Toplamı	T1
	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	T2
	TP Likit Aktifler / Varlık toplamı	T3
Karlılık	Dönem Net Kar (Zararı) / Varlık Toplamı	K1
	Dönem Net Kar (Zarar) / Öz kaynaklar	K2
	Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Varlık toplamı	K3
Gelir-Gider Yapısı	Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Varlık Toplamı	G1
	Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Faaliyet Geliri (Gideri) toplamı	G2
	Kar Payı Dışı Gelir (net) / Varlık Toplamı	G3
	Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Gideri	G4

Kaynak: www.tkbb.org.tr esas alınarak hazırlanmıştır.

3.7.2. Performans Kriterleri ve Kriterlerin Kodlandırılması

Bu kısımda seçilmiş olan performans ölçütleri ve her bir ölçüt için atanmış olan kodlar bulunmaktadır. Ardından, Türkiye’de hizmet veren katılımcı bankalar arasından, belirtilen döneme ait verisi olan katılımcı bankalarına öncelik verilmiştir. Aşağıdaki kullanılan bankalar iki grup ayrılmaktadır.

Tablo 8: Çalışma Kapsamında Kullanılan Bankalar

Alternatifler		Kod
Özel sermaye katılımcı bankalar	Albaraka Türk Katılım Bankası	B1
	Kuveyt Türk Katılım Bankası	B2
	Türkiye Finans Katılım Bankası	B3
Devlet sermaye katılımcı banka	Vakıf Katılım Bankası	B4
	Ziraat Katılım Bankası	B5

Kaynak: www.tkbb.org.tr, 2023

3.7.3. Kriterlerin Ağırlıklandırılması

Çalışmanın bu aşamasında öncelikle katılım bankalarının performansını ölçmek amacıyla araştırmada değerlendirilen kriterler, literatürde birçok yazar tarafından objektif bir ağırlıklandırma yöntemi olarak önerilen ENTROPI yöntemi kullanılarak ağırlıkları belirlenecektir.

Aşağıdaki tablolarda yer alan 5 katılım bankasının 2016, 2017, 2018, 2019 ve 2020 yıllarında ENTROPI yönteminin başlangıcındaki karar matrisleri görülmektedir.

Tablo 9: 2016 Yılı Kararı Matrisi

2016 YILI KARARI MATRİSİ																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	13,46	6,93	3,27	68,27	63,31	79,88	66,49	94,33	5,06	52,30	26,19	42,04	7,89	0,66	9,54	0,80	1,98	47,47	1,06	56,56
B2	18,16	8,06	5,77	58,33	85,26	81,88	58,61	89,06	2,63	78,29	34,57	55,45	5,32	1,11	13,85	1,36	2,38	50,53	1,28	52,15
B3	15,58	9,43	1,48	71,11	55,66	85,44	65,96	121,52	5,44	61,47	24,67	44,76	5,53	0,76	8,08	0,95	1,69	31,90	1,43	2,18
B4	29,25	18,71	17,40	70,32	137,30	87,17	62,93	97,09	0,12	20,56	34,28	78,16	13,67	0,40	2,16	0,57	1,59	54,87	0,79	34,95
B5	12,46	9,60	8,68	79,30	53,98	89,04	69,82	98,61	0,18	36,55	26,20	43,38	13,16	0,38	4,01	0,50	1,98	67,89	0,28	46,30
Toplam	88,91	52,73	36,60	347,33	395,51	423,41	323,81	500,61	13,43	249,17	145,91	263,79	45,57	3,31	37,64	4,18	9,62	252,66	4,84	192,14

Tablo 10: 2017 Yılı Kararı Matrisi

2017 YILI KARARI MATRİSİ																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	17,06	6,84	3,41	64,94	68,89	74,97	67,50	96,62	4,95	57,68	26,53	39,15	8,43	0,65	9,55	0,79	2,22	50,95	0,87	53,14
B2	17,66	8,03	6,12	62,03	73,84	82,85	63,09	90,42	1,98	93,39	30,07	46,16	5,07	1,17	14,68	1,48	2,36	47,34	1,25	54,34
B3	18,22	10,39	1,26	69,37	57,80	83,92	64,83	115,01	5,58	70,88	25,93	45,30	5,94	0,96	9,24	1,17	2,22	45,48	1,18	46,99
B4	14,09	8,38	7,67	76,57	84,13	89,61	72,56	95,01	0,16	79,40	25,83	39,87	10,36	1,04	12,46	1,28	1,29	37,55	1,48	43,48
B5	13,10	9,78	8,86	76,72	62,68	84,88	79,26	113,46	0,30	51,91	17,04	26,92	5,75	1,10	11,32	1,39	2,45	72,37	0,31	44,02
Toplam	80,13	43,42	27,32	349,63	347,34	416,23	347,24	510,52	12,97	353,26	125,40	197,40	35,55	4,92	57,25	6,11	10,54	253,69	5,09	241,97

Tablo 11: 2018 Yılı Kararı Matrisi

2018 YILI KARARI MATRİSİ																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	14,70	7,72	0,05	51,41	48,59	61,01	62,01	91,48	7,21	0,05	29,02	44,44	5,79	0,32	4,11	0,40	1,04	31,20	2,17	0,86
B2	17,68	7,33	0,06	50,53	49,47	67,67	61,79	84,96	2,57	0,71	23,23	39,64	2,01	1,17	15,99	1,52	1,64	31,40	1,97	1,15
B3	16,61	9,19	0,06	57,69	42,31	73,27	63,39	111,03	5,81	0,70	21,33	34,58	0,93	0,95	10,29	1,21	1,69	37,30	1,77	0,90
B4	13,60	7,29	0,06	53,62	46,38	65,09	64,36	88,84	1,82	0,53	26,39	40,87	4,50	1,55	21,31	1,98	2,23	58,50	1,64	0,85
B5	13,06	10,00	0,10	65,06	34,95	70,83	79,95	117,08	1,35	0,87	12,60	23,90	1,53	1,45	14,54	1,87	2,56	67,00	0,90	0,71
Toplam	75,65	41,53	0,33	278,31	221,70	337,87	331,50	493,39	18,76	2,86	112,57	183,43	14,76	5,44	66,24	6,98	9,16	225,40	8,45	4,47

Tablo 12: 2019 Yılı Kararı Matrisi

2019 YILI KARAR MATRİSİ																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	15,00	7,40	0,04	47,30	95,40	49,70	60,10	78,00	7,19	0,43	0,33	0,41	0,10	0,00	0,02	0,00	0,00	0,56	0,01	1,50
B2	19,32	6,50	0,05	38,90	108,60	56,80	55,50	68,00	3,53	0,75	0,41	0,50	0,05	0,01	0,16	0,01	0,01	1,39	0,03	1,13
B3	17,26	9,20	0,06	46,10	98,40	57,20	63,50	83,00	8,01	0,54	0,34	0,41	0,04	0,01	0,08	0,01	0,01	1,04	0,02	0,90
B4	14,88	6,50	0,05	44,30	116,10	55,00	61,80	82,00	3,04	0,66	0,35	0,41	0,07	0,01	0,17	0,02	0,01	0,68	0,00	1,02
B5	16,61	8,70	0,08	57,10	96,30	60,50	81,20	116,00	2,28	0,85	0,17	0,25	0,06	0,01	0,16	0,01	0,02	1,24	0,01	0,76
Toplam	83,07	38,30	0,28	233,70	514,80	279,20	322,10	427,00	24,05	3,23	1,60	1,98	0,32	0,04	0,59	0,05	0,05	4,91	0,07	5,31

Tablo 13: 2020 Yıllı Karar Matrisi

2020 YILI KARAR MATRİSİ																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	15,00	5,83	0,04	44,24	95,40	49,70	60,67	74,46	7,2	0,24	14,67	22,42	2,94	0,37	6,3	0,4	0,52	15,88	1,09	1,18
B2	19,32	5,25	0,05	48,25	108,60	56,80	48,62	80,22	3,05	0,73	11,2	20,07	1,03	0,92	17,51	0,765	0,825	16,39	0,98	1,14
B3	17,26	6,75	0,06	48,18	98,40	57,20	57,8	70,53	6,91	0,62	10,83	17,49	0,48	0,83	12,3	0,61	0,85	19,17	0,89	0,9
B4	14,88	9,03	0,05	45,47	116,10	55,00	54,76	74,43	2,43	0,59	13,37	20,63	2,28	1,25	13,9	1,01	1,12	29,59	0,82	0,93
B5	16,61	1,31	0,08	58,8	96,30	60,50	63,61	77,07	1,81	0,86	6,38	12,07	0,79	1,06	81,02	0,94	1,29	34,06	0,45	0,73
Toplam	83,07	28,17	0,28	244,94	514,80	279,20	285,46	376,71	21,40	3,04	56,45	92,68	7,52	4,43	131,03	3,73	4,61	115,09	4,23	4,88

Normalize Karar Matrisinin Oluşturması

Kriterlerin normalize edilmiş değerleri, belirtilen formül kullanılarak matrisin tüm elemanlarının sütunlarının toplamına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Normalleştirme sürecinin sonuçları aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 14: 2016 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri

													2016 Kriterleri ilişkin Entropi Değerleri							
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	-0,286	-0,267	-0,216	-0,320	-0,293	-0,315	-0,325	-0,314	-0,368	-0,328	-0,308	-0,293	-0,304	-0,322	-0,348	-0,316	-0,325	-0,314	-0,333	-0,360
B2	-0,324	-0,287	-0,291	-0,300	-0,331	-0,318	-0,309	-0,307	-0,319	-0,364	-0,341	-0,328	-0,251	-0,366	-0,368	-0,365	-0,346	-0,322	-0,352	-0,354
B3	-0,305	-0,308	-0,130	-0,325	-0,276	-0,323	-0,324	-0,344	-0,366	-0,345	-0,301	-0,301	-0,256	-0,338	-0,330	-0,337	-0,306	-0,261	-0,360	-0,051
B4	-0,366	-0,368	-0,354	-0,323	-0,367	-0,325	-0,318	-0,318	-0,042	-0,206	-0,340	-0,360	-0,361	-0,255	-0,164	-0,272	-0,298	-0,332	-0,296	-0,310
B5	-0,275	-0,310	-0,341	-0,337	-0,272	-0,328	-0,331	-0,320	-0,058	-0,282	-0,308	-0,297	-0,359	-0,248	-0,239	-0,254	-0,325	-0,353	-0,165	-0,343
Toplam	-1,557	-1,539	-1,332	-1,605	-1,539	-1,609	-1,608	-1,603	-1,153	-1,524	-1,599	-1,579	-1,530	-1,530	-1,449	-1,544	-1,599	-1,582	-1,505	-1,418

Tablo 15: 2017 yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri

													2017 Kriterleri ilişkin Entropi Değerleri							
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	-0,329	-0,291	-0,260	-0,313	-0,321	-0,309	-0,318	-0,315	-0,368	-0,296	-0,329	-0,321	-0,341	-0,267	-0,299	-0,264	-0,328	-0,322	-0,302	-0,333
B2	-0,333	-0,312	-0,335	-0,307	-0,329	-0,321	-0,310	-0,307	-0,287	-0,352	-0,342	-0,340	-0,278	-0,342	-0,349	-0,343	-0,335	-0,313	-0,345	-0,335
B3	-0,337	-0,342	-0,142	-0,321	-0,298	-0,323	-0,313	-0,336	-0,363	-0,322	-0,326	-0,338	-0,299	-0,319	-0,294	-0,317	-0,328	-0,308	-0,339	-0,318
B4	-0,306	-0,317	-0,357	-0,333	-0,343	-0,331	-0,327	-0,313	-0,054	-0,336	-0,325	-0,323	-0,359	-0,329	-0,332	-0,327	-0,257	-0,283	-0,359	-0,308
B5	-0,296	-0,336	-0,365	-0,333	-0,309	-0,324	-0,337	-0,334	-0,087	-0,282	-0,271	-0,272	-0,295	-0,335	-0,320	-0,337	-0,339	-0,358	-0,170	-0,310
Toplam	-1,601	-1,599	-1,459	-1,606	-1,601	-1,608	-1,606	-1,605	-1,159	-1,587	-1,594	-1,593	-1,572	-1,591	-1,594	-1,589	-1,588	-1,584	-1,515	-1,605

Tablo 16: 2018 Yılı Kriterleri İlişki ENTROPI Değerleri

2018 Kriterleri ilişkin Entropi Değerleri																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	-0,318	-0,313	-0,286	-0,312	-0,333	-0,309	-0,314	-0,312	-0,368	-0,071	-0,349	-0,343	-0,367	-0,167	-0,172	-0,164	-0,247	-0,274	-0,349	-0,317
B2	-0,340	-0,306	-0,310	-0,310	-0,335	-0,322	-0,313	-0,303	-0,272	-0,346	-0,326	-0,331	-0,272	-0,331	-0,343	-0,332	-0,308	-0,275	-0,339	-0,349
B3	-0,333	-0,334	-0,310	-0,326	-0,316	-0,331	-0,316	-0,336	-0,363	-0,344	-0,315	-0,315	-0,174	-0,305	-0,289	-0,304	-0,312	-0,298	-0,327	-0,323
B4	-0,309	-0,305	-0,310	-0,317	-0,327	-0,317	-0,318	-0,309	-0,226	-0,312	-0,340	-0,335	-0,362	-0,358	-0,365	-0,357	-0,344	-0,350	-0,318	-0,316
B5	-0,303	-0,343	-0,362	-0,340	-0,291	-0,328	-0,343	-0,341	-0,189	-0,362	-0,245	-0,266	-0,235	-0,352	-0,333	-0,353	-0,356	-0,361	-0,239	-0,292
Toplam	-1,603	-1,601	-1,578	-1,605	-1,602	-1,607	-1,604	-1,601	-1,419	-1,436	-1,576	-1,589	-1,410	-1,512	-1,503	-1,510	-1,567	-1,557	-1,573	-1,597

Tablo 17: 2019 Yılı Kriterleri İlişkin ENTROPI Değerleri

2019 Kriterleri ilişkin Entropi Değerleri																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	-0,309	-0,318	-0,278	-0,323	-0,312	-0,307	-0,313	-0,311	-0,361	-0,268	-0,326	-0,326	-0,363	-0,086	-0,115	-0,115	-0,086	-0,248	-0,278	-0,357
B2	-0,339	-0,301	-0,308	-0,298	-0,328	-0,324	-0,303	-0,293	-0,282	-0,339	-0,349	-0,348	-0,290	-0,347	-0,354	-0,322	-0,322	-0,357	-0,363	-0,329
B3	-0,326	-0,343	-0,330	-0,320	-0,316	-0,325	-0,320	-0,318	-0,366	-0,299	-0,329	-0,326	-0,260	-0,347	-0,271	-0,322	-0,322	-0,329	-0,358	-0,301
B4	-0,308	-0,301	-0,308	-0,315	-0,336	-0,320	-0,317	-0,317	-0,261	-0,324	-0,332	-0,326	-0,332	-0,347	-0,359	-0,367	-0,322	-0,274	-0,291	-0,317
B5	-0,322	-0,337	-0,358	-0,344	-0,314	-0,331	-0,347	-0,354	-0,223	-0,351	-0,238	-0,261	-0,314	-0,347	-0,354	-0,322	-0,367	-0,348	-0,278	-0,278
Toplam	-1,605	-1,599	-1,581	-1,602	-1,606	-1,607	-1,601	-1,592	-1,494	-1,582	-1,574	-1,587	-1,560	-1,472	-1,452	-1,447	-1,418	-1,555	-1,568	-1,582

Tablo 18: 2020 Yıllı Kriterleri İlişkin ENTROPI Değerleri

2020 Kriterleri ilişkin Entropi Değerleri																				
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	-0,309	-0,326	-0,278	-0,309	-0,312	-0,307	-0,329	-0,320	-0,366	-0,200	-0,350	-0,343	-0,367	-0,086	-0,146	-0,115	-0,086	-0,273	-0,349	-0,343
B2	-0,339	-0,313	-0,308	-0,320	-0,328	-0,324	-0,301	-0,329	-0,278	-0,343	-0,321	-0,331	-0,272	-0,326	-0,269	-0,325	-0,308	-0,278	-0,339	-0,340
B3	-0,326	-0,342	-0,330	-0,320	-0,316	-0,325	-0,323	-0,314	-0,365	-0,324	-0,317	-0,315	-0,176	-0,314	-0,222	-0,296	-0,312	-0,299	-0,328	-0,312
B4	-0,308	-0,365	-0,308	-0,313	-0,336	-0,320	-0,317	-0,320	-0,247	-0,318	-0,341	-0,334	-0,362	-0,357	-0,238	-0,354	-0,344	-0,349	-0,291	-0,316
B5	-0,322	-0,143	-0,358	-0,343	-0,314	-0,331	-0,335	-0,325	-0,209	-0,357	-0,246	-0,265	-0,237	-0,342	-0,297	-0,347	-0,356	-0,360	-0,238	-0,284
Toplam	-1,605	-1,489	-1,581	-1,604	-1,606	-1,607	-1,605	-1,609	-1,465	-1,543	-1,575	-1,589	-1,414	-1,425	-1,172	-1,438	-1,406	-1,559	-1,546	-1,595

ENTROPI Değerlerinin (Ej) ve Belirsizlik Değerlerinin (dj) Hesaplanması

Formül Kullanılarak 2016-2020 zaman aralığı için hesaplanmış ENTROPI katsayılarının (ej) ve (dj) sonuçları aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 19: 2016 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)

2016 Yılı için kriterlerin ENTROPİ değerlerinin (Ej) ve Belirsizlik Değerlerinin (Dj) bulunması																				
ej	0,967	0,956	0,827	0,997	0,956	1,000	0,999	0,996	0,716	0,947	0,993	0,981	0,951	0,950	0,900	0,959	0,994	0,983	0,935	0,881
dj	0,033	0,044	0,173	0,003	0,044	0,000	0,001	0,004	0,284	0,053	0,007	0,019	0,049	0,050	0,100	0,041	0,006	0,017	0,065	0,119

Tablo 20: 2017 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)

2017 Yılı için kriterlerin ENTROPİ değerlerinin (Ej) ve Belirsizlik Değerlerinin (Dj) bulunması																				
<u>ej</u>	0,995	0,993	0,906	0,998	0,995	0,999	0,998	0,997	0,720	0,986	0,990	0,990	0,977	0,989	0,991	0,987	0,986	0,984	0,941	0,997
<u>dj</u>	0,005	0,007	0,094	0,002	0,005	0,001	0,002	0,003	0,280	0,014	0,010	0,010	0,023	0,011	0,009	0,013	0,014	0,016	0,059	0,003

Tablo 21: 2018 ENTROPI Değerli (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)

2018 Yılı için kriterlerin ENTROPİ değerlerinin (Ej) ve Belirsizlik Değerlerinin (Dj) bulunması																				
<u>ej</u>	0,996	0,995	0,980	0,997	0,995	0,999	0,997	0,995	0,881	0,892	0,979	0,987	0,876	0,940	0,934	0,938	0,974	0,967	0,977	0,992
<u>dj</u>	0,004	0,005	0,020	0,003	0,005	0,001	0,003	0,005	0,119	0,108	0,021	0,013	0,124	0,060	0,066	0,062	0,026	0,033	0,023	0,008

Tablo 22: 2019 ENTROPI Değerleri (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)

2019 Yılı için kriterlerin ENTROPİ değerlerinin (Ej) ve Belirsizlik Değerlerinin (Dj) bulunması																				
<u>ej</u>	0,997	0,993	0,983	0,995	0,998	0,999	0,994	0,989	0,928	0,983	0,978	0,986	0,969	0,915	0,902	0,899	0,881	0,966	0,974	0,983
<u>dj</u>	0,003	0,007	0,017	0,005	0,002	0,001	0,006	0,011	0,072	0,017	0,022	0,014	0,031	0,085	0,098	0,101	0,119	0,034	0,026	0,017

Tablo 23: 2020 ENTROPI Değerleri (Ej) ve Belirsizlik Değerleri (dj)

2020 Yılı için kriterlerin ENTROPİ değerlerinin (Ej) ve Belirsizlik Değerlerinin (Dj) bulunması																				
<u>ej</u>	0,997	0,925	0,983	0,997	0,998	0,999	0,997	0,999	0,910	0,959	0,979	0,987	0,878	0,886	0,728	0,893	0,874	0,969	0,960	0,991
<u>dj</u>	0,003	0,075	0,017	0,003	0,002	0,001	0,003	0,001	0,090	0,041	0,021	0,013	0,122	0,114	0,272	0,107	0,126	0,031	0,040	0,009

ENTROPI Ağırlığının Hesaplanması (wj)

Wj formülü kullanılarak 2016-2020 zaman aralığı için hesaplanan değerler aşağıda sunulan tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 24: 2016 Yılı ENTROPI Ağırlığı

<u>wj</u>	0,030	0,039	0,156	0,003	0,039	0,000	0,001	0,003	0,256	0,048	0,006	0,017	0,044	0,045	0,090	0,037	0,006	0,015	0,058	0,107
-----------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Tablo 25: 2017 Yılı ENTROPI Ağırlığı

<u>wj</u>	0,009	0,011	0,162	0,004	0,009	0,002	0,004	0,005	0,483	0,024	0,017	0,017	0,040	0,019	0,016	0,022	0,023	0,027	0,101	0,005
-----------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Tablo 26: 2018 Yılı ENTROPI Ağırlığı

<u>wj</u>	0,006	0,007	0,028	0,004	0,007	0,002	0,005	0,007	0,167	0,152	0,030	0,018	0,175	0,085	0,094	0,087	0,037	0,046	0,032	0,011
-----------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Tablo 27: 2019 Yılı ENTROPI Ağırlığı

wj	0,004	0,010	0,026	0,007	0,003	0,002	0,008	0,015	0,105	0,025	0,032	0,020	0,045	0,124	0,143	0,147	0,173	0,049	0,038	0,025

Tablo 28: 2020 Yılı ENTROPI Ağırlığı

wj	0,003	0,069	0,016	0,003	0,002	0,001	0,002	0,001	0,082	0,038	0,019	0,012	0,112	0,105	0,249	0,098	0,116	0,029	0,036	0,008
----	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

ENTROPI metodunun son adımda hesaplanan değerler (wj) araştırmamızda uygulanan kriter ağırlıklarını ortaya koymaktadır. 2016-2020 yılları arasındaki kriterlerin ağırlıklarının toplamı değeri 1'e eşittir.

3.7.4. TOPSIS Yöntemi Sonuçları

Araştırmanın bu kısmında ENTROPI uygulaması sonucunda bulunan ağırlıklar kullanılarak bankaların finansal performans sıralaması gerçekleştirilmiştir. Topsıs uygulaması, analiz sonucuna ulaşmak için teker teker uygulanacak altı adımdan oluşmaktadır.

Karar Matrisinin Oluşturulması

TOPSIS metodunu uygulanmak için öncelikle karar matrisi oluşturulur. Bu kapsamda, aşağıda belirtilen finansal performansı yansıtan 20 oran dikkate alınmıştır.

Tablo 29: 2016 Yılı Karar Matrisinin

	2016 YILI KARAR MATRİSİ																			
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	13,46	6,93	3,27	68,27	63,31	79,88	66,49	94,33	5,06	52,30	26,19	42,04	7,89	0,66	9,54	0,80	1,98	47,47	1,06	56,56
B2	18,16	8,06	5,77	58,33	85,26	81,88	58,61	89,06	2,63	78,29	34,57	55,45	5,32	1,11	13,85	1,36	2,38	50,53	1,28	52,15
B3	15,58	9,43	1,48	71,11	55,66	85,44	65,96	121,52	5,44	61,47	24,67	44,76	5,53	0,76	8,08	0,95	1,69	31,90	1,43	2,18
B4	29,25	18,71	17,40	70,32	137,30	87,17	62,93	97,09	0,12	20,56	34,28	78,16	13,67	0,40	2,16	0,57	1,59	54,87	0,79	34,95
B5	12,46	9,60	8,68	79,30	53,98	89,04	69,82	98,61	0,18	36,55	26,20	43,38	13,16	0,38	4,01	0,50	1,98	67,89	0,28	46,30

Normalize Karar Matrisin Oluşturulması

Kolonlardaki her bir değer için o kolondaki değerin karesi alındı, toplandı ve toplamın karekökü ile oranlanarak normalize edilmiş karar matrisi oluşturulmuştur.

Normalize Edilmiş Karar Matrisinin Ağırlık Puanları ile Çarpımı

Ağırlıklandırılmış karar matrisi, bir önceki matrisin her bir kriterin ağırlığıyla çarpılmasıyla oluşturulmuştur.

Tablo 30: 2016 Yılı Ağırlıklandırılmış Karar Matrisi

	2016 Normalize Edilmiş Ağırlık Değerleri																			
	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
B1	0,009	0,011	0,025	0,001	0,013	0,000	0,000	0,001	0,164	0,021	0,002	0,006	0,016	0,018	0,045	0,015	0,003	0,006	0,026	0,063
B2	0,013	0,012	0,044	0,001	0,018	0,000	0,000	0,001	0,085	0,031	0,003	0,008	0,011	0,031	0,065	0,025	0,003	0,007	0,032	0,058
B3	0,011	0,015	0,011	0,001	0,012	0,000	0,000	0,002	0,176	0,024	0,002	0,006	0,011	0,021	0,038	0,017	0,002	0,004	0,036	0,002
B4	0,021	0,029	0,131	0,001	0,028	0,000	0,000	0,001	0,004	0,008	0,003	0,011	0,028	0,011	0,010	0,010	0,002	0,007	0,020	0,039
B5	0,009	0,015	0,066	0,001	0,011	0,000	0,000	0,001	0,006	0,015	0,002	0,006	0,027	0,011	0,019	0,009	0,003	0,009	0,007	0,052

İdeal Pozitif (A⁺) ve Negatif (A⁻) Çözümlerin Bulunması

Karar matrisinin ağırlıklı versiyonuna dayanarak, ilk olarak ideal pozitif değer kombinasyonu ve ideal negatif değer kombinasyonu bulunmuştur. Daha sonra mesafe değerleri ideal pozitif değer için ayrı, ideal negatif değer için ayrı olarak elde edilmiştir.

Tablo 31: İdeal Pozitif (A⁺) ve Negatif (A⁻) Çözüm değeri

	2016 Pozitif İdeal (A ⁺) ve Negatif İdeal (A ⁻) Çözüm değeri																			
2016	S1	S2	S3	Y1	Y2	Y3	A1	A2	A3	A4	T1	T2	T3	K1	K2	K3	G1	G2	G3	G4
Max (A⁺)	0,021	0,029	0,131	0,001	0,028	0,000	0,000	0,002	0,176	0,031	0,003	0,011	0,028	0,031	0,065	0,025	0,003	0,009	0,036	0,063
Min (A⁻)	0,009	0,011	0,011	0,001	0,011	0,000	0,000	0,001	0,004	0,008	0,002	0,006	0,011	0,011	0,010	0,009	0,002	0,004	0,007	0,002

Ayrım Önemlerinin Belirlenmesi

Tablo 32: İdeal Pozitif (S^+) ve Negatif (S^-)

	S_i^+	S_i^-
B1	0,196	0,076
B2	0,122	0,131
B3	0,222	0,045
B4	0,07	0,216
B5	0,094	0,186

İdeal Çözüme İlişkin Nispi Yakınlık Değerlerin Belirlenmesi

Bu noktada yaklaşım değerleri, ortalama negatif uzaklık değerlerinin ortalama negatif ve pozitif uzaklık değerlerinin toplamına oranlanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Sıramalar bu yaklaşım değerlerine göre yapılır. En yüksek yakınlık puanına sahip olan seçeneğe öncelik verilir.

Tablo 33: İdeal Çözüm Değerlerinin Yakınlığı

2016 İdeal Çözüme Göreli Yakınlık Değerleri		
Alternatif	Yaklaşma değeri C_i (Puan)	Sıralaması
B1	0,280	4
B2	0,517	3
B3	0,169	5
B4	0,754	1
B5	0,663	2

Bankaların TOPSIS finansal performans puanları yukarıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 34: Bankaların Performanslarına Ve TOPSIS Puanlarına Göre Sıralanması

2016		2017		2018		2019		2020	
BANKLAR	C_i^+	BANKLAR	C_i^+	BANKLAR	C_i^+	BANKLAR	C_i^+	BANKLAR	C_i^+
Albaraka Türk	0,28	Albaraka Türk	0,148	Albaraka Türk	0,416	Albaraka Türk	0,117	Albaraka Türk	0,240
Kuveyt Katılım	0,517	Kuveyt Katılım	0,664	Kuveyt Katılım	0,564	Kuveyt Katılım	0,588	Kuveyt Katılım	0,252
Türkiye Finans	0,169	Türkiye Finans	0,095	Türkiye Finans	0,095	Türkiye Finans	0,509	Türkiye Finans	0,177
Vakıf Katılım	0,754	Vakıf Katılım	0,952	Vakıf Katılım	0,761	Vakıf Katılım	0,689	Vakıf Katılım	0,339
Ziraat Katılım	0,663	Ziraat Katılım	0,870	Ziraat Katılım	0,600	Ziraat Katılım	0,745	Ziraat Katılım	0,759

Tablo 35: Yıllara Göre Performans Sıralama Tablosu

SIRALAMALAR					
BANKALAR	2016	2017	2018	2019	2020
Albaraka Türk	4	4	4	5	5
Kuveyt Katılım	3	3	3	3	3
Türkiye Finans	5	5	5	4	4
Vakıf Katılım	1	1	1	2	2
Ziraat Katılım	2	2	2	1	1

Katılım bankalarının finansal performansları TOPSIS yöntemi ile belirlenmiştir ve bu puanlar 0 ile 1 arasında değişmektedir. Puan 0'a yaklaştığında finansal performans düşük, 1'e yaklaştığında ise finansal performans yüksek olarak değerlendirilmektedir. Tablo 38, sektörde faaliyet gösteren katılım bankalarının 5 yıl boyunca TOPSIS performans değerlerine göre sıralamasını göstermektedir.

Tablo incelediğinde, derecelendirme sonuçlarına göre, 2016 yılında yapılan değerlendirmede en başarılı banka Vakıf Bankası yer almıştır. 2. sırada Ziraat Katılım Bankası, 3. sırada Kuveyt Türk Katılım Bankası takip etmektedir. Ardından, 4. Albaraka Katılım Bankası ve 5. Türkiye Finans Katılım Bankası en düşük puana sahip olan bankalardır.

Vakıf Katılım Bank 2017 ve 2018 yıllarında olduğu gibi yine her iki yılda da ilk sırada en yüksek puana sahip bulunmaktadır. Aynı yılda, Ziraat Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Albaraka katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası sırayla herhangi bir değişiklik göstermemiştir.

2019 yılında başlayarak 2020 yılında kadar Ziraat Katılım Bankası finansal performans açısında diğer bankalara göre öncelik kazanmıştır. Albaraka katılım bank ve Kuveyt katılım bank sıralamada yer değiştirmiştir. 2016, 2017, 2018 üç yıl boyunca Albaraka katılım bank 4. sıradayken Türkiye finans 5. sırada yer almıştır. 2019 ve 2020 yılında Türkiye finans katılım bank 4. sıradayken Albaraka katılım bank 5. sırada hale gelmiştir. Daha önce yıllarda en yüksek performansa sahip olan Vakıf katılım Banka'nın ise performans skorları düşmüştür. Buna ek olarak, 2016 başlayıp 2020'ye kadar Kuveyt Katılım Bank herhangi bir değişiklik görünmemektedir. Bunun dışındaki bankaların performans puanında aşırı bir değişim yoktur.

SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı, 2016 – 2020 yılları arasında Türkiye’de hizmet veren devlet ve özel sermayeli beş (5) katılım bankasının (Vakıf katılım Bankası, Ziraat katılım Bankası, Albaraka katılım Bankası, Kuveyt katılım Bankası, Türkiye Finans katılımcı Bankası) performansının değerlendirilmesidir. Bu çalışmada, sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, karlılık ve gelir-gider yapısı başlıklı altı (6) temel kriter ve yirmi (20) alt kriterden meydana gelen değişkenler kullanılmıştır. Oranlar oluşturduktan sonra hangi bankanın hangi yılda en iyi performans gösterdiğini belirlemek için çok kriterli karar verme metotlarından ENTROPI yöntemi kullanılmıştır. Ardından TOPSIS yöntemi ile bankaların performans sıralaması yapılır. Ortalama değer sonuçlarına bakıldığında en fazla puana alan bankanın Vakıf Katılım Bankası olduğu görülmektedir. 2. sırada Ziraat Katılım Bankası, 3. Sırada Kuveyt Katılım bankası, 4. Albaraka Katılım Bankası ve 5. Sırada Türkiye finans yer almıştır.

Bankalar, hem dünya ekonomisinde hem de ülke ekonomisinde gelişim açısından çok önemli bir yere sahiptir. Ekonominin büyümesinde ve refah düzeyinin artmasında finans sisteminde önemli bir rol oynayan bankaların finansal durumlarının doğru ve güvenilir bir şekilde analiz edilmesi, bilgi sahiplerine iletilmesi ve bilgi sahiplerinin kararlarından kullanabilecekleri faydalı bilgilere dönüştürülebilmesi gerekir. Türk bankacılık sektörünün önemli bir parçası olan katılım bankaları, son yıllarda bankacılık sektöründen daha hızlı büyümüştür. Türkiye ekonomisinin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri sağlayarak finansal sistemin gelişmesine katkıda bulunan katılım bankaları, reel sektörün büyümesine de destek sağlamaktadır.

Bankalar Türkiye ekonomisi için çok büyük bir rol oynamaktadır. Kredi sisteminin işleyişi yoluyla kalkınmaya destekleyebilmektedirler. Ayrıca Türkiye’de bankacılık ve finans sektörü reel sektörle yakından ilişkilidir. Katılımcı bankalar da ilkeleri çerçevesinde reel sektörün en etkin destekçilerinden biridir. Şu durum salgın sonrası yaşanan hızlı toparlanama sürecinde bir kere de teyit edilmiş, BDDK aracılığıyla getiren türlü yasal düzenlemeler de bu süreçten sağlıklı bir biçimde çıkılmasına imkân sağlamıştır. 2020’de salgının yol açtığı finansal sorunlarla

m¼cadelede en önemli ayaklarından biri olan bankalar, özellikle reel kesimin nakit akışını sürdürmesine yardımcı oldu. Sağlam bir öz kaynak yapısına sahip olan Türkiye bankacılık sistemi, salgın sonrası süreçte de artmaya devam etmiştir. 2021 yılı sona eren kurdaki değer kayıpları ve primlerdeki artışa rağmen borçlarını yenilemeyi başarmış.

Türkiye’de katılım bankalar, önceki yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da güçlü büyüme potansiyelini korumakta ve finansal ekosistemdeki payını her geçen gün artırmaktadır. Altı (6) üye bankası bulunan katılımcı bankacılık sektöründe, geçen yıl yaşanan ve sektör dinamiklerinden daha hızlı gerçekleşen artış ilgi çekmeye devam etmektedir. Türkiye’de hizmet veren 6 katılım bankasının konsolide olmayan toplam aktif büyüklüğü 2020 sonu itibarıyla 437,1 milyar TL’ye yükselmiş, kullanılan ve reel sektöre sağlanan desteği gösteren toplam fon tutarı ise 240 milyar TL’yi geçmiştir. Yine katılım bankalarının 2019 senesinde 2,4 milyar TL olan net dönem karı %52,4 oranında artışla 2020 senesinde 3,7 milyar TL’ye yükselmiştir. Toplam özkaynaklar %26,8 artış göstererek 27,6 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2020 yılında katılımcı bankalarının varlık toplamı, tasarrufları ve kredilerinin yanı sıra sektördeki payları da önemli ölçüde artmıştır. 2020 yılı sonuçları, salgının katılım rakamları üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığını göstermektedir. Yılsonuna %50’den fazla artış gösteren sektörün büyümesi büyük ölçüde teknolojik gelişmelerin mümkün kıldığı ürün ve servislere bağlıdır.

Katılım bankaları son üç (3) yılında piyasa payını devamlı olarak artırmış ve %8’e kadar çıkarmayı başarmıştır. Bu sayede 2021 yılında katılımcı bankalarının varlık toplamı 200 yılsonuna kıyasla %64 artış göstererek 717 milyar 320 milyon TL’yi aşmış, öz kaynakları ise aynı döneme kıyasla %33 artış göstererek 36,6 milyar TL’ye yükselmiştir. Katılımcı bankaları, 2021 yılında 5,7 milyar TL net kar ile tamamlamıştır. 2021 senesinde sektör, 2020 senesine kıyasla sağlanan fonlarda %54’lük bir artış kaydetmiş ve piyasaları 369 milyar TL tutarında desteklemiştir. Katılımcı bankalar 2010 senesinden 2021 senesi sona kadar sukuk ihracı yoluyla toplam 226,6 milyar TL ve 4,5 milyar ABD doları tutarında kaynak sağlamıştır. Katılımcı bankacılığının toplam bankacılık sektörü üzerindeki payının 2025 yılına kadar %15’e çıkarılması ve Türkiye’nin bu alanda bölgedeki en büyük merkezlerden

ve önde gelen küresel merkezlerden biri haline getirilmesi öncelikli hedeflerden biridir.

Türkiye’de yürütölen yasal düzenlemeler ve politikalar katılımcı bankalığa önemli bir ivme kazandırmakta, katılımcı finans ürünleri ve servisleri hükümetin de desteğıyle gittikçe çeşitlenmektedir. Tamamlanma aşamasına gelen İstanbul Finans Merkezi projesi, Türkiye’yi dünyanın önde gelen finans merkezlerinden biri haline getirmeyi hedefliyor. Bu bağlamda gerekli önlemler atılarak ve dayanıklı bir organizasyon yapı oluşturularak İstanbul yalnızca bir finans merkezi olmayacak, faizsiz finansmanın da merkezi haline getirilmelidir.

KAYNAKÇA

AAOIFI. 05.04.2023 tarihinde <http://aaoifi.com/our-history/?lang=en> adresinden erişildi.

AAOIFI. 05.04.2023 tarihinde <http://aaoifi.com/standard/accounting-standards/?lang=en> adresinden erişildi.

Abrorov, S. (2020). The Importance Of Sukuk In The Development Of Economy: As An Example Of Its Impact On The Income Of The Malaysian Population. *Journal Of Critical Reviews*, 7(2), 776-779.

Acar, Boyacıoğlu, M.(2003). 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri Ve İyileştirici Önlemler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 524.

Acar, O. (2012). 2001 Krizi Sonrası Yeniden Yapılandırılan Türk Bankacılığı'nın 2008 Küresel Krizinden Olumsuz Etkilenen Ülkelerden Ayrışması Üzerine Bir Model Önerisi. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Acar, M. (2003). İslam İktisadının Başlıca Sorunları. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 6(4): 540-54

Ağkan, F. (2018). AAOIFI Standartları ve Türkiye katılım bankalarında uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 235–245.

Akten, Çürük, S. (2013). İslami Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

Albaraka Türk. Albaraka'yı Tanıyın. <https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx> (Erişim tarihi: 10.02.2023)

Albaraka Türk. Albaraka Türk 2016 Faaliyet Raporu.
<https://www.albaraka.com.tr/pdf/2015-faaliyet-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02.2023)

Albaraka Türk. Albaraka Türk 2017 Faaliyet Raporu.
<https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/2017-faaliyetraporu.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02. 2023)

Albaraka Türk. Albaraka Türk 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.albaraka.com.tr/assets/tr/pdf/yatirimci-iliskileri/Albaraka-Turk-2018-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02. 2023)

Arabacı, H. (2018). Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi (2000-2016). Meriç Uluslararası Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2(3), 25-42.

Arabacı, N. (2007). Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki, Yeri, İşleyişi Ve Performans Analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

Asutay, M. (2010). Islamic Banking And Finance And Its Role İn The Gcc-Eu Relationship: Principles, Developments And The Bridge Role Of Islamic Finance. 33-45.

Atar. A. (2017). Başlangıcından Günümüze Dünyada Ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu. Tarih Kültür Ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 6(4), 1029-1062.

Bağcı, H. (2013). Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsıs Yöntemi İle Karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Batır, T. E. (2016). Türkiye’de Katılım Bankaları Ve Konvansiyonel Bankaların Kârlılık Belirleyicileri Ve Etkinlik Yönünden Karşılaştırılmaları, Yayımlanmamış Doktor Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baykara, H. V. (2012). Katılım Bankalarında Etkinlik Ve Verimlilik Analizi, (S. 13). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziposmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilge , F. (2015). Dünyada Ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Uygulamaları Ve 2008 Küresel Finans Krizi Sürecinde Faizsiz Bankaların Ve Konvansiyonel Bankaların Performansı Üzerine Bir Analiz, (S. 9). Yüksek Lisans Projesi. Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çalık, E. B. (2016). Geleneksel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel 3 Kriterleri Açısından Kıyaslanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, M. (2014). Bankacılığın Tarihsel Gelişimi Ve Ziraat Bankası Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetinkaya, H. (2018). Katılım Bankacılığında Risk Yönetimi: Batı Akdeniz Bölgesinde Ampirik Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Ceylan, A. Ve Korkmaz, T. (2013). İşletmelerde Finansal Yönetim (13. Baskı). Bursa: Ekin Kitapevi, 206.

Chachi, A., Iqbal, M. Ve Molyneux, P. (2005). Thirty Years Of Islamic Banking: History, Performance And Prospects Palgrave Macmillan, London. Yönetim Dergisi, 190.

Çobankaya, F. T. (2014). Katılım Bankalarının Türkiye'deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dağ, S. (2011). Türkiye'deki Katılım Ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, İ. Ç. (2013). Katılım Bankaları Performans Analizi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Doğan, B. B., Kaya, M., Ve Narçiçek, N. (2017). Dünya Bankacılık Sektöründe İslami Bankacılık Sisteminin Gelişimi, Çalışma Prensipleri Ve Türkiye’de İslam Bankacılığı Üzerine Bir Analiz. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(48), 175-190.

Erdoğan, D. (2011). Katılım Bankacılığı Ve Türk Ekonomisine Katkıları. Yüksek Lisans Projesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık Ve Sığortacılık Enstitüsü

El-Gamal, M. A. (2006). İslamic Finance: Law, Economics, And Practice. Cambridge: Cambridge University Press, 2.

Elsayed, A., Dawood, S. Ve Karthikeyan, R. (2017). Evaluating Alternatives Through The Application Of TOPSIS Method With Entropy Weight. International Journal Of Engineering Trends And Technology. 46(2).60-66.

Emlak Bank. Tarihçe. <https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimciiliskileri/hakkimizda/tarihce> (Erişim tarihi: 20.02.2023)

Ersoy, M. Ve Süner, A. (2018). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Ve Katılım Bankacılığında Kamu Gırışımı. Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 40(2), 67-80.

Fazlı, A. (2016). Katılım Bankalarında Aktif-Pasif Yönetiminin Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir. 45.

Gül, M. E. (2013). Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Ve Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama.(Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri. 14-16.

Hoque, M., Hossain, P. Ve Bappy, N. M. (2019). Financial Performance Analysis Of Selected Banks In Bangladesh: A Study On Islamic And Conventional Banks.

Hancı, M. (2007). Katılım Bankalarında Sigortacılık İşlemleri Ve Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selcuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ibrahim, M. (2020). Islamic Banking And Bank Performance In Malaysia: An Empirical Analysis. Journal Of Islamic Monetary Economics And Finance, 6(3), 487-502.

ISDB. 16.04.2023 tarihinde <https://www.isdb.org/> adresinden erişildi.

IFSB. 16.0.2023 tarihinde <https://www.ifsb.org/published.php> adresinden erişildi.

IIFM. 23/04/2023 tarihinde <https://www.iifm.net/about-iifm/corporate-profile/> adresinden erişildi.

IIRA, 23/04/2023 tarihinde [www. iirating.com](http://www.iirating.com) adresinden ulaşılmıştır.

Iqbal, Z. Ve Mirakhor, A. (2011). An Introduction To Islamic Finance: Theory And Practice. Second Edition, 116.

Katılım bankacılığı nedir? Nasıl Çalışır? TKBB Yayınları.05.03.2023 tarihinde <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/tkbb-yayinlari-97> adresinden erişildi.

Kaya, F. (2014). Bankacılık Giriş Ve İlkeleri. (3. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Kuveyt Türk. 16.02.2023 tarihinde <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk> adresinden erişildi.

Kuveyt Türk. (2017). Kuveyt Türk 2016 Faaliyet Raporu. <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-763.vsf> (Erişim Tarihi: 16.02.2023).

Kuveyt Türk. (2019). Kuveyt Türk 2018 Faaliyet Raporu. <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-2315.vsf> (Erişim Tarihi: 16.02.2019)

Loghod, H. (2010). Do Islamic Banks Perform Better than Conventional Banks? Evidence from Gulf Cooperation Council countries. Journal of Management. 1-27.

MASB, 19.03.2023 tarihinde <http://www.masb.org.my/pages.php?id=2> adresinden erişildi.

Öçal, T., Ve Çolak, Ö. F. (1999). Finansal Sistem Ve Bankalar. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Özgür, E. (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği Ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebilirliği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, H. (2012). Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması Ve Muhasebe Uygulamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, .

Özsoy, İ. (2012). Türkiye'de Katılım Bankacılığı. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Parlakkaya, R. Ve Çürük, Akten, S. (2011). Finansal Rasyoların Katılım Bankaları Ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği. Ege Akademik Bakış Dergisi, 11(3). 397-405.

Risk Yönetimi. (2019). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları, 107.

TKBB. (2019). TKBB 2018 Yıllık Sektör raporu. <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yoneticilikler/Katilim-Bankalari-2018-.pdf> (Erişim tarihi: 19.02.2023)

Türkiye Finans. (2019). Türkiye Finans 2018 Yıllık Faaliyet Raporu. <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/62/TURKIYE%20FINANS%202018%20YILI%20YILLIK%20FAAL%C4%B0YET%20RAPRU%20TR.pdf> (Erişim tarihi: 16.02.2023)

Türkiye Finans. Türkiye Finans Hakkında. <https://www.turkiyefinans.com.tr/trtr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx> (Erişim tarihi: 16.02.2023)

Türkmenoğlu, R. E. (2007). Katılım bankacılığı ve Türkiye'deki finansal yapı. (s. 17). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ustaoglu, D. (2014). Türkiye' De Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri Ve Önemi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 80.

Vakıf Katılım. Vakıf Katılım'ı tanıyın. <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/vakif-katilimi-taniyin> (Erişim Tarihi: 18.02.2023)

Yardımcıoğlu, M., Ayrıçay, Y., Ve Coşkun, S. (2014). İslami Finans Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirilmiş Varlık; Sukuk Dünya Ve Türkiye Piyasası İncelemesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(1), 157-174.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.

Yıldırım, O. (2015). Türk Bankacılık Sistemi. (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2014). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması Ve Vergilendirilmesi. Muhasebe Ve Finansman Dergisi. 83.

Ziraat Katılım. Hakkımızda. <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx> (Erişim tarihi: 19.02.2023).